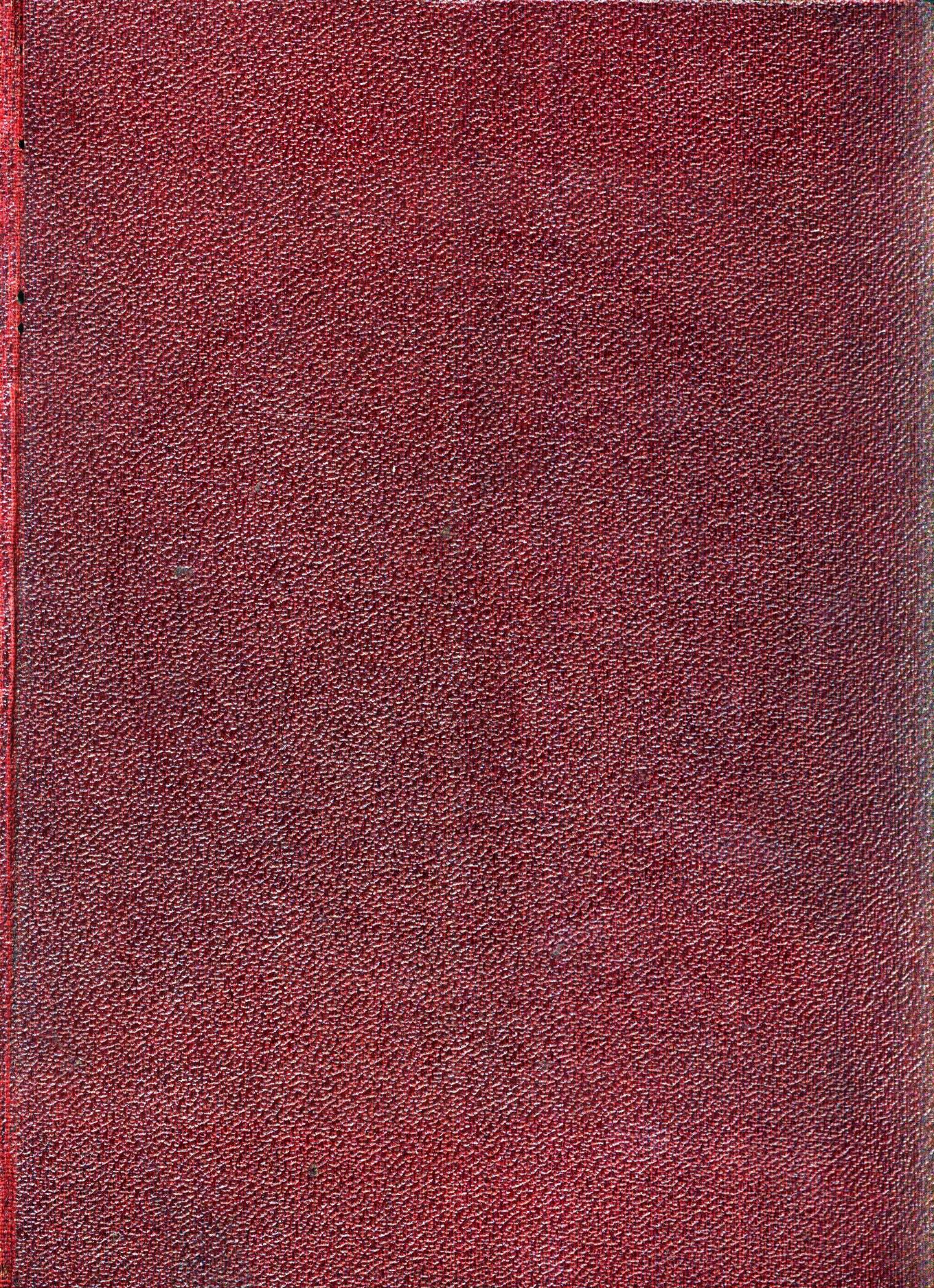

๒๒๕ วัน ในคุกรัสเซีย

ของ

พลตรี พระประศาสน์พิทยายุทธ

พิมพ์แจกเป็นที่ระลึก

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นางประศาสน์พิทยายุทธ (เนาว์ ชูถิ่น) จ.จ.

ณ

เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม

วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๙๑

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

นางประศาสน์พิทยายุทธ (เนาว์ ชูถิ่น) จ.จ.

ชาตะ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธุ์ ๒๔๔๕

มรณะ วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๔๙๑

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

คำปรารภ

ท่านที่เคารพทั้งหลาย

ในโอกาศที่ท่านกรุณาให้เกียรติมาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพนางประศาสน์พิทยายุทธ (เนาว์ ชูถิ่น) ผู้เป็นภรรยาของข้าพเจ้าในวันนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างมาก ข้าพเจ้ามีหนังสือเล่มนี้ที่ขอมอบให้ไว้เป็นเครื่องระลึกถึงความหวังดีที่ท่านได้กรุณามีต่อข้าพเจ้า เพื่อท่านจะได้หยิบอ่านดูบ้างในยามว่าง แต่ข้าพเจ้าก็อดจะเว้นเสียมิได้ ที่จะเรียนให้ท่านได้ทราบถึงชีวิตของภรรยาผู้เป็นมิ่งขวัญของข้าพเจ้าไว้บ้างสักเล็กน้อย เพื่อท่านจะได้แลเห็นว่าชีวิตคู่ผัวตัวเมียของเราทั้งสองได้ผ่านผ้าอุปสรรคมาอย่างใดบ้าง

นางประศาสน์พิทยายุทธ (เนาว์ ชูถิ่น) เกิดเมื่อวันเสาร์ เดือนสาม ปีขาน พ.ศ. ๒๔๔๕ ตรงกับวันแรม ๑๐ ค่ำ เป็นบุตรของ พ.ต.ท. ขุนประธานรณกิจ อดีตผู้บังคับการตำรวจจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงเท่ากับว่าเป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงมาจากตระกูลกัลยาณมิตร์ และจากตระกูลบนนาค อีกสายหนึ่งด้วย ท่านขุนประธานรณกิจผู้นั้น

เป็นสหายคู่ทุกข์คู่ยากกับเจ้าพระยายมราชมาแต่ก่อน ส่วนบิดาของข้าพเจ้า ก็นับว่าเป็นเพื่อนสนิทกับท่านขุนประชานรณกิจด้วยเหมือนกัน ฉะนั้นครอบครัวของข้าพเจ้าและของภรรยาข้าพเจ้า จึงเป็นที่สนิทสนมกันมาอยู่เสมอเมื่อข้าพเจ้าตกลงใจทำการสมรสกัน เราได้ไปประกอบพิธีที่จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ นับแต่วันนั้นมาเราทั้งสองก็ได้ร่วมชีวิตกันมาด้วยความผาสุขบ้างด้วยความลำบากบ้าง เยี่ยงชีวิตของนายทหารที่ต้องเร่ร่อนไปประจำอยู่ตามหน่วยทหารต่าง ๆ นั้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้ในชีวิตสามีภรรยาทั่ว ๆ ไปที่จะต้องมีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้างแต่ภรรยาของข้าพเจ้าผู้นี้ กลับเป็นผู้ที่สงบเสงี่ยมมิได้เอ่ยถ้อยคำใดให้เป็นที่ระคายเคืองแก่ผู้เป็นสามีเลยแม้แต่น้อยแม้ในยามคับขันยิ่ง ก็ได้แต่อดใจนิ่ง และหาช่องทางปลอบใจผ่อนหนักให้เป็นเบาอยู่เสมอ ข้าพเจ้ายังรำลึกถึงวันสำคัญที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้าได้ดีอยู่ อันเป็นวันที่นับว่าถึงกับคอขาดบาดตาย คือวันเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ วันนั้นเอง ข้าพเจ้าได้ละจากบ้านแต่เช้ามืดตามนัดหมาย มิได้

แจ้งให้ภรรยาข้าพเจ้าทราบเลยแม้แต่น้อย ถึงกิจอันสำคัญครั้งนี้ พอภรรยาข้าพเจ้าตื่นนอนขึ้น และได้ทราบเสียงเล่าลือกันถึงเรื่องปฏิวัติและเห็นข้าพเจ้าหายไป ก็ตกใจเสียขวัญจับอะไรไม่ถูก ได้แต่กอดลูก ๆ แล้วร้องไห้รำพรรณเป็นทุกข์ถึงข้าพเจ้า ในตอนสายราว ๓ ช.ม. ต่อมาเมื่อข้าพเจ้าสามารถปลีกตัวแจ้งข่าวให้เธอทราบได้ ก็มีความปลื้มปีติเป็นอย่างยิ่งในความเสียสละชีวิตเพื่อชาติของข้าพเจ้าในครั้งนี้ หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองสำเร็จลุล่วงลงด้วยดีแล้ว ภาระกิจของข้าพเจ้าก็ทับทวียิ่งขึ้น เราทั้งสองต้องทำงานร่วมทุกข์ร่วมสุขฟันฝ่าอุปสรรคทั้งปวงด้วยความเหน็ดเหนื่อยยากกันมาเรื่อย ตลอดเวลาเหล่านี้เธอได้ช่วยเหลือข้าพเจ้ามิให้ต้องกังวลถึงกิจการในครอบครัวเลยแม้แต่น้อย เมื่อมีเหตุร้ายใด ๆ เกิดขึ้น ก็มิได้ยอมละทิ้งข้าพเจ้า จะขอร่วมตายด้วยกันอยู่ทุกขณะ

ในเวลาต่อมา เราทั้งสองก็ต้องอพยพกันเร่ร่อนไปเผชิญชีวิตกันในทวีปยุโรปอีก เพราะข้าพเจ้าต้องเดินทางไปรับราชการในตำแหน่งอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำกรุงเบอร์ลิน เธอก็ได้ให้ความช่วยเหลือข้าพเจ้าอีก

จนเต็มกำลัง ได้พยายามติดต่อหาความสนิทสนมกับบรรดารัฐมนตรี ครอบครัวของรัฐมนตรี เจ้าหน้าที่ในวงราชการของเยอรมนี กับบรรดาทูตานุทูตต่างชาติที่ไปประจำอยู่ในกรุงเบอร์ลิน จึงนับว่าเธอได้เป็นเครื่องมือช่วยเหลือสามีทำให้ภาระกิจใหญ่ ๆ ประสพความสำเร็จผลลงได้อย่างปลอดโปร่งได้ทั้งหมด เมื่อสงครามโลกระเบิดขึ้นเราก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคอย่างร้ายแรง ที่น้อยคนนักจะได้เผชิญความยากร้ายเท่ากับในครั้งนั้นได้ ถ้าหากจะเปรียบเทียบเหตุการณ์ในประเทศไทยกับประเทศเยอรมนีในระหว่างสงครามโลกครั้งสุดท้ายนี้แล้ว ก็นับว่าต่างกันมากเพราะอันตรายที่ประดังเข้ามารอบด้าน ที่อาจจะต้องเสียชีวิตลงได้ในชั่วพริบตาเดียวนั้น ในเยอรมนีย่อมเป็นสิ่งสามัญที่จะบังเกิดขึ้นได้ทุกขณะ แต่ภรรยาของข้าพเจ้าก็มิได้ท้อถอยอาลัย มิได้แสดงความตระหนกเสียขวัญเมื่อต้องเผชิญภัยร้ายแรงใด ๆ ขึ้นเลยแม้ในตอนบั้นปลายสงครามเราจะต้องแยกกันออกไปคนละทิศละทางโดยข้าพเจ้าต้องรับภาระประกอบกิจราชการอยู่ ณ สถานทูตต่อไป และภรรยาของข้าพเจ้าต้องอพยพพาลูก ๆ หนีภัยกันลงไปทางใต้ของ

เยอรมนี แต่เธอก็มิได้แสดงความหวาดกลัวแสดงความท้อใจแต่ประการใดเลย กลับทำตนเป็นที่พึ่งของลูก ๆ ทุกคนมาได้จนตลอดเวลาสงคราม เราเคยมีความหวังกันอยู่ว่าเมื่อสงครามสงบลงแล้ว จะได้กลับมาร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันเป็นหลักแหล่งอีกครั้งหนึ่ง แต่ตรงกันข้าม เรากลับถูกจับเป็นเชลยแยกย้ายกันไปอยู่คนละทวีปเสีย ข้าพเจ้าเองต้องตกเป็นเชลยของพวกคอมมิวนิสต์รัสเซีย ส่วนภรรยาและลูก ๆ กลับต้องตกเป็นเชลยของอเมริกันเสีย อันนับว่าต้องอยู่แยกกันไปคนละสุดมุมโลก ในระหว่างที่ต้องเสียอิสสระภาพตกเป็นเชลยอยู่นี้ ต่างฝ่ายต่างก็หาได้รับข่าวจากกันและกันไม่ต่างฝ่ายต่างก็นึกกันว่า อีกฝ่ายหนึ่งคงเสียชีวิตไปแล้ว ต่างก็หมดอาลัยในชีวิตไปตาม ๆ กัน แต่ในที่สุดเดชะบุญในอานุภาพของพระรัตนตรัยช่วยคุ้มครอง ข้าพเจ้าจึงรอดพ้นจากการเป็นเชลยของพวกคอมมิวนิสต์ไปได้ จากนั้นก็ได้เริ่มทำการค้นเสาะหาข่าวของภรรยาและลูก ๆ ของข้าพเจ้าต่อไปว่าจะเป็นตายร้ายดีประการใดบ้าง ในที่สุดก็ได้ทราบข่าวจากสถานทูตของเราที่กรุงสต๊อกโฮล์มว่าเธอถูกส่งตัวไปอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ตั้งแต่นั้นมาเราก็ได้

ติดต่อถามทุกข์สุขกันทางโทรเลขบ้าง ทางจดหมายบ้าง นัดแนะจะกลับมาอยู่ร่วมกันที่บ้านเดิมในประเทศไทยที่รักของเรากันต่อไป เมื่อเราสามารถเดินทางกลับมาได้ เมื่อได้เห็นหน้าพร้อมกันเข้า ต่างก็ปลาบปลื้มในโชคชีวิตที่แม้จะต้องจากหายกันไปอย่างไม่ได้ข่าวคราวอย่างใดกันเลย แล้วก็ได้รอดชีวิตกลับมาอยู่ร่วมกันได้อีก แต่แล้วโชคชตาของชีวิตก็ดำเนินไปตามพรหมลิขิตที่กำหนดไว้ พอเราอยู่ร่วมกันมาด้วยความผาสุขในเพียงเวลา ๒ ปี เธอก็กลับล้มเจ็บลงด้วยโรคหืด และต้องเสียชีวิตจากข้าพเจ้าและลูกๆ ไปอย่างกระทันหันที่สุด เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๔๙๑ ทิ้งความวิปโยคอาลัยไว้ให้กับข้าพเจ้าและลูก ๆ ซึ่งมี

น.ส. นงนุช ชูถิ่น (ถึงแก่กรรมแล้ว)

น.ส. นงเยาว์ ชูถิ่น

นาง นงพงา บัวน้อย

นาง นงลักษณ์ โรจนประดิษฐ์

นาย ชูศักดิ์ ชูถิ่น

น.ส. วนิดา ชูถิ่น

ด.ญ. ขนิษฐา ชูถิ่น

ข้าพเจ้าขอไว้อาลัยและรำลึกถึงคุณความดีอย่างเลิศของภรรยาที่รักยิ่งของข้าพเจ้าไว้ในหนังสือเล่มนี้ด้วย ข้าพเจ้าขอวิงวอนให้ท่านผู้ได้อ่านหนังสือนี้พึงรำลึกว่าชีวิตสามีภรรยาที่รักใคร่ต่อกันเป็นอย่างยิ่ง ที่อยู่ร่วมกันด้วยความผาสุขสามัคคีปรองดองร่วมกันมา ที่เป็นร่มโพธิ์ทองของบรรดาลูก ๆ ที่พ้นฝ่าอุปสรรคยอมร่วมตายด้วยกันนั้น ย่อมเป็นชีวิตอันบริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่ง อนึ่งในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรให้ท่านที่เคารพทุกท่านจงประสพแต่ความผาสุขในชีวิตรอบครัวยิ่ง ๆ ขึ้นไปทุกเมื่อ.

พลตรี พระประศาสน์พิทยายุทธ.

๓ พฤศจิกายน ๒๔๙๑

สำนักหอสมุด

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

ลาก่อน–ประเทศไทย

หลังจากที่ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าประธาน คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ รับพระราชสาส์นตรา ตั้งในตำแหน่งอัครราชทูตวิสามัญ ผู้มีอำนาจเต็มในมหาอาณาจักรไรซเยอรมันแล้ว โดยเรือ "อัลเซีย" ของบริษัทอิสเอเซียติค ในเคบินพิเศษก็บรรจุ พวกเรา แยกย้ายกัน อยู่เต็มปรี่หมด แฟมมิลี่ของข้าพเจ้าที่อยู่ในกรุ๊พการเดินทางครั้งนี้ นอกจากพะเนาว์ ก็มีนงนุช นงเยาว์ นงพงา นงลักษณ์ ชูศักดิ์ วินิดา และขนิษฐาที่เยาว์ที่สุดในบรรดาลูกๆ ทั้งหมด

เรามีความเห็นพ้องกันในแฟมมิลี่ว่า การเดินทางไปรับตำแหน่งในต่างประเทศ เช่นตำแหน่งการทูตนี้ คงไม่ใช่ระยะเวลาสั้นๆ นัก ดังนั้นเพื่อมิให้เราต้องห่วงหน้าละล้าหลัง ทางที่ดีที่สุด เราก็ควรจะหอบหิ้วกันไปอยู่รวมกันทั้งเซ็ทเสียเลยดีกว่า รวมทั้งพ่วงเอาโชเฟอร์ของเราบวกเข้าด้วยคนหนึ่ง

วันนั้น, ข้าพเจ้ายังจำได้ว่า เป็นวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๔๘๑ กำหนดเรือเคลื่อนออกจากท่าในวันนี้เวลา ๑๗ น. เศษ ข้าพเจ้าได้ไปอำลานายกรัฐมนตรี มิตรร่วมตายของข้าพเจ้า และลาเป็นทางราชการต่อรัฐมนตรีต่างประเทศ ข้าพเจ้ายืนยันกับนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศว่าข้าพเจ้าไม่สู้จะหนักใจอะไรนัก สำหรับภาระกิจทางการทูตในมหานครเบอร์ลินแห่งนี้ เพราะอย่างน้อยที่สุดความช่ำชองของข้าพเจ้าในเบอร์ลิน เมื่อปี ๑๙๑๑ จนถึง ๑๙๑๗ ก็ได้ฝังความสนิทสนมแน่นแฟ้นไว้อย่างมากมาย สายสัมพันธ์อันสนิทแน่นแฟ้นที่ข้าพเจ้าได้มีอยู่ในระหว่างเพื่อนฝูงหลายคนในเบอร์ลินยุคนั้น ข้าพเจ้ายังมีส่วนที่สลักไว้ในความทรงจำ มหาอุปราชของฟืห์เรอร์แฮร์มันน์เกอร์ริงก์ก็ดี เฮงเค่และโรยซ์มั้กก็ดี พวกนี้กำลังรุ่งเรืองเถลิงอำนาจวาสนาในคณะพรรคนาซีในขณะนี้ทั้งนั้น

ข้าพเจ้าได้ไปอำลารัฐมนตรีกลาโหม – หลวงพิบูล ฯ เป็นคนสุดท้าย ในฐานะเป็นเจ้าสังกัดเดิมเจ้าคุณทรง ฯ เป็นอันไม่ได้พบกัน ข้าพเจ้ามีจดหมายบอกไปถึงเขาสั้น ๆ ที่เชียงใหม่เท่านั้น

ข้าพเจ้ากับครอบครัวมาถึงท่าเรือด้วยความตื่นตันใจ เมื่อเห็นญาติมิตรเพื่อนฝูงมาส่งเนืองแน่นหลามจากสะพานเรือจนถึงเคบิน แต่ใจหนึ่งของเราก็อดจะวาบหวำใจไม่ได้ เมื่อนึกว่าจะต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนไปอย่างคะเนการณ์ไม่ถูกว่าจะได้มีโอกาศกลับมาเมื่อใด แต่ข้าพเจ้าไปราชการ—ราชการของประเทศชาติ

ข้าพเจ้าและภรรยารับคำอวยพรจากญาติและมิตรอยู่นับชั่วโมง พวงบุปผชาติและมาลาอวยพรเต็มจนหลามเคบิน กัปตันเรือคงจะกระวนกระวายใจไม่น้อยเมื่อได้รับรายงานจนเกือบจะวินาฑีสุดท้ายแล้วว่า เรือออกจากท่าตามกำหนดไม่ได้ จึงมากระซิบกับข้าพเจ้าว่า เสียใจ แต่ที่แน่นอนนั้น เขาบอกว่าเป็นเวลาย่ำรุ่งพรุ่งนี้ ข้าพเจ้าตัดสินใจอยู่หลายตลบ แต่เมื่อมาถึงแล้ว จะกลับไปบ้านอีกกระไรได้ คืนเดียวเท่านั้น เป็นอันเราทั้งครู่พตันสินใจค้างกันในเคบินนั่นเอง ข้าพเจ้าบอกกับมิตรสหายที่มาอำลากลับบ้านว่า ข้าพเจ้าจะถือเอาภาพของความมีใจเมตตาทั้งหลายในวันนี้เป็นภาพที่จะต้องจดจำไว้ และไม่จำเป็นที่จะต้องเสียเวลามาส่งข้าพเจ้าเป็นกวรซ้ำสองอีกในวันพรุ่งนี้

รุ่งอรุณแล้วเรือเราจะเคลื่อนจากท่า

เราผ่านการแรมคืนหนึ่งราตรีในเรือลำนี้ เป็นการซักซ้อมสำหรับการแรมคืนในราตรีต่อไปด้วยในตัวเสร็จ รุ่งขึ้นแต่หัวค่ำ เรือลำใหญ่ของเราก็เริ่มเตรียมการเป็นโกลาหล สมอถูกชักขึ้นแล้ว เป็นสัญญาณว่าทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมสำหรับการลอยลำออกจากท่า—ออกไปจากพระมหานครกรุงเทพ ฯ ในอรุณนี้ เบื้องนอกท้องฟ้ายังมืดมิด แม้จะค่อนอรุณเข้ามามากแล้ว พวกเราทั้งแฟมมิลี่ยืนแยกย้ายเกาะอยู่บนดาดฟ้า เหมือนจะพิมพ์ภาพกรุงเทพ ฯ ให้แน่นอยู่ในความทรงจำ ที่ท่าเรือยังมีเพื่อนฝูงตะเกียกตะกายมาส่งเราเป็นครั้งที่สอง โบกมือในท่ามกลางความมืดอยู่ไหว ๆ ดูเหมือนจะได้ยินเสียงแว่วหลวงจำรง ฯ และประยูร ตะโกนอวยชัยให้พรไหวก ๆ พวกเราโบกมือตอบเขาทั้ง ๆ ที่เพียงแต่เห็นสรีร่างอยู่เพียงตะคุ่ม ๆ ในความมืดนั้น แล้วเรือใหญ่ก็เคลื่อนอย่างอ้อยอิ่งออกไปจากท่า จากญาติมิตร และจากกรุงเทพ ฯ พระมหานคร

ลาก่อนกรุงเทพ ฯ—เราต้องกลับมาอีกแน่นอนไม่มีอะไรจะตัดขาดเราจากปิตุภูมิสุดรักนี้ได้ เราไปทำหน้าที่

ของประเทศชาติ — ของพระมหากษัตริย์.

"อัลเซีย" ใช้ฝีจักรเร็วขึ้นเป็นลำดับ มุ่งสู่มหาสมุทรกว้างใหญ่เบื้องหน้าทางทิศใต้ของประเทศไทย

เนื่องจากในกรุ๊ฟของเรา นอกจากข้าพเจ้าแล้วไม่มีใครที่จะใช้ภาษาต่างประเทศ ภาษาใดภาษาหนึ่ง ต่อติดกับโลกมนุษย์ที่อยู่ภายนอกประเทศได้ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงตัดสินใจที่จะยึดเอา "อัลเซีย" เป็นพาหนะนำเราส่งถึงที่เลยทีเดียว ดีกว่าที่เราจะต้องถ่ายขึ้นรถลงเรือหลายทอดหลายทย

ดังนั้น, ภายหลังที่เต็มไปด้วยธุระกิจเพียงนั่งกินนอนเดินภายใน "อัลเซีย" ถึง ๕๘ วัน ๕๘ คืนในท่ามกลางพื้นมหาสมุทรสีเขียวแก่และท้องฟ้าที่ครอบจักรวาฬโลกสีคราม จากทวีปใหญ่สุดโลกหนึ่งถึงทวีปใหญ่สุดโลกหนึ่งแล้ว "อัลเซีย" ก็ลอยลำเข้าเทียบท่าเมืองแฮมเบอร์กของมหาอาณาจักรไรซเยอรมัน ที่นั่นเราได้พบกับพระสุนทรวาจาอุปทูตมารอรับอยู่พร้อมกับข้าราชการอื่นๆ และนักศึกษาไทยอีกหลายคนรวมทั้งมิสเตอร์ลิงค์ เจ้าของห้างบีกริมในกรุงเทพฯ ผู้มีตำแหน่งเป็นกงสุลอยู่ที่นั่น.

เจ้าหน้าที่ของสถานทูตได้จัดการเรื่องข้าวของของเราเป็นการตัดภาระกิจรับช่วงไปด้วยความเรียบร้อยเสร็จตลอดจนในเรื่องความสดวกของแฟมมิลี่ที่จะผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง นอกไปเสียจากซะนีตัวโปรดของเราตัวหนึ่งซึ่งร้องเสียงหลงเต้นหย็องแหย็งตามเรามาจากกรุงเทพ ฯ ด้วย ที่เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองไม่ยอมให้ขึ้นแผ่นดินแฮมเบอร์ก เว้นแต่จะต้องทิ้งไว้ในด่านกักสัตว์เป็นระยะเวลา ๒–๓ วัน จนกระทั่งเจ้าหน้าที่จะปรูฟได้แน่นอนแล้วว่า ไม่มีโรคติดต่อ จึงจะมารับไปได้ เราอึกอักกันอยู่พักหนึ่ง อยู่กับเราที่เมืองไทยมานานหนักหนา จากอ้อมแขนของลูกคนนี้ไปอยู่กับอ้อมแขนของลูกคนนั้นในเรือมาก็เกือบสองเดือน ถึงเป็นเพียงเดียรัจฉานเราก็สงสารมันอยู่เต็มแก่ แม้ในระหว่างที่มีการต่อรองกันระหว่างกงสุลกับนายด่านตรวจคนเข้าเมือง มันก็ยังส่งเสียงลั่น ๆ เหมือนจะวิงวอนอยู่กลาย ๆ ให้ได้ติดตามไปถึงเบอร์ลินเถิดดูเอาเถอะ, สัตว์แท้ ๆ ยังรู้ประสาประสีคนอยู่พิลึก โชคของมันดี ที่กงสุลได้พยายามช่วยมันไว้ได้ในนาฑีสุดท้าย

สำเร็จ อ้ายนี่ตัวนั้นเลยได้อยู่ในอ้อมแขนของเราเข้าสู่เมืองแฮมเบอร์ก อุปทูตและกงสุลได้รับรองเราที่เรสเตอรองของแฮมเบอร์ก ในทันทีที่ก้าวขึ้นเหยียบแผ่นดินแห่งเมืองนี้แล้ว พวกเราทั้งหมดก็จับรถไฟด่วนมุ่งเข้าสู่กรุงเบอร์ลิน.

— ๒ —

เบอร์ลิน
ทะเลหิมะในฤดูเหมันต์

ขบวนรถไฟด่วน แฮมบูร์ก – เบอร์ลิน เคลื่อนเข้าสู่มหานครแห่งนี้ในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ อากาศกำลังหนาวจัดเต็มที่ ทั้งเบอร์ลินกลายเป็นทะเลหิมะขาวโพลนไปทุกหนทุกแห่ง ข้าพเจ้าออกจะเป็นห่วงแฟมิลี่ของข้าพเจ้าอยู่มาก เพราะไม่เคยเผชิญกับอากาศที่ดุร้ายเช่นนี้ แต่โดยที่เราได้คาดกันไว้แล้วว่า จะต้องประสพกับสภาพของอากาศเช่นนี้ในเบอร์ลิน ในเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นกำหนดที่มาถึง เราจึงสะสมโอเวอร์โคทกันมาขนานใหญ่ ข้าพเจ้าจากเบอร์ลินมาครั้งหลังที่สุดในปี ๑๙๑๗ และกลับมาอีกครั้งหนึ่งในกาลเวลาได้ผ่านไปถึง ๒๐ ปีเศษแล้ว ความอุ่นหนาฝาคั่งของตึกรามสูงเทียมเมฆ ตามแบบของสถาปนิกที่ใหม่เอี่ยมที่สุด ถนนหนทางที่ไขว้เขวกันอย่าง

สับสน แจกแจงออกไปจนนับไม่ถ้วน และการกำลังทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเยอรมันกำลังรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วที่สุด ได้ทำให้เบอร์ลินที่ข้าพเจ้าย่างเหยียบมาเป็นครั้งที่สองนี้ เป็นมหานครแห่งจุดสุดยอดทั้งหลายแหล่แล้ว ที่สถานีเบอร์ลินข้าพเจ้าได้พบกับมิสเตอร์ฮาไกร์ดอน เยอเนอราลกงสุลกับภรรยาพร้อมด้วยผู้ช่วยสมุหพิธีการและข้าราชการอื่น ๆ ของกระทรวงการต่างประเทศเยอรมันมาคอยต้อนรับอยู่ และได้นำพวกเราทั้งหมดนั่งรถยนตร์ที่จัดเตรียมมารับไปยังเซอรุนาแยรุกที่ตั้งสถานทูตที่น่าสมเพทของเรา เช่าอยู่บนแฟล็ทเล็ก ๆ ชั้นบนของตึกใหญ่หลังยาว ซึ่งเมื่อเราขึ้นไปจะต้องผ่านแฟล็ทต่าง ๆ ที่เอกชนเช่าอยู่อย่างแน่นหนาที่จริง, ก็น่าเห็นใจสำหรับฐานะทางการทูตของเราในขณะนั้น เพราะเรื่องราวที่จะต้องอาศัยทางการทูตไม่มากมายและสลักสำคัญอย่างใหญ่ยิ่งอะไรนัก ประกอบกับที่ทางที่จะใช้เป็นสถานทูตก็หาได้ยากเย็นและลงทุนมากเต็มที่ ดังนั้นรัฐบาลของเราจึงเพียงแต่มอบให้พระสุนทร ๆ อุปทูต รักษาการในตำแหน่งอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มไปพลางก่อน พระสุนทร ฯ เลยถือโอกาศใช้แฟล็ทแคบ ๆ นี้ไปพลางเหมือนกัน

ในระหว่างที่เรารออยู่ที่สถานทูตแห่งนี้ เพื่อการยื่นพระราชสาส์นแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นอัครราชทูตต่อประมุขของมหาอาณาจักรนี้ ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่า ภายหลังการยื่นพระราชสาส์นแต่งตั้งแล้ว ภาระกิจอันแรกของข้าพเจ้า น่าจะต้องได้แก่การหาสถานที่ใหม่อันโอ่โถงสมเกียรติของประเทศเราโดยด่วน อย่างน้อยที่สุด เราจะต้องคิดถึงอนาคตของประเทศ ซึ่งนับวันจะต้องติดต่อเกี่ยวข้องกับประเทศใหญ่ ๆ มากขึ้น

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพบปะกับฟอนริบเบนทรอป รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศในวันต่อมา ที่กระทรวงการต่างประเทศ และแจ้งเรื่องที่ข้าพเจ้าจะเข้ายื่นพระราชสาส์นแต่งตั้งต่อผู้นำมหาอาณาจักรไรชเยอรมันฮิตเล่อร์ ริเบนทรอปต้อนรับข้าพเจ้าเป็นอย่างดี ลั่นวาจาว่าจะช่วยเหลือและให้ความสดวกแก่ข้าพเจ้าทุกอย่างในทางการทูต ตลอดเวลาที่หากเขาจะยังดำรงตำแหน่งนี้อยู่ การพบกับริบเบนทรอปเป็นครั้งแรกนี้เอง ที่ทำให้ข้าพเจ้าทราบว่า การยื่นเกียรติยศบัตรต่อผู้นำของเยอรมันนี้ ไม่ว่าเกียรติยศบัตรนี้จะมาจากพระราชาของประเทศใด หรือประธานาธิบดีรัฐ

ใดๆก็ตาม ออกจะเป็นธรรมเนียมของประเทศนาซีอยู่สักหน่อย เพราะรัฐทูตบางประเทศได้เคยใช้เวลารอยื่นเกียรติยศบัตรนี้ในกรุงเบอร์ลินถึง ๒ หรือ ๓ เดือน แม้ในขณะนี้อัครรัฐทูตโบลิเวียก็กำลังรออยู่ และรอมาแล้วเป็นเวลาเดือนกว่า กระทรวงต่างประเทศก็ยังมิได้ติดต่อไปให้ทราบว่าจะได้เข้ายื่นสาส์นแต่งตั้งได้เมื่อใด

แต่จะเป็นด้วยเหตุผลอันพิเศษประการไหนก็ตาม หลังจากข้าพเจ้ารออยู่เพียง ๑ สัปดาห์ กระทรวงการต่างประเทศก็แจ้งมาว่า กำหนดการยื่นพระราชสาส์นแต่งตั้งของข้าพเจ้า ทางทำเนียบผู้นำ Reichskanzlei ได้กำหนดผ่านมาทางกระทรวงการต่างประเทศ ให้เป็นวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พร้อมกับอัครรัฐทูตโบลิเวีย

ครั้นถึงวันกำหนด, ทางทำเนียบผู้นำก็ส่ง ลิมูแซงคันมหึมาสองคันปราดมาเทียบที่น่าสถานทูตจีวของเรา คันหน้ามีเกสตาโปนั่งอยู่เป็นหลั่นทุกที่นั่ง คันที่สองเป็นคันที่จัดไว้สำหรับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าแต่งตัวเต็มยศตามระเบียบขบวนรถยนต์ได้นำเราเข้าสู่อาณาเขตต์อันไพศาลของผู้นำมหาอาณาจักรไรซเยอรมัน ผ่านแถวทหารกองเกียรติ

ยศนาซึ่งระทึกกึกก้องไปด้วยเสียงแตรและกลอง

เมื่อเข้าเทียบบรรไดตึกมหึมาของทำเนียบผู้นำเยอรมัน เจ้าหน้าที่ของ ไรช์ คันซ์ไล ซึ่งได้มายืนรออยู่แล้วได้จัดการเชื้อเชิญเราเข้าไปพักในห้องรับแขกเมืองอันมโหฬารประทีปชัชวาลและโคมไฟระย้า ก็เริ่มสะพรั่งขึ้นด้วยแสงสีนวลสาดไปทั่วห้องโถงอันงามวิจิตร ข้าพเจ้าทราบจากเจ้าหน้าที่รับรองว่า ขณะนี้ผู้นำแห่งมหาอาณาจักรไรชกำลังต้อนรับอัครราชทูตโบลิเวียอยู่ในห้องพิธี

ข้าพเจ้ารออยู่เพียงชั่วครู่หนึ่ง หัวหน้ากรมพิธีการก็ออกมาแจ้งข้าพเจ้าว่า ท่านผู้นำฮิตเล่อร์พร้อมแล้วที่จะต้อนรับข้าพเจ้า และเชื้อเชิญให้เข้าไปในห้องนั้น

ข้าพเจ้าเดินตามหัวหน้ากรมพิธีการไปทางเฉลียงสู่ห้องโถงใหญ่สุดหนทาง เมื่อข้าพเจ้าโผล่เข้าไปในห้องนั้นขณะแรกที่สายตาข้าพเจ้ากวาดไปพบในทันทีนั้นก็เพียงสดุดอยู่ที่ร่างของบุรุษในเครื่องแบบนาซีบุรุษหนึ่ง นั่งอย่างเคร่งขรึมในกลุ่มโต๊ะเก้าอี้มุมห้องโถงนั้น แวดล้อมไปด้วยข้ารัฐการกระทรวงการต่างประเทศ แต่งเครื่องแบบเต็มยศคับคั่งรวมทั้งเกสตาโปแทรกอยู่สลอน รัฐมนตรีต่างประเทศ

ฟอน ริบเบนทรอป เคียงข้างเขาอยู่เบื้องซ้าย ข้าพเจ้าเห็นเขาแผล็บเดียว บุคคลิกลักษณะทั้งหลายก็ส่อสำแดงว่าเขาต้องเป็นผู้นำแห่งมหาอาณาจักรที่ข้าพเจ้ามาเป็นทูตนั้นแน่ทีเดียว หนวดแหย็ม ผมที่ปรกย้อยลงมาเหนือหน้าผากเล็กน้อย สวมเสื้อเชิ้ตน่าซีประดับตราสวัสดิกะ และล่างลงมาที่สุดก็คือท็อบบู๊ทเป็นเครื่องแบบง่าย ๆ ที่ปราศจากพิธีรีตอง

และในขณะเดียวกันนั้น ที่เขาเหลือบเห็นข้าพเจ้าเข้า เขาก็ผลุดลุกขึ้นยืนพร้อมด้วย ฟอน ริบเบนทรอป ริบเบนทรอปแนะนำข้าพเจ้าต่อเขาตามธรรมเนียม พร้อมกับที่เขาได้ส่งมือมาให้ข้าพเจ้าสัมผัส ข้าพเจ้าถอยห่างมาจากเขาเล็กน้อย และยื่นพระราชสาส์นแต่งตั้งข้าพเจ้าไปยังเขา เขารับจากข้าพเจ้าไปพินิจเป็นพิธีการแล้ว สุรเสียงจากริมฝีปากภายใต้หนวดแหยมนั้นจึงกังกาฬขึ้น แสดงความชื่นชมยินดีในนามของเขาเอง และในนามของมหาอาณาจักรไรซที่ข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งมาเป็นอัครราชทูต เขาหวังว่าข้าพเจ้าคงจะได้เพียรกระทำหน้าที่ของข้าพเจ้าอย่างเต็มที่ เพื่อบรรลุถึงที่หมายปลายทางร่วมกัน คือ

สัมพันธไมตรีอันงดงามระหว่างไรซเยอรมันและสยามเพียงเท่านี้, และก่อนที่ข้าพเจ้าจะได้แสดงสุนทรพจน์ตอบไมตรีจิตต์ที่เขาแสดงออกมา ในฐานะที่ข้าพเจ้าได้พบเขาเป็นครั้งแรกในชีวิตหลังจากเขาได้ปลุกชื่อเสียงขึ้นระบือกึกก้องกระฉ่อนโลก และมนุษย์ทั้งโลกแม้แต่พสกนิกรไรซเองก็คงจะได้เคยแต่ทราบหรือเห็นเขาในท่าอันเด็ดขาดในคำพูดที่กัมปนาทเหมือนอสุนิบาต และกำปั้นที่เหวี่ยงอยู่ไปมาใคร ๆ ก็รู้ว่า อดอลฟ ฮิตเล่อร์ กำลังมีบทบาทเป็นที่น่าสพึงกลัวแก่ประเทศใกล้ชิดในยุโรปทั่วไป — แต่ตรงกันข้ามเมื่อข้าพเจ้าได้ประจักษ์แก่ตาข้าพเจ้าในเช้าวันนี้ ข้าพเจ้ากลับรู้สึกว่าข้าพเจ้าได้มายืนอยู่ฉะเพาะหน้าอันใกล้ชิดกับสุภาพบุรุษชาวเยอรมันผู้หนึ่ง ดูจะไม่มีแววแม้แต่จะส่อให้เห็นว่า เขาได้เคยเป็นนายสิบของพระเจ้าไกเซอร์ในยุทธภูมิอันมหาประลัยของโลกคราวที่แล้วมา อ่อนโยนอย่างที่ข้าพเจ้าเกือบจะรู้สึกว่าเขาเป็นชาวเยอรมันคนแรกที่อ่อนโยน และมธุรสวาจาที่เขาแสดงออกมาแก่ข้าพเจ้าก็ประหนึ่งแทบจะไม่น่าเชื่อว่า เขาจะได้เคยเป็นผู้ประกาศก้องโลกอย่างเด็ดขาดต่อชุมนุมนาซีนับแสนมาแล้ว เขาเป็น

ผู้ดีในสายตาของข้าพเจ้าจริง ๆ – อดอลฟ ฮิตเลอร์ – ผู้นำมหาอาณาจักรไรซอันสูงส่งของยุโรป

จบคำปราศัยของเขา ข้าพเจ้าตอบคำปราศัยของข้าพเจ้าเป็นภาษาเยอรมัน พูดกับเขาอย่างง่าย ๆ และตรงไปตรงมาว่า ข้าพเจ้าเพียรที่จะกระทำทุกอย่างเพื่อให้สยามและเยอรมันยืนยงอยู่ด้วยมิตรภาพอันถาวรรุ่งเรือง

พิธีการยื่นพระราชสาส์นแต่งตั้งในเช้าวันนั้นจบลงด้วยการดื่มแชมเปญอวยพรให้แก่ความเจริญรุ่งเรืองของราชอาณาจักรไทย และมหาอาณาจักรไรซเยอรมัน

จากนั้น, ผู้นำแห่งมหาอาณาจักร ผู้มีความสูงราว ๑.๖๘ เมตร ก็ลุกขึ้นยืดตัว เชิญข้าพเจ้าตัวต่อตัวไปที่มุมหนึ่งของห้องพิธีการ ท้องบุทมันปลาบเมื่อกระทบกับแสงประทีปจากโคมไฟฉายบนผนังตึกอันสูงลิ่ว, ดำเนินไปบนพรมสีเขียวขจีอย่างเชื่องช้าแต่เต็มไปด้วยสง่าผ่าเผยดุจพญาราชสิงห์ผู้พิชิต มองทลุแผ่นกระจกเบื้องหน้าออกไปละอองหิมะยังปลิวอยู่กระเซ็น แต่บุปผาชาติของไรซคันซ์ไลคงชูช่อต้านสายลมอ่อน ๆ รับละอองอย่างเบิกบาน รถยนตร์สองสามคันแล่นผ่านลับภูเขาหิมะย่อม ๆ ไปทางถนน

สายโน้น มันเป็นมหานครที่จมอยู่ในดงธรรมชาติอันงามระรื่น สวยอย่างเยือกเย็นไปทุกทิศทางที่เบือนสายตาไปพบ

เราทรุดตัวลงบนอาร์มแชร์ฉลุสีทองใกล้ ๆ กัน และเริ่มเปิดฉากการสนทนา เป็นการไปรเวทแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ ในทัศนะทางส่วนตัวของกันและกัน นี่แหละ, ที่ข้าพเจ้ายิ่งรู้สึกว่า ผู้ดีชาวเยอรมันผู้นี้ได้ให้ความรู้สึกแก่ข้าพเจ้าหลายประการ เขาเป็นคนสุขุมอ่อนโยน อย่างที่คนอีกหลาย ๆ ล้านอาจเข้าใจผิดหมด เราสนทนากันพอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าจึงอำลาเขากลับสถานทูต ผู้นำได้ออกมาส่งข้าพเจ้าถึงประตูด้านในของโรซคันซ์ไล ข้าพเจ้าผ่าละอองหิมะผ่านแถวกองเกียรติยศ ซึ่งเริ่มระทึกกึกก้องไปด้วยเสียงแตรกังวาฬและกลองระรัวอีกครั้งหนึ่ง รถเกสตาโปคันหน้าจึงรุดนำรถข้าพเจ้าละลิ่วมาถึงสถานทูตอันงิ้วหลิว

หลังจากข้าพเจ้าได้เสร็จภาระกิจการยื่นพระราชสาส์นแต่งตั้งแล้ว ข้าพเจ้ากับอุปทูตจึงเริ่มจับงานจัดหาสถานทูตใหม่ เพราะการที่เราจะอยู่กันอย่างคับแคบเช่นแฟล็ททุกวันนี้ มันออกจะเป็นการง่ายมากเกินไป ถ้าไม่

คำนึงถึงอนาคตข้างหน้าต่อไปเสียบ้าง สองอาทิตย์ผ่านไป โชคได้นำให้เราได้เช่าตึกสามชั้นที่ Steglitz มีบริเวณรอบตึกกว้างขวางพอใช้ และความร่มรื่นที่พอจะหาได้จากสวนดอกไม้ทั้งด้านหน้าและด้านข้าง สถานทูตแห่งใหม่นี้เราก็ยังคิดว่าจะเป็นเพียงชั่วคราวต่อไปอีกระยะหนึ่ง เพื่อหาสถานที่ถาวรซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของประเทศเราเอง เช่นสถานทูตของประเทศอื่น ๆ ทั่วไป Steglitz นี้แม้จะเป็นเพียงความคิดว่าจะอยู่เป็นการชั่วคราวก็ตาม แต่ก็ได้ให้ทุกอย่างที่เป็นความสุขและสดวกสบายมากมายกว่าอยู่ที่แฟล็ทเดิมมากมายนัก

——— แต่ความกดดันกำลังอุบัติขึ้นในเยอรมันนี อดอล์ฟฮิตเล่อร์และหัวหน้าต่าง ๆ ในคณะพรรคนาซีกำลังดำเนินนโยบายที่จะเหนี่ยวเอาประเทศเยอรมันเข้าสู่สงคราม ด้วยการแสวงหาจักรภพใหม่ และลัทธิชาตินิยมได้ถูกปลุกปั่นขึ้นอย่างรุนแรง ยิวเป็นจำนวนมากกำลังเร่งซุกซ่อนหลบลี้รุดออกไปจากอาณาจักรนี้

ในเบอร์ลินตั้งต้นจำกัดจำเขี่ยในเรื่องอาหารการกินสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนเสื้อผ้าถูกสั่งให้กระเบียดกระเสียร

ไว้สำหรับกิจการทหาร หรือไม่ก็ออกฤษฎีกายึดโดยสิ้นเชิง สิ่งนี้แหละบางทีก็เป็นอุปสรรคต่อการจัดสถานทูตแห่งใหม่ของเราพอใช้ แทนที่จะได้เฟอร์นิเจอร์ที่ต้องการอย่างมากมายสำหรับประดับประดาตบแต่งสถานทูต เรากลับซื้อหาได้โดยยาก แม้จนกระทั่งที่นอนหมอน มุ้งการแก้ปัญหานี้ในที่สุด ก็ต้องลงเอยด้วยการต้องไปซื้อด้วยตนเองที่โคเปนเฮเกน และขนเข้ามายังเบอร์ลินโดยทางรถไฟ

ขณะเดียวกันนี้ การแสวงหาสถานทูตแห่งใหม่ เพื่อเป็นกรรมสิทธิ์ของประเทศไทย ก็ยังคงรุดหน้าดำเนินต่อไป ตามเจตน์จำนงอันแน่วแน่ในเบื้องแรกของคณะทูตเรา พวกเราในสถานทูตมีความเห็นกันว่า ไหน ๆ จะให้เป็นปึกแผ่นทั้งที และลงทุนอย่างจริงจังแล้ว ควรจะหาในแถบ Tiergarten ซึ่งเป็นย่านของสถานทูตนานาประเทศ แต่เราก็รับงานนี้ไปไม่ไหว เนื่องจากงบประมาณที่กระทรวงการ – ต่างประเทศตั้งไว้ให้ มันเป็นราคาค่างวดที่ต่ำเสียจนเราหงายกลับมาทุกครั้ง ครั้นจะซื้อแผ่นดินก่อสร้างขึ้นเองอย่างประเทศทั้งหลาย มันก็แบะเอียกันอยู่นั่นแหละ เราจะเอาเยี่ยงอย่างอันใดเป็นอันไม่ได้สักท่า อย่าว่าแต่จะกระ

ลิ้มกระเหรี่ยอย่างสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น รัฐบาลเขาก็ลงทุนเข้าไปไม่ต่ำกว่า ๑๐ ล้านเย็น จึงได้ตึกมหึมาที่เห็นอยู่ที่ Tiergarten ทุกวันนี้

ในที่สุด ที่ประชุมของพวกเราก็ลงเอยกันในนาทีสุดท้าย ตกลงซื้อตึกหลังใหญ่ที่ Dahlem ซึ่งได้มีอายุยั่งยืนเป็นตัวสถานทูต ภายใต้กรรมสิทธิ์ ตราบถึง วาระสุดท้าย ของเบอร์ลิน อย่างไรก็ดี บางทีก็น่าจะนับเนื่องเป็นโชคชาตาอันประหลาดพิกลอยู่เพราะปรากฏ จากผลสุดท้ายของสงคราม ย่านสถานทูตทั้งย่านที่ Tiergarten ได้พลอยยับเยินไม่เห็นทรากไปพร้อมด้วยกรุงเบอร์ลิน ส่วนของเราที่ Dahlem อย่างน้อยที่สุด แม้จะประสพภัยพิบัติอยู่บ้าง ก็ยังมีรูปทรงสัณฐานให้เห็นเป็นตึกรามตัวสถานทูตไทยในตัวของมันเองจากภายนอกไม่มากก็น้อย

สถานทูตแห่งใหม่ของเราที่ Dahlem ได้สถาปนาขึ้นอย่างโอ่โถง และ พาก พูมสมเกียรติ แห่งสถานทูต ของ ราชอาณาจักรพระเจ้ากรุงสยามแล้ว ธงไตรรงค์ได้ถูกอัญเชิญขึ้นประดิษฐานบนยอดตึกอย่างสง่าผ่าเผย ปลิวสบัดในท่ามกลางสายลมและละอองหิมะ ถนนสายใหญ่ๆ ของกรุงเบอร์

ลิ้นพุ่งผ่านตัวตึกของเราตลอดแทบทุกด้าน จึงนับเนื่องเป็นจุดหมายอันสำคัญแห่งหนึ่งของมหานครแห่งนี้ ซึ่งเป็นที่รู้จักมักคุ้นกันดีทั่วไป เมื่อเอ่ยถึงสถานทูตของประเทศไทยประเทศประชาธิปไตยเล็ก ๆ ประเทศหนึ่ง ซึ่งแอบอยู่เกือบสุดท้ายปลายโต่งของเอเชียบูรพา

— — — แต่กาลเวลาที่ผ่านไปในขณะเดียวกันโลกกลับหมุนเอาแต่สิ่งซึ่งไม่เข้าใจกันจากความต้องการที่ขัดกันยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ควันสงครามซึ่งกรุ่นอยู่แต่ในห้วงคิดของสมองมุขบุรุษนาซีคนสำคัญ ๆ ได้เริ่มพลุ่งกระจายออกมาปรากฏแก่สายตาสาธารณะชน ทหารและพลพรรคนาซีเริ่มพลุกพล่านตามถนนหนทาง เรสเตอรอง และคาบาเรททั่วไป บรรดาหัวหน้าฝ่ายนาซีเริ่มออกโรงแสดงสิทธิอันควรมิควรเป็นกรรมสิทธิ์ของเยอรมันในดินแดนบางส่วนนอกมหาอาณาจักร์ และหนังสือพิมพ์ก็เริ่มเร่งมือประโคมย้ำหัวตะปูให้ชาวเยอรมันทั้งประเทศสำนึกถึงทรัพย์สมบัติที่ถูกช่วงชิงไปโดยไม่ชอบธรรม นั่นคือปัญหาเรื่องช่องแคบคอร์ริดอร์ ทางเฉลียงโปลันด์ ซึ่งเปรียบเสมือนก้างขวางคออย่างฉกาจฉกรรจ์ — เมื่อคายออกมาไม่ได้ ก็จะต้อง

กลื่นลงไปท่าเดียว

เมื่อสาธารณะมติของเยอรมันได้ถูกพวกนาซีดึงไปสู่ทางเช่นนี้ และเมื่ออังกฤษกับฝรั่งเศสก็ได้แสดงบทบาททางสาธารณะมติโต้ตอบออกมาว่า ถ้าการรุกเข้าดินแดนโปลันด์ของกองทัพนาซีเป็นไปได้กองทัพของสองประเทศก็จะลุกขึ้นจับอาวุธปฏิบัติการทันที ขัดกลนั้น ควันสงครามที่พลุ่งอยู่เหนือกลุ่ม ๒–๓ ประเทศ ก็เริ่มกระจายว่อนปกคลุมแผ่ไปทั่วดินแดนยุโรป – มันเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นอย่างแน่นอนแล้ว สถานทูตทุกประเทศในกรุงเบอร์ลินยุติงานทุกสิ่งทุกอย่างลง นอกจากจะจับตาเฝ้าดูดาวมหาพิฆาตที่จะผลุดขึ้นเหนือยุโรปเมื่อใด

แต่เมื่อสันติภาพยังเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ทุกชาติ ถ้าหากไม่เหลือวิสัยที่จะเขนความต้องการเข้าหากันแล้ว นักการทูตของประเทศที่เงาสงครามทอดไปถึงก็ลงมือทุ่มเทเวลาเกือบตลอด ๒๔ ชั่วโมงวิ่งขึ้นวิ่งลงอยู่กับบรรไดกระทรวงการต่างประเทศของไรซเยอรมัน จนแทบหัวบรรไดไม่มีเวลาแห้ง

แต่อนิจจา, สายใยแห่งสันติภาพเหลืออีกเพียงเส้น

เดียว คือเส้นสุดท้ายเท่านั้น เจ้าแม่แห่งสันติภาพกำลังหลั่งน้ำพระเนตรลงบนเงาดำของเทวทูตสงครามซึ่งยืนทมึนจังก้าอยู่เหนือยุโรปเสียแล้ว

บ่ายวันหนึ่ง, เครื่องบินนาซีแน่นฟ้ากำลังคำรามกึมปนาทอยู่เหนือกรุงเบอร์ลิน เมอตซิเออร์ คูลองตรCoulondre เอกอัครรัฐทูตฝรั่งเศสประจำกรุงเบอร์ลินได้มาหาข้าพเจ้าที่สถานอัครราชทูต บรรยากาศของกรุงเบอร์ลินกำลังอัดตันอย่างวิกล มันเหมือนหนึ่งสตีมที่กำลังเร่งอยู่อย่างเดือดพล่านภายในภาชนะอันมิดชิด ยังเหลืออยู่ก็แต่แรงดันระเบิดเท่านั้น

เมอร์ซิเออร์ คูลองตรรับสารภาพกับข้าพเจ้าว่าสันติภาพเป็นอันไม่มีปัญหาที่ควรจะมีเหลืออยู่ในยุโรปแล้ว เพราะการเจรจาระหว่างกรุงเบอร์ลินและปารีสได้ยุติลง ข้าพเจ้าฟังเขาอย่างคนคิดหนัก อย่างไรก็ดี จากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการส่วนตัวกับเอกอัครรัฐทูตจากกรุงปารีสนี้ เรามีความเห็นพ้องกันอยู่อย่างหนึ่งว่า เมื่อสันติภาพในยุโรปสิ้นแสงลงแล้วตะวันออกไกลจะต้องรับเคราะห์กรรมติดตามมาเช่นเดียวกัน. และแน่ใจ

เหลือเกินว่าพี่เย็บจะต้องเป็นผู้จุดเพลิงรายหลังขึ้น อินโดจีนของฝรั่งเศสก็ดี ประเทศไทยก็ดี เป็นเส้นทางของการศึกในอนาคตต่อจากยุโรปทั้งสิ้น เราตกลงกันว่าจะได้คอยเฝ้าดูกันต่อไป

แต่ข้าพเจ้าได้พบกับคูลองตร์ ครั้งนั้นเป็น ครั้งสุดท้าย เมื่อวิญญาณสันติภาพได้ขาด ลอยหายไป จากแผ่นดินยุโรปเสียแล้ว ทิ้งไว้แต่สำเนียงกึกก้องกัมปนาทของปืนใหญ่ที่บอมบ์บาร์ดกันอย่างยับเยิน ทัพอากาศต่อทัพอากาศพันตูกันอย่างวินาศอยู่กลางหาว แผ่นดินและแผ่นดินเคลื่อนกลั่นไปด้วยทราก สลักหักพังและเผาผลาญจากบอมบ์ ทำลายและบอมบ์เพลิง เทวีแห่งสันติภาพ สถิตย์อยู่ปลายสุดสายป่าน แต่สายป่านนั้นได้ขาดลอย – ลอยไปไกลลิบลิ่ว

ข้าพเจ้าได้รับ แจ้งเป็นทางการเป็น ครั้งแรกจาก กระทรวงการต่างประเทศที่วังสราญรมย์กรุงเทพ ฯ ว่า ประเทศของข้าพเจ้าเป็นกลาง

แล้วก็ครั้งที่สอง – – – กระทรวงการต่างประเทศของหลวงพิบูล ฯ โทรเลขถามความเห็นข้าพเจ้าไปว่า ในกรณีที่กองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนเข้ายึดอินโดจีน ข้าพเจ้ามีความ

เห็นอย่างไรสำหรับสถานะการณ์ของเอเชียบูรพา และโดยฉะเพาะอย่างยิ่ง ก็โชคชาตาของประเทศไทย

ข้าพเจ้าสงสัยที่กระทรวงการต่างประเทศอ้อมถามข้าพเจ้ามาถึงยุโรป แต่ทุกอย่างมันข่งชัดแล้ว ข้าพเจ้าตอบกระทรวงการต่างประเทศไปตรง ๆ ว่านั่นเป็นแผนการณ์ขั้นแรกสำหรับการที่กองทัพชาวเตียจะตะครุบสิงโปร์ และประเทศไทย....?

๒—๓ ปีแรกสำหรับการรณรงค์สงคราม เป็นระยะ ๆ เวลาที่พระเจ้าประทานชัยชะนะเป็นเผดิมให้แก่ฝ่ายนาซีอย่างกว้างขวาง แต่ก็แน่ละ มันก็เหมือนกับกีฬามวยถึงผู้จะกำชัยชะนะอย่างไรในยกแรก ๆ ก็ต้องมีเจ็บตัวบ้างเป็นธรรมดา เครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรแม้จะไม่มาก นักที่มาปฏิบัติการในน่านฟ้ากรุงเบอร์ลิน ก็เหยียบๆ๑๐๐—๒๐๐เครื่องทุกครั้งไป แต่การขับไล่ทางภาคพื้นดินและบนอากาศยังทรงสมรรถภาพอย่างแข็งแกร่ง สามารถที่จะคุ้มครองภัยทางฟ้าได้แต้มคูคีทุกครั้ง

อาหารการกินเป็นเรื่องที่รัฐบาลนาซีคำนึงอยู่มากสำหรับในอนาคต อย่างน้อยที่สุดก็ต้องอิงอยู่กับแผนการณ์

ศึก ซึ่งข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเขาปรารถนาจะเป็นจ้าวโลกแค่ไหน และใช้เวลาเท่าใด อย่างไรก็ดี, ข้าพเจ้าคิดว่า เป็นความยุติธรรมที่รัฐบาลนาซีทำได้สำเร็จก็คือ แบ่งปันการจ่ายอาหารออกเป็นเพียงสองประเภทเท่านั้น คือประเภทที่จ่ายให้คนทำงานหนักประเภทหนึ่ง และงานเบาอีกประเภทหนึ่งพวกกุลีตามถนนได้อัตราปันส่วนเนื้อและไขมันขนมปังสูงกว่าข้ารัฐการ ไม่ว่าจะเป็นเคสใดๆ ไม่มีเงื่อนไขไว้ทั้งสิ้น

ว่าถึงพวกทูตเรา การปันส่วนได้รับสิทธิพิเศษแตกต่างกว่าสองประเภทนั้น แต่ที่พิเศษมากไปกว่าเราก็คือพวกแฟมมิลี่ทูตในสายโยงไตรภาคี เช่นอิตาลีและญี่ปุ่นเป็นอันว่าพิเศษที่สุด ซึ่งข้าพเจ้าจะไม่วิจารณ์ว่าจะยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรมอย่างไร เพราะไหนๆก็ได้รับในสิ่งที่เรียกว่าเป็นพิเศษแล้ว ไม่ควรทะเยอทะยานให้พิเศษใหญ่โตไปกว่าพิเศษจากนี้อีก

นี่เป็นเหตุการณ์สามปีแรกของสงคราม ซึ่งข้าพเจ้าควรจะได้รวบรัดผ่านไป โดยสรุปกล่าวได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างทั้งภัยสงครามและภัยของความอดอยาก เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าก็ดี ชาวเบอร์ลินโดยทั่วๆไปก็ดี คิดเฉลี่ยแล้ว

พอประอ่อมประแหร่มกลื่นไปได้ประกอบกับเสียงแตรชัยชำนะที่กองทัพนาซีได้เป่าก้องกังวาฬนั้น ห่างไกล ๆ ออกไปจากมหาอาณาจักรไรซอยู่ทุกระยะ ก็เหมือนหนึ่งยากำลังขนานเอกที่ปลุกย้อมหัวใจชาวนาซีทุกคนให้ผยองหยิ่งอยู่เสมอจนกระทั่งถ้าจะไปชาวนาซีคนไหนว่า พระเจ้าท่านอยู่ที่ใดหรือ? เขาจะชี้ไปยังไรซคันซ์ไลซ์แล้วบอกว่า พระเจ้าเยอรมันอยู่ที่นั่น...อดอล์ฟ ฮิตเลอร์...แล้วก็....ฟ์เรอร์จงเจริญ!

ทำไมจะไม่ใช่พระเจ้า ก็เมื่อแตรชัยชำนะของกองทัพนาซีนั้นยังดีแว่วเสียงกังวาฬกู่อยู่ที่สุดเกือบช่องโดเวอร์นั่นแล้ว กู่ก้องขึ้นครั้งใด เสียงตอบกลั่นใกล้มอสโคว์เข้าไปทุกครั้ง แขนขวาและซ้ายรำไรจะโอบกอดแผ่นดินยุโรปไว้ทั้งแผ่นดิน — มันไม่ใช่การกำลังจากเครื่องบินและลูกปืน แต่มันเป็นอภินิหารต่างหากที่บรรดาลดลมาจากพระเจ้า และก็ไม่ใช่ที่ไม้กางเขน แต่พระเจ้านั้นอยู่ที่ไรซคันซ์ไลซ์ต่างหาก

....เสียงรองเท้าย่ำของทหารนาซี นับพันยังคงดังเป็นจังหวะอยู่ตามถนนสายต่าง ๆ ในกรุงเบอร์ลิน เสียงฟ์เรอร์จงเจริญ ยังคงกึกก้องอยู่ตามคาบาเรทและเรสเตอรองใน

ทุกหนทุกแห่งที่มีซีลเบรทชัยชะนะ หัตถ์หนึ่งของนาซีชิด ชายฝั่งโดเวอร์ไว้แล้วเหลือแต่จะตะครุบเกาะอังกฤษ อีกหัตถ์เล่าเอื้อม จะ ควักกล่องดวงใจของ มอสโคว์อยู่ร่ำไรแล้วก็เหลืออย่างเดียว – อย่างเดียว คือ พิชิตยุโรปทั้งสิ้นโดยเด็ดขาดไม่มีเงื่อนไข.

— ๓ —

นกอินทรีย์สิ้นแรง

เหมือนนักวิ่งทนที่เฉลี่ยกำลังผิด.... ....
เหมือนนักมวยที่ทุ่มเทกำลังทั้งสิ้นในยกแรก ๆ และสิ้นแรงในยกลำดับต่อไป...........

สงครามรอบหลังเป็นสงครามที่ยุติการพิชิตของนาซีไว้ทุกสมรภูมิ นอกจากความไม่คืบคลานในยุทธวิธีปฏิบัติแล้ว ดินแดนทุกผืนภายใต้ยึดครองเป็นดินแดนที่ต้องระมัดระวังการเสียคืนไปทุกกระเบียดนิ้ว

ชาวเบอร์ลินเริ่มได้รับรสชาดของการทิ้งระเบิดอย่างมหาวินาศ บี. ๑๗ และ ๒๔ ที่มาเยี่ยมเยียนนครเบอร์ลินและนครอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ของไรซเยอรมัน ไม่ได้มาเพียงจำนวนร้อย ๆ แต่นับเป็นจำพวกพัน ๆ บดบังแผ่นจักรวาฬ บดบังแสงอาทิตย์และดวงดาว ชาวเยอรมันเริ่มรู้จักการสูญเสียชีวิตอันเป็นที่รักของพ่อแม่ลูก เมียญาติพี่น้องที่ตายกันทับถมเกลื่อนกล่น ไฟพะเนียงที่พลุ่งขึ้นท่วม

ทั้นกรุงเบอร์ลิน เหมือนไฟนรกที่ล้างผลาญไปทุกสิ่งทุกอย่างและทุกหนทุกแห่ง มันเป็นการโจมตีแบบปูพรมและกระทำเป็นสะแควร์ ๆ ไป จนสะแควร์นั้นราบพนาสูญสิ้น จุดใดที่มีการต่อสู้อย่างเข้มแข็งของ ปืนต่อสู้อากาศยาน มันหมายถึงความพินาศยับเยินของจุดนั้นในพริบตาเดียว

สถานทูตของเราที่ดาเล้มต้องได้รับเคราะห์เพราะเหตุนี้ เหตุที่ ป.ต.อ. ถูกขนมาตั้งอยู่ใกล้ ๆ ดังนั้นเมื่อแผดเสียงพร้อมกันขึ้นคราวใด เราก็ได้แต่อกสั่นขวัญแขวนอยู่ในเซลเตอร์ ยอมยับไม่ถ้วนแหวกอากาศอู้ลงมา ชั่วแต่เพียงแรงระเบิด ไม่ถึงกับได้เร็คทุ๊ทยังสถานทูต สะเก็ดใหญ่น้อยก็เหวี่ยงเอาหลังคาเตลิดเปิดเปิง กระจกหน้าต่างแตกป่นปี้ประตูหน้าต่างพังพินาศ และเมื่อตราบใดที่ ป.ต.อ. หน่วยนี้ยังไม่มีหวังจะเคลื่อนย้ายไปจากย่านนี้แล้ว เราก็ต้องหวั่งอย่างอ่อนใจว่า ในที่สุดวันหนึ่ง สถานทูตจะต้องแหลกลงเป็นพัศม์ธุลีเป็นแม่นมั่น

ราตรีหนึ่ง, จันทร์กระจ่างฟ้า ดวงดาวระยิบระยับ พวกเราคิดกันว่า อย่างไร ๆ เป็นได้ต้อนรับอาคันตุกะจากเกาะอังกฤษเป็นแน่นอนอีกแล้ว และเป็นจริงอย่างที่เราคิด

ไซเร็นทั่วสารทิศก็ครวญครางขึ้นเหมือนเสียงปีศาจร่ำไห้ ทันใดนั้นไฟที่พรางแสงอยู่ในนครเบอร์ลินทุกดวงก็ดับวูบลง ข้าพเจ้านำครอบครัวลงสู่เชลเตอร์อย่างเป็นระเบียบ วิทยุกระจายเสียงในเชลเตอร์กำลังรีปอร์ทให้ทราบว่า เครื่องบินจำนวนที่นับไม่ถ้วนกำลังหนุนเนื่องเข้ามาทางชายเขตต์ตะวันตกของมหานครเบอร์ลิน และก็รวดเร็วเหลือเกิน เกือบจะไม่ทันขาดเสียงผู้ประกาศข่าวเสียงสะเทือนเลื่อนลั่นก็ดังกัมปนาทขึ้น ฉับพลันแผ่นดินเบอร์ลินก็ไหวสะท้าน คงหลายตันทีเดียว ไฟฉายนับพันดวงกำลังกราดท้องฟ้าอย่างสับสนอลหม่านสว่างจ้าเหมือนกลางวัน แสงไฟกระทบแสงคาสเตอร์และฮาลิแฟกซ์เป็นประกายระยับ ป.ต.อ. ยิงตลุยตะเป็นม่านกั้น แต่เปล่าเลย, มิใยที่ทางภาคพื้นดินจะทำงานอย่างไม่คิดชีวิต แต่ทางฟ้าก็กระหน่ำตอบไม่สร่างซาทั้งทำลายและเพลิงวินาศ ไฟนรกกำลังผุดขึ้นทุกหย่อมหญ้า และลุกลามต่อเนื่องเป็นมหาเพลิงที่ใหญ่ที่สุดที่ข้าพเจ้าจะเคยพบในชีวิต กลืนนครเบอร์ลินทั้งนครไว้ในกองเพลิง สว่างไสวเหมือนดวงอาทิตย์มาสิงสถิตย์อยู่กลางใจเมือง "ปลาเข็ม" ฮาลิแฟลกซ์พุ่งปลาดผ่านฟากฟ้าโน้นทะลุฟากฟ้า

นี้อย่างน่าสพึงกลัวบอมบ์แล้วบอมบ์เล่าไม่ขาดเสียงกัมปนาท พระเพลิงยิ่งลุกลามขยายเขตต์ไพศาลแค่ไหน ปี ๑๗ และ ๒๔ ก็ยิ่งเหวี่ยงลูกองุ่นทับอาณาเขตต์นั้นลงมา เบอร์ลินยับแน่แล้วราตรีนี้—ข้าพเจ้าคิด ราตรีนั้นตลอดราตรีเป็นอันเราทั้งแฟมมิลี่แรมคืนในเซลเตอร์ใต้ถุนสถานทูตนั่นเอง ปรากฏว่าเครื่องบินจำนวนประมาณ ๒,๐๐๐ เครื่อง ได้มาปฏิบัติการอยู่เกือบ ๑๒ ชั่วโมง และกลับไปเมื่อจวนรุ่งสางนั่นเอง

ข้าพเจ้ายืดตัวออกจากเซลเตอร์ เมื่ออรุณเบิกขอบฟ้าแล้ว เราทั้งครอบครัวขึ้นไปชั้นบนของสถานทูต เพลิงแต่เมื่อคืนยังลุกลามอยู่ทั่วพระนคร ควันตลบมืดมิดคลุมไปทั้งจักรวาฬ ตำรวจและกองอาสาสมัครวิ่งรถช่วยชีวิตคนเจ็บขนคนตายและดับเพลิงอย่างแทบจะดับจิตต์ติดตามลงไป เขาไม่ได้นอนมาทั้งคืนเมื่อคืนนี้ และกว่าจะเรียบร้อยไปทุกเขตต์ ก็เห็นจะเป็นวันนี้อีกทั้งวัน ชาวเบอร์ลินผู้ยังมีชีวิตกำลังไหลมาเทมาอยู่ตามถนนสายต่างๆ สีหน้าเต็มไปด้วยอาการซีดสลด สังเวชในสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด ลึกลงไปจากนั้นก็เสียงร่ำไห้พิลาปรำพรรณถึงผู้ที่จากไปอย่างไม่มีวันกลับคืนมา โอ้—สงคราม สงคราม

อุบัติขึ้นด้วยมนุษย์เป็นผู้บรรดาลเห็นอยู่ต่ำตา ข้าพเจ้าต้องถอนใจให้แก่ภาพ ปริเวทนาการ ทั้งหลาย ของ มหานคร ที่ใหญ่ยิ่งที่สุดของโลกนครหนึ่ง ด้วยความรู้สึกที่อัดตันพิกล เบอร์ลินวันนั้นทั้งวัน เศร้า และวังเวง อาทิตย์ยังสว่างจ้า แต่ท้องฟ้ามืดคลุมยุคยังไปด้วยควันเพลิง มันจึงแปรสภาพไปเหมือนสุสาน ยามเมื่ออาทิตย์ลับไปแล้วไม่ผิดเพี้ยน โอ้, มหานครเบอร์ลินของราชอาณาจักรไรซเยอรมัน ขื่นขม – ทารุณ และเนืองนองไปด้วยน้ำตา

อีกราตรีหนึ่งล่วงมาจากนั้น ข้าพเจ้ากับแฟมมิลี่ออกจากเชสเตอร์ หลังเที่ยงคืนเล็กน้อย เมื่อวิทยุแจ้งข่าวปลอดภัย พวกเราค่อนข้างดีใจขึ้นบ้าง เพราะอย่างน้อยที่สุด เราก็มีโชคดีที่จะได้นอนอย่างผาสุขอบอุ่นอยู่ในฟูกเสียที แทนที่จะเอกเขนกฉันบนโซฟาในเชลเตอร์ตลอดคืน ขณะที่เรากำลังตามกันขึ้นจากบรรไดใต้ดิน ใจหายวาบ! เมื่อข้าพเจ้าได้ยินซูศักดิ์ตะโกนว่า ไฟไหม้ ! ไฟไหม้!! ข้าพเจ้าตลึงไปชั่วขณะ พร้อมกับวิ่งขึ้นบรรไดอย่างถี่ยิบ คุณพระช่วย! นั่นอะไรเล่า ควันกำลังพลุ่งกลบเต็มสถานทูต ลำลักตลบออกมาตามช่องลมจากเพดาน

ทุกห้อง เรามองกันแทบจะไม่เห็นหน้า ข้าพเจ้ารีบตะโกนบอกชูศักดิ์ให้เร่งเปิดประตูทุกห้องโดยด่วน พวกเราทั้งแฟมมิลีรีบแยกย้ายกันปฏิบัติการทั้งข้างบนข้างล่าง ส่วนข้าพเจ้ารีบรุดไปยังห้องทำงาน ซึ่งเป็นที่เก็บเอกสารสำคัญของราชการสถานทูต ในทันทีที่ข้าพเจ้าผลักประตูโครมเข้าไป ภาพที่ปรากฏอยู่ฉะเพาะหน้า ในท่ามกลางควันตลบอบอวลนั่นเอง ข้าพเจ้าเห็นเปลวไฟกำลังพลุ่งอยู่ใต้โต๊ะทำงาน มันเพิ่งจะลุกขึ้นเท่านั้น เก้าอี้นั่งกำลังคุโชน ข้าพเจ้าเหวี่ยงเก้าอี้กระเด็นไปทางหนึ่ง พร้อมกับเราพ่อลูกก็เร่งใช้รองเท้ากระทืบเปลวไฟที่กำลังเลียลุกลามอยู่ตามพื้น จนมันดับไปเองด้วยฤทธิ์ของการกระทืบ เสร็จพอดีจากการกำจัดเพลิงในห้องทำงาน ข้าพเจ้าได้ยินพวกเราบนดาดฟ้าตะโกนอยู่ลั่น ๆ ข้าพเจ้ากับชูศักดิ์จึงกระโจนขึ้นสู่บรรไดตึกชั้นบนอย่างรวดเร็ว ที่นั่นกำลังลุกอยู่อีก ๓ – ๔ แห่ง เปลวมฤตยูสีเขียวแก่ของ Patric Acid กำลังแลบออกมาจากกระบอกระเบิดอันกำยำ ดูเหมือนกระหึ่นกระหายเสียเต็มทนที่จะกลืนเอาวัตถุทุกอย่างให้วินาศเป็นจุลมหาจุล ความมืดสนิทของราตรีนั้น ทำให้เห็นมันลุกวาวอย่างน่าขนลุก

ขนชัน แต่ภายใน ๒ – ๓ นาทีนั่นเอง พื้นรองเท้าของพวกเราก็กระทำหน้าที่ป้องกันการลุกลามเสียได้ทันทีทุกลูก เราพากันถอนใจด้วยความโล่งอกไปพักหนึ่ง พระเจ้ายังประทานชีวิตของสถานทูตไว้ ในขณะที่ทั่วเบอร์ลิน ก็อีกน่ะแหละ เรามองจากดาดฟ้าสถานทูต ไฟมลัยกัลป์กำลังเผาผลาญตึกระฟ้าที่ชูยอดอยู่ตระหง่าน มหาเพลิงกำลังคุโชน จนแทบจะเลียถึงขอบจักรวาฬโลกอยู่ร่ำไร แตรไซเร็นให้อาณัติสัญญาณขอเบิกทางของรถพยาบาลผู้ป่วยหนักผ่านสถานทูตเราไปนับครั้งไม่ถ้วน มหานครเบอร์ลินได้แปรสภาพเป็นขุมนรกที่ใหญ่ที่สุดเสียแล้ว รุ่งเช้าเราตรวจดูโดยรอบสถานทูต พบบอมบ์เพลิงทั้งที่ด้านและที่ดับแล้วในสวนดอกไม้และที่สนามหญ้าอีก ๑๗ – ๑๘ ลูก

ในที่สุด, อาคันตุกะทางฟ้าจากเกาะอังกฤษก็ได้เปลี่ยนเวลาเยี่ยมเยียนกรุงเบอร์ลินจากระยะต่อระยะเป็นวันเว้นวัน แล้วก็เปลี่ยนโปรแกรมโดยความสนิทสนมชอบพอในมิตรภาพมากขึ้น เป็นทุกวัน บางวันเห็นว่าช่วงวันนานไปถึง ๒๔ ชั่วโมง ก็มีแก่ใจมาเยี่ยมเป็นเช้า สาย บ่าย เย็น เมื่อการสำแดงไมตรีจิตต์จากหน่วยทิ้งระเบิดทางยุทธ

ศาสตร์ซึ่งในระยะนี้เป็นหน่วยผสมระหว่างอังกฤษ—อเมริกัน โดยกองทัพอากาศอเมริกันได้มีใจยินดีส่งปี ๒๙ มาเตรียมการเยี่ยมเยียนอยู่ที่เกาะอังกฤษ เลยเกิดแบ่งหน้าที่กันมาเยี่ยม ให้อเมริกันผูกขาดกลางวันเสียทุกวัน ส่วนกลางคืนเป็นของกองทัพอากาศอังกฤษ ที่จริง, เรารู้สึกว่าออกจะพูดไม่เต็มปากนักสำหรับคำว่า "หน่วยทิ้งระเบิด" หน่วยผสมนี้ เพราะพี่แกมาคราวไร ไม่ใช่ ๑ ฝูงหรือ ๒ ฝูง แต่เป็นพัน ๆ เครื่อง เราจะทนใช้คำว่า "หน่วย" ไปได้อย่างไร

เราพากันรู้สึกว่าเมื่อความสนิทเสน่หาระหว่างเกาะอังกฤษกับกรุงเบอร์ลินทับทวียิ่งขึ้นทุกโมงยามเช่นนี้ ขืนอยู่ต่อไปในมหานครของไรชเยอรมัน เราทั้งหมดก็คงวายปราณทับถมร่างกัน ฝังอยู่ใต้สถานทูตในวันหนึ่งวันใดข้างหน้าแน่ทีเดียว สถิติพลเมืองเยอรมันในเบอร์ลินกำลังลดอย่างน่าใจหาย ทั้งที่สิ้นชีวิตเพราะบอมบ์ และหลบลี้ซุกซ่อนออกป่าออกดงดังนั้นในค่ำวันหนึ่งหลังอาหาร ข้าพเจ้ากับแฟมมิลี่ยังคุยกันอยู่ที่โต๊ะ เราตกลงกันว่า ถึงเวลาอันสมควรแล้วที่จะต้องอพยพออกจากเบอร์ลินโดยเร็วที่สุด

ที่จะเร็วได้ มองออกไปจากหน้าต่างห้องกินข้าว ถนนมืดมิดปราศจากแสงสิ้น คนเดินถนนหาทำยายากเต็มทน นาน ๆ ครั้งมอเตอร์ไซของเกสตาโปจะวิ่งผ่านไปอย่างรวดเร็วเงียบเชียบและวังเวง เรายิ่งคิดไป ความเศร้าก็ยิ่งทวีเข้ามาจับหัวใจ มันเป็นความรู้สึกที่เหมือนๆกันทั้งแฟมมิลี่ โอ้, โลกอันน่าอนาถ เบอร์ลิน นครซึ่งเคยระเริงอยู่ด้วยความสดชื่นตระการตา สว่างไสวด้วยประทีปโคมไฟระยิบระยับ และสนุกสนานด้วยคาบาเรต์และเรสเตอรองกลับเป็นนครซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งสลักหักพังพินาศ ท่วมท้นไปด้วยสุสานและคลุกเคล้าไปด้วยน้ำตากับโลหิต

เราต้องถอนใจอย่างแรงอีกครั้ง

เอาอีกแล้ว — — เสียงปีศาจร้ายโอดครวญขึ้นอย่างโหยหวล บัดดล ไฟที่พรางแสงอยู่ทุกดวงในสถานทูตก็ดับพึบลง มันเป็นการเยี่ยมเยียนกันหลังอาหารตามปรกติวิสัย เสียงครางกระหึ่มก้องฟ้าใกล้เข้ามา ใกล้เข้ามา คงมามากมายอีกเหลือเกินตามเคย แล้วก็เสียงกึกก้อง กัมปนาทด้วยอริรินหารของระเบิดติดตามมาเป็นลำดับ โอ่, เบอร์ลิน ยับแล้ว เป็นอีกอยู่อย่างนี้เอง อากาศในเชลเตอร์เย็นจัด

เหมือนบนสถานทูต แต่มันกลับร้อนระอุรบอ้าวประดังออกมาจากหัวใจเรา เสียงครางกระหึ่มใกล้เข้ามาอีก คงเป็นฮาลิแฟกซ์ฝูงมหึมาทีเดียว หรือไม่ก็แลงคาสเตอร์ เสียงใกล้สถานทูตของเราเข้ามาทุกที – ทุกทีเราเงี่ยหูฟังเหมือนนัดไว้พร้อมกัน ถึงแล้ว–ถึงสถานทูตแล้ว แล้วเสียงแหวกอากาศอู้ใหญ่ก็ดังขึ้นอย่างชัดเจน มันเป็นเสียงที่เหมือน ๆ จะเชือดเฉือนรูหูผ่าเข้าไปในใจกลางดวงใจ เสียววูบ วูบเดียวเท่านั้น คุณพระช่วย เราหมดสติทั่วไปทุกคน เมื่อเสียงระเบิดกัมปนาท แก้วหูแทบจะทะลุ พร้อม ๆ กับเสียงประตูใหญ่ของตัวตึกพังครืนลงมา ในเชลเตอร์ที่เรารวมกันอยู่แกว่งเหมือนไกวเปล แรงดันคงจากระเบิดหลายตันข้าพเจ้าล้มฟาดลงทั้งยืน นึกว่าไปที่ชอบกันคราวนี้เองต่อเมื่อลุกขึ้นมองดูเห็นลูกและเมียอยู่กันพร้อมเพรียง ทำให้ใจค่อยชื้นขึ้นบ้างนงนุชช๊อคมากกว่าเพื่อน ร้องกรีดโผเข้าไปในอ้อมแขนของแม่ แล้วเป็นลมล้มทับไปเลย ต้องปลุกลั่นและพยาบาลกันเป็นการโกลาหล ข้าพเจ้านั้นใจหนึ่งเป็นห่วงนงนุช ใจหนึ่งต้องอดทนฟังเสียงกระหึ่มที่กำลังลั่นอยู่ทั้งท้องฟ้า เสียงครืนครานพังทลาย และเสียงประทุของ

กองเพลิงมหึมาที่เผาผลาญตึกรามอยู่รอบสถานทูตของเรา อย่างขึ้นปี มันไม่ใช่เมืองมนุษย์ มหานรกชัดๆ ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่จะอยู่ในเบอร์ลินต่อไปนับแต่วินาทีนั้น ควรแก่ตำแหน่งวีระบุรุษมากกว่าฐานะอย่างอื่น เพราะมีทางเดินที่จะเลือกอยู่สองทางเท่านั้น ถ้าพระเจ้าไม่เชิญขึ้นสวรรค์ก็ถีบลงนรกรู้แล้วรู้รอดไปเลย

คืนนั้นทั้งคืนเรากว่าจะได้หลับนอนก็ริมๆ สว่างเข้าไป รุ่งขึ้นอาการของนงนุชก็ยังไม่ดีขึ้น สะดุ้งและหวาดผวาอยู่ตลอดเวลา แพทย์บอกว่าเนิฟและหัวใจได้รับการกระทบอย่างรุนแรงมาก เราไม่มีเวลาที่จะส่งลูกไปพยาบาลนอกเมือง เพราะการโจมตีทางอากาศยังติดพันอยู่ไม่ขาดสาย ๒๔ ชั่วโมง ให้หลังจากเหตุการณ์ในเซลเตอร์คืนนั้นแล้ว เป็น ๒๔ ชั่วโมงที่เต็มไปด้วยอันตรายแก่ชีวิตของนงนุช หัวใจยิ่งอ่อนลงและอ่อนลงเป็นลำดับ ในที่สุด ก็มาถึงชั่วโมงสำคัญ ชั่วโมงที่ในแฟมิลีของเราต้องนองเนืองไปด้วยน้ำตา ชั่วโมงของปริเวทนาการเพราะการสูญเสียลูกคนหัวปีที่รักยิ่งในชีวิตไป โอ๊คใหญ่ในสถานทูต สะบัดกิ่งเมื่อกระทบสายลมขึ้นครั้งหนึ่ง แล้วก็เงียบ หิมะเบื้องนอก

ยังปลิวว่อน พวกเราทั้งแฟมมิลี่มาชุมนุมอยู่ในห้องพยาบาล นงนุชสิ้นใจไปอย่างเงียบ ๆ ในอ้อมแขนของแม่เราปลุกสั่นเท่าใด ก็ไม่สามารถจะเบิกนัยตาที่แจ่วแหววคู่นั้นให้เห็นได้อีกแล้ว ก็มีแต่เสียงสอื้นไห้ นงนุชจากเราไป เพราะทนทานต่ออำนาจรุนแรงของเหตุการณ์ในเซลเตอร์คืนนั้นไม่ไหว จากไปในขณะกำลังอยู่ในวัยของความสดชื่น ๒๒ ปีเท่านั้นเอง หลังจากที่ข้าพเจ้าได้ส่งเข้ามหาวิทยาลัยแพทย์ในกรุงเบอร์ลิน ในสาขาวิชาค้นคว้าประกอบตัวยา

— ๔ —

ลางพินาศของเยอรมัน

ในปลายปี ๑๙๔๓ อาการของเยอรมันซึ่งเริ่มเพียบลงแล้ว ยิ่งเพียบลงไปอีก จนเป็นที่คาดหมายกันในวงการทั่วไปว่า ไม่มีหนทางที่จะเอาตัวรอด ไม่ว่าโดยวิถีทางออกใด ๆ เป็นที่รู้กันโดยทางลับ ๆ ว่ารัฐบาลนาซีบางส่วนได้เล็ดลอดออกไปบริหารการศึกอยู่ทางภาคใต้เยอรมนี แต่เป็นข่าวที่ถูกปิดบังอย่างเข้มงวดกวดขัน มีแต่การประกาศว่า อย่างไรอย่างไร ผู้นำฟือเรอร์ก็จะอยู่ที่ไรชคันซ์ไลกอดคอกับประชาชาติเยอรมันจนลมหายใจสุดท้าย

อย่างไรก็ดี, ในระยะนี้เอง สถานทูตทุกประเทศก็ได้รับหนังสือลับ ๆ จากกระทรวงต่างประเทศขอให้อพยพ, ถ้าสามารถจะทำได้ก็ทิ้งสถานทูตไปอยู่ในที่ ๆ ปลอดภัยในชนบท เจตน์จำนงของเราแต่ดั้งเดิมนั้น ดังกล่าวแล้วว่าได้มีอยู่แล้วที่จะรีบกระโจนออกไปเสียจากแผ่นดินนครเบอร์ลินโดยเร็วพลัน หากแต่เราได้รอคอยการหาสถานที่

ดังว่าที่จะปลอดภัยเพียงพอหรือไม่เท่านั้น จนกระทั่งเราต้องซื้อค่าของการรอคอยด้วยการเสียนงนุช, อันมีค่าไม่มีอะไรจะเปรียบได้ไป ดังนั้น เมื่อได้รับคำแนะนำทางกระทรวงการต่างประเทศให้ รีบด่วนอพยพออกไปเช่นนี้ เราจึงต้องรีบเร่ง ฉวยโอกาศ พึงกระทำโดย ด่วน – ด่วนเสียก่อนที่จะ ต้องสูญ เสียคนใดคนหนึ่งในแฟมมิลี่ ของเราเป็นการซื้อเวลาที่รอคอยต่อไป

ในที่สุด ข้าพเจ้าก็มาถึงจุดสุดท้ายของการตันสินใจ โดยส่งแฟมมิลี่ทั้งหมด นอกจากนงเยาว์ ซึ่งขอติดตามอยู่กับข้าพเจ้าตลอดไป ไปไว้ที่เวียนนา ดินแดนที่ปลอดด้วยบอมบ์มาตลอดเวลา ทั้งนี้ด้วยความช่วยเหลือของมิสเตอร์ มิลเล่อร์กงสุลไทยประจำกรุงเวียนนา โดยรีบด่วนที่สุด เราได้เช่าบ้านของ เอม เปรสมา เรีย เทเรีย ซ่าได้ ใน นาทีสุดท้าย ส่วนข้าพเจ้านั้น เหตุที่ต้องมีภาระติดพันอยู่กับสถานทูตในเบอร์ลิน จำเป็นที่จะต้องเวียนเข้าเวียนออกอยู่ทุกวันได้ มีโอกาศเช่าวังของเคานต์เคอนิกซมาร์ก ที่ Plane ใกล้กับ Brandenburg ได้ ในเวลาอันไร่เรี่ยกันนั้น

วังของท่านเคานท์ Plane นอยู่ห่างเบอร์ลินราว ๗๐

กิโลเมตร เป็นตึกใหญ่โตระโหฐาน มีห้องใหญ่ห้องน้อยนับรวมได้ถึง ๖๐ ห้อง ที่จริงวังนี้ ข้าพเจ้าเพิ่งได้ทราบภายหลังว่า รัฐมนตรีว่าการเศรษฐกิจของไรซได้จองไว้แล้ว โดยคิดจะย้ายกระทรวงการเศรษฐกิจทั้งกระทรวงจากเบอร์ลินมาไว้ที่นี่เลย แต่เมื่อได้ทราบว่าข้าพเจ้ามาทาบทามซ้ำ ก็เลยสละความประสงค์ให้ง่าย ๆ ทั้งนี้เพราะเรามีไมตรีจิตต์ต่อกันแต่ดั้งเดิมอยู่เป็นอันมาก บางที มันก็น่าจะนับเนื่องมาจากความประสงค์ของเคานท์เตสด้วย เพราะแกเป็นชาวไอริช กริ่งเกรงไปว่า รัฐบาลนาซีจะใช้พลอำนาจยึดเอาไว้ใช้เสียเปล่า ๆ ยายเคานต์เลยยอมให้ข้าพเจ้าเช่าโดยคิดราคาถูกที่สุดในโลก เพียงเดือนละ ๔๐๐ มารกซ์เท่านั้น—๔๐๐ มารกซ์ต่อ ๖๐ ห้อง เรามาพักรวมกันอยู่ที่วังนี้เพียงไม่กี่คน คงใช้ห้องเพียง ๗–๘ ห้อง ในจำนวนทั้งหมด ๖๐ ห้อง ที่เหลือจึงเป็นอันปิดตายไว้โดยไร้ประโยชน์ แต่ที่วังนี้ก็อีกน่ะแหละ ที่เจ้ากรรมบังเอิญมีสนามบินอยู่ใกล้เคียงการที่คิดอ่านจะมานอนตาหลับที่นี่จึงไม่สู้จะได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยนัก แต่มันก็ยังดีกว่าที่ซุกนอนในเชลเตอร์ที่เบอร์ลินทุกคืนทุกวัน ส่วนข้าราชการคนอื่น ๆ

ก็ได้เร่งรัดให้นำครอบครัวออกไปหาที่พักอาศัยนอกเมือง โดยเร็ว แม้ว่าการขนส่วนน้ำมันเป็นซินจะถูกลดลงวูบ ๆ เราก็พยายามขับรถมาทำงานกันที่ออฟฟิศในเบอร์ลินเป็นปรกติ ตกเย็นอันว่าได้พึ่งความปลอดภัยฉะเพาะกลางคืนซึ่งก็นับว่า ได้เซฟชีวิตไว้ก็งชีวิต ถูกกว่าที่จะฝากชีวิตไว้ในเบอร์ลินทั้งชีวิตตลอด ๒๔ ชั่วโมง

เช้าวันหนึ่ง ข้าพเจ้าไปถึงสถานทูต ได้รับรายงานว่า บอมบ์เพลิงได้ลงมาเยี่ยมที่สถานทูตอีกครั้ง แต่คนใช้ของสถานทูตดับได้ทันท่วงที ความเสียหายจึงมีปรากฏฉะเพาะบริเวณที่บอมบ์ตกในห้องนอนเพียงเล็กน้อย

ทำไปทำมาอ้ายการมาหลยบอมม์ที่วัง Plane ก็เหมือนกับหนังสือประจรเช้ดี ๆ นั่นเอง ข้าพเจ้าออกจะรู้สึกว่า เป็นการเบื่อหน่ายเสียเต็มประดา สัมพันธมิตรเกิดรู้แกวตำแหน่งสนามบินใกล้ ๆ วังนี้เข้าก็เลยชักเข็มเพียรมาเล่นงานเอาบ่อย ๆ ยิ่งขึ้น บ่ายวันหนึ่งข้าพเจ้าขับรถกลับจากสถานทูต ขณะข้ามสะพานแม่น้ำฮาเฟล ข้าพเจ้าเห็นเพลิงกำลังปะทุโชนเบื้องหน้า วังของท่านเคาน์ตซัด ๆ ที่พักของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าวูบใจนึกทันทีว่า ฮาลิแฟกซ์คงตอด

มาเล่นงานสนามบิน และหย่อนองุ่นเพลิงลงไปเจอกับที่พักของข้าพเจ้าแน่ทีเดียว ข้าพเจ้าเริ่มเร่งรถอย่างฟูลสปีดนึกว่าคงฉิบหายหมดสิ้นเนื้อประดาตัวกันพักนี้แน่ทีเดียว ยิ่งใกล้เข้าไป ควันยิ่งตลบอบอวล ใจไม่สู้จะดีนัก ยานคู่ชีวิตหอยข้าพเจ้าตะบึงไปอย่างพายุบุแคม จนกระทั่งเลี้ยวเข้าประตูวัง ไฟกำลังลุกลาม เปลวเพลิงพลุ่งเลียอยู่ตามขอบตึกแต่มันโชคดีของข้าพเจ้า ที่ส่วนของตึกที่ถูกเผาผลาญไม่ใช่แถบที่ข้าพเจ้าพำนักอยู่ พวกเราที่วังกำลังดับเพลิงกันเป็นโกลาหล จึงสงบลงได้ในเวลาไม่ช้านัก สิ้นสุดสำหรับเคราะห์รอบบ่ายนี้ไปที

เช้าวันรุ่งขึ้น, ข้าพเจ้าไปทำงานในเมืองตามปรกติ ขณะที่รถจะเลี้ยวเข้าประตูสถานทูตนายตำรวจคนหนึ่งปราดมาถึงโบกมือให้รถหยุด ข้าพเจ้าถามว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในสถานทูตหรือ? เขาตอบว่าเมื่อคืนนี้เบอร์ลินถูกโจมตียับเยินอีก เป็นครั้งที่ ...? ที่จำไม่ได้ .หน่วยตรวจพิสูจน์ลูกระเบิดได้พบลูกระเบิดทำลายกำหนดเวลา ซึ่งตกอยู่ใกล้ ๆ สถานทูตและซึ่งจะระเบิดขึ้นในเวลาใดก็ได้ ขณะนี้กำลังขุดอยู่ ข้าพเจ้ากล่าวตอบขอบใจตำรวจผู้นั้นและขอ

อนุญาตเขาเข้าไปทำกิจธุระด่วนในสถานทูตเข้าใจว่าถ้าพระเจ้ายังโปรดอยู่ก็คงจะได้ออกมาเสียก่อนที่ระเบิดลูกนั้นจะถึงคราวระเบิดขึ้น สักครู่เดียวนายตำรวจผู้นั้นก็เข้าไปแจ้งแก่ข้าพเจ้าในห้องทำงานว่า ขุดขึ้นเรียบร้อย และนำไปตรวจพิสูจน์แล้ว ข้าพเจ้าทราบในภายหลังว่าลูกระเบิดที่ตกเป็นระเบิดด้านน้ำหนักมากกว่า ๑ ตัน ถ้าหากไม่ด้าน สถานทูตของประเทศไทยก็แหลกละเอียดไม่มีชิ้นดีไปแล้ว การขุดลูกระเบิดด้านหรือลูกระเบิดที่สงสัยว่าจะเป็นระเบิดกำหนดเวลานี้ รัฐบาลนาซีไม่ได้ใช้เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ในการนี้โดยตรงหากแต่เบิกตัวเอานักโทษคืออุกฉกรรจ์โทษประหารชีวิตหรือตลอดชีวิตมาทำงานอันนี้ โดยปล่อยให้พระเจ้าพิพากษาเขาเสียเองว่า เขาควรจะมีชีวิตอยู่ต่อไปหรือควรจะจบเกมชีวิตในขณะทำงานนั้น ข้าพเจ้าทราบว่าส่วนมาก เมื่อได้ทำกิจนี้สำเร็จแล้ว ได้รับรางวัลอันสูงลิ่วในชีวิต คือหลุดพ้นโทษเป็นอิสสระภาพไปเลยแต่ที่จะเคราะห์หามยามร้ายในขณะทำการขุดระเบิดบ้างหรือไม่นั้นข้าพเจ้ายังไม่เคยได้ยินกิตติศัพท์

ในระหว่างนี้, ข้าพเจ้าได้ข่าวครั้งหนึ่งว่า บางส่วน

ของ รัฐบาลนาซีได้ไป ตั้งแหล่งบริหาร ราชการของประเทศอยู่ที่ซาลสเบอร์ก แต่ถ้าท่านไปถามที่ซาลสเบอร์ก จะไม่มีใครตอบได้ว่า คณะรัฐบาลไปมั่วสุมอยู่ที่ไหนในซาลสเบอร์กนี้ และก็เป็นจริงเช่นนั้น พวกรัฐมนตรีชุดเคลื่อนที่จะอยู่ที่ซาลสเบอร์กเพียงชั่วระยะแพล็บเดียวเท่านั้น ก็เคลื่อนที่ต่อไป ทั้งนี้เพราะต้องการปิดความลลับนี้อย่างมิดชิด ในขณะที่ สถานีวิทยุ ทั่วเยอรมันนี ยัง ตะโกนอยู่โหวก ๆ ว่ารัฐบาลนาซี ภายใต้การนำ ของ ท่านฟึห์เรอร์ ยัง คง ปฏิบัติ ภาระกิจเพื่อเผด็จศึกขั้นสุดท้ายอยู่ในเบอร์ลิน จะยอมสู้ตายกับพลกนิกรของเบอร์ลินที่เหลือทุกคน หากข้าศึกศัตรูไม่ว่าชาติใดภาษาใดยังอาจเคลื่อนทัพมาถึงชานเมือง

รัฐบาลนาซีได้มีความเอื้อเฟื้อแก่สถานทูตทุกประเทศอยู่ประการหนึ่ง คือ การจัดสร้างสถานที่หลบภัยใต้ดินเป็นการถาวรให้ ซึ่งนายสถาปนิก รับรองว่า เป็นหลุมที่ ปลอดภัยมากที่สุด ประกอบด้วยคอนกรีตผสมเหล็กที่ห้อมล้อมอยู่ทุกด้านหนาถึง ๒.๘๐ เมตร นับว่าเป็นความหนาขนาดเอาการทีเดียว รัฐบาลเยอรมันได้เริ่มสั่งการสร้างมาเป็นเวลาเกือบ ๑ ปีแล้ว หากเป็นการสร้างในระหว่างเวลาที่หาเครื่อง อุปกรณ์และ แรง งานได้ ยาก เย็น และ การโจมตีทาง

อากาศเล่าก็กระหน่ำอย่างไม่สร่างซา การสร้างจึงต้องทำๆ หยุดๆลุ่มๆดอนๆตลอดเวลา อย่างไรก็ดี ในที่สุดก็เสร็จสมบูรณ์ลงได้อย่างเรียบร้อย ที่หลบภัยใต้ดินถาวรของสถานทูตเรานี้ กำหนดเนื้อที่ให้บรรจุได้ไม่เกิน ๒๐ คน มีเครื่องยนตร์สูบอากาศทำไฟ มีวิทยุ ที่นั่งที่นอน ภายในนั้นพร้อมบริบูรณ์

เมื่อข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ห้องหลบภัยใต้ดินแห่งนี้จะสามารถปกป้องรักษาชีวิตของเราได้อย่างดีที่สุด ข้าพเจ้าถือโอกาสไปรับแฟมมิลี กลับ มาอยู่ที่สถานทูต พร้อมเพรียงกันตามเดิม แต่เพียงครั้งแรกเป็นประเดิมและทุกครั้งต่อไปทุกครั้ง ห้องหลบภัยใต้ดินของเรา ก็ได้กลับกลายเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรแก่มิตรสหายในละแวกนั้นแทบทั้งหมด ทุกครั้งที่มีการโจมตีทางอากาศ แทนที่จะบรรจุฉะเพาะแฟมมิลีและข้าราชการของเรา ซึ่งไม่เกินกว่าอัตรา ๒๐ ที่กำหนดกลับรวมจำนวนได้ครั้งละ ๒๐๐ หรือกว่านั้นขึ้นไปทุกครั้ง แต่เราก็เห็นแก่มนุษยธรรม ตาดำๆทั้งนั้น (ที่จริงตาน้ำข้าว) ยืนอยู่สลอนหน้าซีดหน้าเซียวในห้องหลบภัย แออัดยัดเยียดกันแทบจะหาที่ว่างสักกระเบียดหนึ่งก็ทั้ง

ยาก เราต้องทนต่อภาวะเช่นนี้ทุกครั้ง และบางครั้งก็ต้องทนไปจนตลอดการโจมตีทางอากาศยุติลง ตั้งแต่หัวค่ำจนสว่างคาตา

การตัดสินใจอพยพแฟมมิลี่ของข้าพเจ้ากลับเสียจากเวียนนามาอยู่ในดงมฤตยูที่กรุงเบอร์ลินครั้งนี้ เป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องหลายประการ แต่เดชะบุญคุณพระถูกต้องที่สุดในโลกอย่างที่ข้าพเจ้าเองก็ไม่คิดว่าจะถูกอย่างนั้นก็คือเมื่อเวียนนาได้เข้าขีดชาตากรรมจำเริญรอยบาทยุคลเบอร์ลิน เพียงแต่ชั้นน้อง ๆ เท่านั้น บ้านของเอมเปรสมาเรียเทเรียซ่าที่แฟมมิลี่ของข้าพเจ้าไปพำนักอยู่นั้น ก็โดนบอมบ์ทำลายเหวี่ยงอู้ลงมาให้ไดเรคท์ฮิททีเดียว ๑๓ คนในบ้านนั้นตายคาที่ พร้อมกับตึกของเอมเปรสสเหลกยับเยินราบคาแผ่นดิน ที่ข้าพเจ้าว่าตัดสินใจถูกที่สุดในโลกนั้นก็คือ ถ้าแฟมมิลี่ของข้าพเจ้ายังอยู่ นอกจากจะถูกคิดบัญชีหมดถ้วนทุกคนแล้ว อีกคนหนึ่งที่จะต้องถูกคิดบัญชีด้วยก็คือตัวข้าพเจ้าเองเพราะเป็นการโจมตีกรุงเวียนนาในคืนวันอาทิตย์ซึ่งข้าพเจ้ามักเดินทางไปอยู่ด้วยแฟมมิลี่.

— ๕ —

เชือกเกลียวสุดท้าย

กลองศึกเยอรมันซึ่งประโคมอยู่สุดฟากอาทิตย์ขึ้นและตกของยุโรปนั้น บัดนี้ กลองนั้นได้ถดถอยมาเงียบเสียงอยู่ริม ๆ ราชอาณาจักรของเยอรมันทั้งสองฟากแล้ว ชาวเยอรมันทุกคนรู้อนาคตของเขาดีว่า สิ่งที่จะต้องเผชิญสืบไปคืออะไร ? — กรุงเบอร์ลินและนครอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ราพนาสูรสิ้นเชิงไปแล้ว เหลือแต่แสนยานุภาพของโซเวียตรุสเซียและสัมพันธมิตรจะเข้ามาบีบคออยู่ในไม่ช้าไม่นานเท่านั้น ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นอัครราชทูต ซึ่งมีหน้าที่เหมือนผู้ปกครองของคนไทยตาดำ ๆ ของเรา ซึ่งกำลังจะจนตรอก เพราะอาณาเขตต์แห่งความเป็นความตายได้ขยายคลุมอยู่กว้างขวาง ยากที่จะกระเสือกกระสนไปพึ่งเย็นได้ในที่ใด ข้าพเจ้าได้นำความเรื่องนี้ไปหารือกับอัครราชทูตสวิสเซอร์แลนด์ ถึงการที่จะส่งข้าราชการและคนไทยทั้ง

หมดในเยอรมันไปอยู่ที่สวิส อัครราชทูตสวิสรับคำของข้าพเจ้าว่าจะช่วยให้เป็นไปตามความประสงค์ แต่ข้าพเจ้ารอ ๆ ความช่วยเหลือข้อนอยู่ ก็ยังปราศจากคำตอบหรือข้อตกลงใด ๆ ข้าพเจ้าคิดว่าราชทูตสวิสคงจะได้กระทำไปตามที่รับปากแล้ว แต่รัฐบาลสวิสอาจจะเห็นว่าคนไทยพวกเราเข้าไปจะไปลดปริมาณอาหารในสวิสลงอีกกระมัง จึงลังเลอยู่ ข้าพเจ้าคิดว่า ความคิดเห็นของข้าพเจ้าเป็นของแน่เพราะ มัน เป็น เวลา ที่ ยุโรป ย่างเข้าไปในจุด ของ ความอดอยากอย่างแร้นแค้นเต็มประดาแล้ว ทุกประเทศจำต้องพึ่งตัวเองทั้งนั้น

กองทัพ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้รุกเข้า ประชิดอาณาจักรเยอรมันรอบด้านแล้ว และบางส่วนยังได้รุกล้ำเข้ามาตอกสลักลิ่มอยู่ในพรมแดนของนาซี – มุ่งหน้ามาสู่กรุงเบอร์ลินใกล้และใกล้เข้ามาเป็นลำดับ แม้จะเป็นข่าวที่ถูกปิดอย่างเข้มงวดกวดขันเพียงใด ก็ไม่วายที่จะหลั่งไหลเหมือนกระแสร์ลมร้ายที่ พัดผ่านหู ชาวเบอร์ลิน และนครใหญ่ ๆ ที่ใกล้เคียงพรมแดนทั่วไป ในเบอร์ลินเริ่มหวั่นไหวอย่างที่ไม่มีอะไรสกุดหยุดยั้งไว้ได้เลย ขบวนรถไฟทุกเที่ยวบรรทุกแต่

ชาวเบอร์ลินออกนอกกรุงไม่มีเวลาสร่างซา

ขณะที่ข้าพเจ้า รับรายงานข่าวอยู่ในสถานทูตเงียบ ๆ เกี่ยวกับ รัฐบาล ส่วนใหญ่ได้ คุมขบวนไปอยู่ ณ ที่หนึ่งที่ใดในประเทศนั้น พอดีกับที่ข้าพเจ้าได้รับหนังสือจากกระทรวงการต่างประเทศไรชฉะบับหนึ่ง แจ้งว่า รัฐบาลเยอรมันมีใจเป็นห่วงครอบครัวของคณะทูต จึงกำหนดที่จะจัดขบวนรถไฟ พิเศษรวม สองขบวนนำ ข้าราชการ ทุกสถาน ทูต และครอบครัวทั้งหมดไปพำนัก ณ ภาคใต้เยอรมันใกล้ ๆ ซาสลเบอร์ก การเคลื่อนย้ายซึ่งจะเป็นการใหญ่โตโกลาหลไม่ใช่น้อยนี้ ได้ถูกขอร้องให้นำแต่ข้าวของที่จำเป็นจะต้องใช้ประจำวันเท่านั้น จากหนังสือฉะบับนี้ ข้าพเจ้าเป็นอันตกลงทันทีที่จะ ส่ง แฟมมิลี่และครอบครัว ของ ข้าราชการไปตามนั้น

เมื่อถึงกำหนดเวลา ที่สถานีเบอร์ลินก็แออัดยัดเยียดโกลาหลไป ด้วย พวกแฟมมิลี่ ของ ทูตทุก ประเทศ นับจำนวนร้อย ๆ ขรมไปด้วยศัพท์สำเนียงที่อึกกระทึก พ่นภาษาต่าง ๆ กันฟังจนไม่รู้ว่าชาติใดภาษาใด เจ้าหน้าที่ควบคุมการ อพยพได้ กำหนดให้ รถขบวนแรกซึ่ง จะล่วงหน้าไปก่อน

เป็นขบวนบรรทุกข้าวของทั้งหมด ข้าพเจ้าได้จัดให้นายทหาร คนหนึ่ง ซึ่งมาศึกษาอยู่ที่ เยอรมนี เป็นผู้คุม ส่วน ของพวกเราในขบวนนี้

ภายหลัง จาก ขบวนแรก ออก จาก เบอร์ลินไปใน ระยะเวลาพอสมควรแล้ว ขบวนหลังซึ่งบรรทุกครอบครัวทูตล้วนก็เคลื่อนตามไป ในการอพยพครั้งนี้ ข้าพเจ้า ตัดสินใจส่งข้าราชการสถานทูตทั้งหมดออกจากเบอร์ลิน เพื่อขจัดความห่วงกังวลไปได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนายพลเรือตรี พระวิจิตรนาวี ทูตทหารเรือและคณะของท่าน ซึ่งทางกระทรวงกลาโหมนาซีรับเป็นเจ้าภาพดำเนินการอพยพเอง และก็นงเยาว์นั่นอีกแหละที่กล้าหาญชาญชัยขอติดอยู่กับข้าพเจ้าตลอดไป ไม่ว่าจะต้องเผชิญเหตุร้ายเหตุดีอย่างไร ส่วนข้าราชการของสถานทูตอีกสองคน เป็นอันตัดปัญหาไปเพราะได้ละทิ้งราชการสถานทูตหลบหนีไป ต่าง ประเทศโดยไม่บอกกล่าวเล่าสิบก่อนหน้านี้ และข้าพเจ้าได้ตัดบัญชีออกจากการ เป็น ข้าราชการสถานทูต เสร็จเด็ดขาดไปแล้วเป็นที่น่าเสียใจว่าข้าราชการคนหนึ่งในจำนวนสองคนนี้ ที่ข้าพเจ้าคิดว่าไม่ควรให้อภัยเลย ก็เพราะเป็นข้าราชการ

ชั้นผู้ใหญ่ของสถานทูตและเคยเป็นนายทหารมาแล้ว ซึ่งทำเยี่ยงอย่างอันน่าขลาดไว้มาก ส่วนอีกผู้หนึ่งเป็นเพียงเสมียนหญิงธรรมดา เมื่อเราตัดบัญชีคนแรกออกไปแล้วคนหลังก็พึ่งอยู่ในฐานะเช่นเดียวกัน—ทางราชการกระทรวงการต่างประเทศไล่เขาออกจากราชการ ทั้งสองคนในฐานะละทิ้งหน้าที่ราชการของสถานทูต

ข้าพเจ้าได้ข่าวอยู่ที่กรุงเบอร์ลิน หลังจากไปส่งแฟมิลี่กลับมาในวันรุ่งขึ้นว่า ขบวนรถอพยพครอบทูตครัวได้ไปพบกับการโจมตีทางอากาศขนานใหญ่เข้าที่เมือง Stuttgart ในตอนกลางคืน เป็นการโจมตีขนาดหนัก เครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรนับจำนวนร้อย ๆ ได้ทำการทิ้งระเบิดและยิงกราดด้วยปืนกลวินาศ เจ้าหน้าที่ควบคุมขบวนรถได้สั่งให้รถหยุด และดับไฟมืดหมดทั้งขบวน ครอบครัวของทูตคงสำรวมอิริยบถอย่างอกสั่นขวัญแขวนอยู่ภายในโบกี้ ที่จริงถ้าเป็นขบวนรถธรรมดา ข้าพเจ้าคิดว่า คงเป็นการวุ่นวายอยู่พอดู เพราะพวกพนักงานรถมักไล่คนโดยสารลงหมดทุกโบกี้ ปล่อยให้ไปซุกซ่อนหลบระเบิดและกระสุนปืนตามยะถากรรม

อย่างไรก็ดี, รีปอรฺทในเรื่องนี้พอที่จะโล่งใจไปได้บ้าง เมื่อปรากฏตามข่าวว่า ขบวนแฟมิลี่ทูตทั้งขบวนไม่ได้ประสพอันตรายจากการโจมตีที่ Stuttgart นั้นเลย และรุ่งขึ้นก็ถึง Bad Gartein จุดหมายปลายทางโดยสวัสดิภาพ เจ้าหน้าที่ได้จัดให้พวกเราคนไทยที่อพยพไปทั้งหมด ไปพำนักรวมกันที่โฮเต็ล Haus Hochland

เป็นอันข้าพเจ้าโล่งใจไปได้พักหนึ่ง เมื่อหมดห่วงในเรื่องแฟมิลี่และข้าราชการของสถานทูต ยังเหลือแต่พวกเรียนและข้าราชการที่มาติดค้างในระหว่างดูงาน ก็ได้เร่งรัดให้รีบเตลิดเปิดเปิงพ้นดินแดนมหาภัยนี้ไปสิ้นแล้ว ยังคงเหลือในเบอร์ลินก็แต่ข้าพเจ้า, นงเยาว์ และแสวงคนใช้เก่าแก่เก็บตกมาจากแฮมเบอร์กของเรา พอที่จะรวมเป็นกลุ่มเป็นก้อนหลบหนีภยันตราย หรือสู้กับเหตุการณ์จะมีอันเป็นขึ้นมาในอนาคตไปได้ ไม่อิหลักอิเหลื่อนัก ส่วนชูศักดิ์, ข้าพเจ้าได้ส่งไปอยู่สวิส ๆ ก่อนหน้านี้นานแล้ว เรามีเหตุผลอันเป็นข้ออ้างของชูศักดิ์ต่อรัฐบาลสวิส ๆ ก็คือการศึกษาของเขา

เช้าวันหนึ่ง, ข้าพเจ้าขับรถยนตร์ไปเบอร์ลิน เพื่อไป

ทำงานที่สถานทูตกับมิตรชาวเยอรมัน เมื่อขับรถมาถึงปอตสดัม ข้าพเจ้าได้ยินเสียงครางกระหึ่มแน่นฟ้ามาทางเบื้องหน้าโน้นแล้ว ข้าพเจ้ากับมิตรเหมือนนัดหมายกันไว้ เรายกมือขึ้นป้องเล็งไปทางทิศเบื้องหน้านั้นพร้อมกัน โอ้โฮ, นั่นอะไรเสียอีกเล่า คุณพระช่วย, ข้าพเจ้าเห็นอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในชีวิตเช้าวันนี้เอง จุดขาวเล็ก ๆ ขาวระยิบเต็มแผ่นฟ้า เหมือนดวงดาวในจักรวาฬโลกนัดหมายมาพาเรดกันในเวลากลางวัน จุดขาวเล็ก ๆ ยิ่งใกล้เข้ามาเรายิ่งเห็นแผ่หางกางปีกออกไปกระทบกับแสงแดดเป็นประกายวุบวาบ มิตรชาวเยอรมันผู้นั้นเห็นท่าไม่ดี เขาบอกกับข้าพเจ้าให้ชลอรถลงหยุดท่าทีไว้ก่อน เพราะมันทำท่าจะเป็นเรื่องใหญ่โตของเบอร์ลินในเช้าวันนี้เสียแล้ว เราถอนใจใหญ่ขึ้นพร้อมกัน และแทนที่จะเบาเครื่องลงดังว่าข้าพเจ้าเลยตัดสินใจหยุดรถเอาตรงข้างทางนั้นเองคือ ๆ เราทั้งสองคนลงมายืนแหงนดูอยู่ข้างล่างอย่างเงียบ ๆ ยิ่งใกล้เข้ามา เสียงยิ่งก้องฟ้า จนกระทั่งชัดเจนประจักษ์แก่สายตาทั้งสองคู่ของเรา อาทิตย์ในเช้านั้นส่องแสงจรัส บนท้องฟ้ามีแต่เกล็ดเมฆบาง ๆ ลอยอยู่

กระเพื่อม ทัศนวิสัยแจ่มชัดอะไรเช่นนั้น ข้าพเจ้าแทบจะไม่เชื่อนัยน์ตาข้าพเจ้าว่าภาพที่ปรากฏเบื้องหน้าต่อนัยน์ตาข้าพเจ้าขณะนี้ มันเป็นภาพของเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งดูเหมือนจะงัดขึ้นมาจากทุกโรงเก็บในอเมริกันและเกาะอังกฤษแล้วส่งมาสวนสนามเหนือกรุงเบอร์ลินในเช้าวันนี้ มันเห็นจะเหยียบ ๆ สามพันเครื่องเข้าไปได้กระมัง เมื่อได้ระยะกระทำการแล้ว ข้าพเจ้าเห็นการแปรขบวนอย่างขนหัวลุกและขัดกลนั้น, ข้าพเจ้าอาจยืนยันได้ว่า แผ่นฟ้ากรุงเบอร์ลินทั้งแผ่นไม่ได้เหลือเนื้อที่ว่างของจักรวาฬให้เราได้เห็นอีกแล้ว เต็มไปหมดทั้งท้องฟ้าจริง ๆ มันเป็นลางสิ้นลมปราณของเยอรมันอย่างแน่ชัดทีเดียว กองทัพผสมระเบิดทางยุทธศาสตร์ของอังกฤษและอเมริกันประกอบด้วยบี.๒๙ แลงคาสเตอร์, ฮาลิแฟกซ์ซึ่งพุ่งอยู่ปรูดปราดอย่างคึกคนอง บี.๑๗ บี.๒๔ พรั่งพร้อมด้วยพวกคุ้มกันมีสปิตไฟร์ พี.๕๑ และ พี.๓๘ เมื่อได้ระยะกระทำการแล้ว ข้าพเจ้าต้องอุดหูแน่น เบอร์ลินถล่มแน่แล้ว องุ่นเหล็กใหญ่น้อยปลิวลงมาเหมือนพระพิรุณโปรยปราย โอ๊ย, ข้าพเจ้าต้องปิดนัยน์ตา หมด—หมด—เบอร์ลินหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างไม่มี

ปัญหาเลย มันเป็นการขอมป์กันอย่างแหลกลานในประวัติการณ์ของมนุษยชาติ เสียงกัมปนาทมหึมาแล้ว มหึมาเล่า เหมือนโลกจะแตกไปพร้อมกับกรุงเบอร์ลิน สักครู่, เราได้เห็น เมสเซอร์ชมิดท์ของนาซีขึ้นไปต่อกร แต่พุทโธ่เอ๋ย มันเทียบกันไม่ได้เสียเลย ถูกเสยลงมาหล่นผล็อย ๆ ตาม ๆ กันจนกระทั่งไม่ได้เห็นเมสเซอร์ชมิดท์อยู่อีกต่อไป ป.ต.อ. คำรามแล้วคำรามเล่า ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นกองทัพป้อมบินที่แน่นฟ้าอยู่นั้นสทกสท้านหรือไหวติงยิ่งกระหน่ำซ้ำระเบิดไม่รู้กี่พันตันจนแผ่นดินไหวสท้านแทบจะพลิกถล่มไป เราสองคนเห็นกันว่า การโจมตีแบบปูพรมในวันนี้ถ้าบ้านช่องห้องหอแห่งใดยังมีเหลืออยู่ให้เห็นในเบอร์ลินอยู่ ก็ศักดิ์สิทธิ์เต็มที เศษชิ้นของตึกรามที่ถูกกระหน่ำด้วยระเบิดลอยขึ้นมาสูงลิบลิ่วแล้วก็ร่วงหาย สะเก็ดระเบิดปลิวว่อนอย่างขนหัวลุก เมื่อกองทัพบินมหาศาลกระทำการในย่านกรุงเบอร์ลินจนหนำใจ คงจะรู้สึกว่า ทิ้งลงไปก็ไร้ประโยชน์ ก็ขยายเขตต์มากระทำการรอบนอกเบอร์ลิน กระจายฝูงใหญ่ฝูงน้อยว่อนรี่เข้ามา เราเห็นท่าไม่ได้การแน่ มันพุ่งปราดมาทางทิศที่เราสถิตย์อยู่แล้ว จึงกระโจนเข้าไปพึ่ง

พาอยู่ใต้ร่มไม้ ซึ่งเป็นที่หลบภัยที่ดีที่สุดสำหรับรอบนอกเมือง แล้วฝูงใหญ่ก็รี่เข้ามาหาเรา นอกจากกระหน่ำลูกระเบิดระมาตามถนนหนทางแล้ว ยังถลาลงมาต่ำ ๆ ไล่ยิงด้วยปืนกลด้วย รถยนตร์คันหนึ่งเจ้าของคงเห็นว่าวิ่งอยู่นอกเมืองคงปลอดภัย พ่อเลยโฉบลงมายิงเสียไหม้ทั้งคันกลิ้งโค่โล่อยู่ข้างทางนั่นเอง กระสุนปืนแหวกอากาศเคว้ยวคว้าวเต็มไปทุกปรมาณูของไออากาศ ข้าพเจ้าเห็นว่าจะไม่รอดพ้นแน่ ถ้าไม่โดนตรงตามวิถีกระสุนหัวทะลุก็กระสุนที่หมดฤทธิ์แล้วร่วงลงมาโดนหัวแตกไปเอง เลยคว้าหนังสือที่ติดตัวไปทูนหัวยังไว้ตามบุญตามกรรม.

— ๖ —

อาทิตย์ดับเหนือเบอร์ลิน

เหตุการณ์ที่มืดนิดในวันประชุมใหญ่ของนาซี เพื่อชี้โชคชาตาของเยอรมัน เหมือนอสุนีบาตที่ฟาดลงมาในขณะที่แผ่นดินเยอรมันกำลังเอียงกระเท่เร่จะล่มมิล่มแหล่อยู่แล้ว ประชาชนซึ่งขวัญหายเพราะการพ่ายแพ้อย่างยับเยินของกองทัพนาซี จนกระทั่งกองทัพสัมพันธมิตรตอกลิ่มลึกเข้ามาจ่ออยู่ใกล้ชานนครเบอร์ลินอยู่รอมมะร่อแล้วนั้น ก็เลยใจหายใจคว่ำล่มติดตามลงไป ทั้งนี้ก็เพราะกรณีการประหารฟืห์เร่อร์ โดยนำลูกระเบิดเวลาใส่กระเป๋าไปวางไว้เบื้องหน้าฮิตเล่อร์ ผู้เป็นประธานในการประชุมวันนั้น และระเบิดขึ้นอย่างวินาศเมื่อถึงเวลากำหนด แม้วิทยุกระจายเสียงจะเร่งทำหน้าที่เป็นครั้งสุดท้ายเท่าที่ข้าพเจ้าจำได้ว่า ผู้นำปลอดภัยก็ตาม แต่ไม่มีเยอรมันคนใดจะพึงเชื่อถือ นายทหารชั้นนายพลนาซี สมุนเอกของฟืห์เรอร์ถูกจับเป็นระนาวในฐานเป็นผู้วางแผนการณ์ประหารผู้นำในยามที่เบอร์ลินกำลัง

จะล่ม ไม่มีใครเชื่อว่า ฮิตเล่อร์จะยังมีชีวิตอยู่ในโลก หลังจากเหตุการณ์ที่มือนิคยัดนั้นเป็นต้นมา นอกจากจะกล่าวอ้างในวงของพวกนาซีที่เหลืออยู่ว่า ฮิตเล่อร์ไปตั้งแนวรับใหม่ที่ซาลสเบอรก ทิ้งจอมพลเกอริ่ง ให้บริหารภาระทั้งปวงไว้ที่เบอร์ลินแต่เดียวดาย แต่เสียงที่ ฟิหเรอร์ไม่มีแล้ว! ฮิตเล่อร์สิ้นชีวิตที่มือนิค !! เป็นเสียงกระซิบกระซาบที่มีอยู่เป็นทอด ๆ ตลอดไปทั่วราชอาณาจักรไรซ

อวสานต์ของกรุงเบอร์ลินใกล้เข้ามา แทบทุก ระยะลมหายใจ

บรรดาทหารเหลือตาย ต่างพุ่งทลักเข้ามาเพ่นพ่านเต็มมหานครแห่งนี้ เขากลับมาจากความปราชัยพ่ายแพ้ สิ่งที่ต้อนรับเขาก็คือ ทรากอันสลักหักพังของกรุงเบอร์ลิน บ้านช่องพินาศแหลกลานลูกเมียล้มตายสูนย์หายไปในกองเพลิง และขบวนของประชาชนซึ่งไม่ได้แยแส แม้แต่มองหน้าเขา หากแต่รีบรุดอุ้มลูกจูงหลานเร่งไปให้ไกลแสนไกลจากมหานคร แห่งนี้ ซึ่งได้ ยินแต่ เสียง ปืนใหญ่ คำรามแว่วอยู่ไม่ห่างไกลจากชานมหานครเลย

ในที่สุด, กระสุนปืนใหญ่นัดแรกของกองทัพรุสเซีย

ก็ตกถึงใจกลางนครเบอร์ลิน ตึกรามซึ่งเหลือแต่โครงร่างเพราะถูกยอมบ์วินาศก็ล้มโครงร่างนั้นพังครืนลงมา

คมกฤชของฝ่ายตรงกันข้ามผู้พิชิต ได้จ่ออยู่ที่คอหอยชาวเยอรมันทุกคนแล้ว!

ข้าพเจ้าไม่เคยได้พบภาพอันน่าอเน็จอนาถปานใดเท่าที่ข้าพเจ้าได้เคยพบในกรุงเบอร์ลินในยามใกล้สิ้นอายุขัยนี้เลย มันเป็นสภาพของบ้านแตกสาแหรกขาดเป็นผุยผงลงไปอย่างชัดๆทั่วทุกถนนหนทาง ทุกตรอกซอกมุม เต็มไปด้วยประชาชนพลเรือน ผู้น่าสงสาร หอบหิวข้าว ของลูกเด็กเล็กแดงเซซังออกจากกรุงเบอร์ลินอย่างน่าปริเวทนาการ เบอร์ลินทั้งนครเต็มไปด้วยเสียงที่ร้องกรีดหวีดผวา เมื่อปืนใหญ่รุสเซียระดมยิงบ้านช่องเบื้องหน้าพังทลายยับเยินลงมันเป็นนครที่เต็มไปด้วยเสียง พิลาป พร่ำรำพรรณ เนือง นองด้วยน้ำตา และทรากศพที่ทะลุปรุขึ้นเป็นจุลมหาจุลด้วยอานุภาพของกระสุนปืนใหญ่

มิพักแต่เท่านั้น ยังอีกก็คือ บนฟากฟ้ามิใยที่เบอร์ลินจะยับแล้วเยินอีก บี. ๒๙ และแลงคาสเตอร์ก็ยังโหมมากระหน่ำระเบิดใส่ทั้งกลางวันกลางคืนจนแทบจะตลอด ๒๔

ชั่วโมงเต็ม สัญญาณภัยทางอากาศส่งเสียงโอดครวญจนเสียงแห้งแล้วแหบอีก

แล้วโรงไฟฟ้าแห่งใหญ่ที่สุดก็ถูกบอมบ์บาร์ดกระเจิง ยุติการจ่ายกระแสร์ไฟลง ถังประปาของกรุงเบอร์ลินถูกยิงจนถล่ม ขบหน้าที่จ่ายกระแสร์น้ำติดตามไปเช่นเดียวกัน

เบอร์ลินหมดสิ้นแล้ว! – หมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง!!

หมดน้ำ หมดไฟ หมดรี้พลสกลไกร และหมดการต่อต้านลง

ข้าพเจ้า, นงเยาว์ และแสวงต้องอยู่ในห้องหลบภัยใต้ดินทั้งกลางวันกลางคืน เราต้องนอนต้องกิน ต้องหุงต้มกันอยู่ในใต้ดินเสร็จ มันไม่มีแม้แต่ช่วงระยะกระสุนปืนใหญ่ของรัสเซีย จะให้โอกาศเราโผล่ขึ้นมาสูดอากาศบนโลกมนุษย์ แม้จะเต็มไปด้วยกลิ่นไอของควันดินระเบิดก็ตาม บนฟากฟ้าเหนือสถานทูตเล่า ก็มีแต่เสียงครางกระหึ่มของเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่หามรุ่งหามค่ำ เบอร์ลินไหม้แล้ว ไหม้อีก จนเรารู้สึกเหน็ดเหนื่อยแทนเจ้าแม่พระเพลิง ซึ่งเสวยทรากตึกอันสลักหักพังอิ่มแล้วอิ่มอีก ข้าพเจ้าเคยคิดว่า ก็ดีเหมือนกัน เราเป็นมนุษย์อยู่บนดิน

มาช้านาน ก็ควรจะลืมรสสภาพมนุษย์ใต้ดินเสียบ้าง

แสงเทียนในห้องใต้ดินริบหรี่เต็มทน ข้าพเจ้าบรรทึกลงไปว่า

"๒๕ เมษายน ๑๙๔๕ ดึกมากแล้ว แต่เรานอนกันไม่หลับ เสียงปืนใหญ่รัสเซียดังกึกก้องกัมปนาทเบอร์ลิน ใครจะนอนหลับลงไปกระไรได้ ลากเข้ามายิงตรงชานเมืองนี่เอง บอมบ์บาร์ดซ้อนกันครั้งละหลาย ๆ กระบอก ตึกรามบ้านช่องย่นยับผู้คนล้มตายระเนระนาดเกลื่อนกลาดถนนหนทาง อยู่ใต้ดินมาหลายวันแล้ว ทั้งกลางวันกลางคืน น้ำท่าไม่ได้อาบ อดมื้อกินมื้อ เพราะไม่มีที่ซื้อหาอาหารเราต้องแบ่งขนมปังบูดมาแบ่งกันแทะ เนยก็อับแล้วอับอีก ไม่มีไฟจะให้แสงสว่าง จะหุงจะต้ม น้ำก็เหลือน้อยลงน้อยลง เครื่องบินของสัมพันธมิตรยังกระหน่ำระเบิดไม่สร่างซา มาครั้งละนับพัน ตลอดเช้าสายบ่ายเย็นและกลางคืน ขณะที่บรรทึกนี้ ไฟยังลุกโชนทั้งกรุง ระเบิดยังครื้นคราน บวกกับเสียงปืนใหญ่ของรัสเซียเข้า เลยดังขรมอยู่เช่นนี้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง กองทัพรัสเซียกำลังใช้ปืนใหญ่ยิงต่อสุยตะ เพื่อเบิกทางให้กองหน้าเคลื่อนเข้ายึดกรุงเบอร์ลินเข้าใจว่าอย่างช้า

พรุ่งนี้ ไม่เกิน ๑๒ ชั่วโมงเบอร์ลินต้องแตกเด็ดขาด ฝ่ายป้องกันพระนครเบอร์ลินคงจะหมดเรี่ยวแรงเต็มที่ ไม่ได้ยินเสียงตอบเลย ไม่ได้ข่าวรัฐบาลนาซีว่าหลบไปอยู่ที่ไหน และมิใครเหลืออยู่คู่ใจเบอร์ลินในวาระสุดท้ายนี้บ้าง หรือเอาตัวรอดกระจัดกระเจิงกันไปหมด เมื่อตอนบ่ายรีบขึ้นไปชักธงชาติไทยของเราขึ้นพร้อมรอบสถานทูต ป้องกันและบอกล่วงหน้าให้เขาทราบเสียก่อนว่า เป็นแหล่งของคนไทย เรื่องอื่น ๆ เจรจากันทีหลัง เพราะอย่างน้อยที่สุดคู่สงครามคงมิใจกว้างขวางให้สำหรับสถานที่ของเราแน่ทีเดียว เหตุการณ์พรุ่งนี้ วันเบอร์ลินแตก คงตื่นเต้นและเศร้าสลดมาก เป็นห่วงแฟมมิลีที่บาดกาสไตน์ ไม่ได้ข่าวคราวกันเลยรู้ว่าเบอร์ลินแตก คงเป็นห่วงเรามาก ซูศักดิ์อยู่ที่สวิสคงปลอดภัย"

— ๗ —

ข้าพเจ้าได้ดูใจกรุงเบอร์ลิน

๒๖ เมษ. ในที่สุด เบอร์ลินก็สิ้นใจจากข้าพเจ้าไปต่อหน้าต่อตา ประมาณเที่ยงคืนของคืนนี้ ขณะที่ข้าพเจ้าหลับ ๆ ตื่น ๆ อยู่บนโซฟา สลับกับเสียงบอมบาร์ดจากปืนใหญ่ของรุสเซีย ที่จริงมันก็กึกก้องกัมปนาท จนแทบแก้วหูจะทะลุ ตึกรามบ้านช่องม้วนต้วนลงมาครืนครานนั้น ในที่สุดความจำเจนของโสตรสัมผัสก็ทำให้เราจิบไปได้เหมือนกัน ในเมื่อสามคืนสามวันเต็มมาแล้วที่นัยตาได้ถ่างอยู่ตลอดเวลา เปลือกตาทนไม่ไหวก็ปิดลงมาเอง ครั้นสนั่นหวั่นไหวพร้อม ๆ กันขึ้นหลาย ๆ กระบอก ใจมันสดุ้ง เปลือกตาก็เบิกขึ้นมาเอง สภาพของพวกเราในห้องหลบภัย ซึ่งนอกจากข้าพเจ้า นังเยาว์ แล้วก็มีมิตรชาวเยอรมันอยู่อีกสองสามคน เหมือนมนุษย์ที่ล่องลอยชีวิต อยู่ด้วยกระแสร์บุญและกรรมจะเอาทางไหน ไม่เห็นมีให้เลือกสักท่า ความหวังในอนาคตข้างหน้าเหมือนแสงเทียนที่ริบหรี่เต็มทน

มันเป็นแสงประทีปที่จะดับมิดับแหล่ ในท่ามกลางความมืดคลุ้มตลบอบอวลของพายุร้าย

เมื่อขอมบาร์ดห่างไปชั่วขณะ ข้าพเจ้าอดจะรำคาญเต็มแก่ นึกแช่งชักหักกระดูกว่า เมื่อไหร่มันจะจบเกมลงไปเสียที รู้แล้วรู้รอดกันไป ถ้าสภาพการณ์เต็มไปด้วยความประดักประเดิด เช่นนี้อีกต่อไปไม่เกิน ๗ วัน เราคงแห้งตายไปภายในที่หลบภัยนี้แน่ทีเดียว ข้าพเจ้าลุกขึ้นไปบรรจุกล้องยาเส้น ซึ่งมีเหลือติดกระเป๋าอยู่สักหยิบมืออัดจนแน่น แล้วกลับมาแผ่ที่โซฟาตามเดิม ในห้องของเราเงียบกริบเพราะไม่มีอะไรที่น่าจะต้องมาสนทนาหารือ หรือวิพากษ์วิจารณ์กันต่อไปแล้ว ไม่ขีดก้านเดียวที่จุดกล้องของข้าพเจ้าขึ้นวูบหนึ่ง เห็นถนัดที่นงเยาว์ยังหลับปุ๋ยอยู่ตรงข้าม เช่นเดียวกับมิตรเยอรมันอีก ๓ คน นั่งหลับครึ่งตื่นครึ่งอยู่บนเก้าอี้นวมถัดไป แล้วข้าพเจ้าก็ไม่ได้เห็นอะไรอีก มืดสนิทเหมือนถ้ำที่ถูกปิดเสียทุกช่องทุกรู จนกระทั่งทางเข้าออก ควันบุหรี่จากกล้องยาจางหายไปในความมืดในบัดดลนั้น จากช่องลมเล็ก ๆ ช่องหนึ่งที่มองทะลุไปถึงจักรวาฬโลกเบื้องนอก ข้าพเจ้าพอจะมองเห็นดวงดาว

สองสาม ดวงส่อง รัศมี มืดมัว เต็มที่ จาก แผ่นฟ้า ที่ดำทมึน กลุ่มควันมหาอัคคีภัยที่กำลังคุเบอร์ลินอยู่โชกโชนลอยผ่านลับไปตามกระแสร์ลม มันเป็นธรรมชาติในเบอร์ลินคืนสุดท้าย ที่แผ่นดินอิ่มไปด้วยเลือด ท้องฟ้าอิ่มไปด้วยควันเพลิง และปรมาณูในอากาศอิ่มไปด้วยกลิ่นระเหยของดินปืน

ดวงดาวที่เห็นอยู่ตรงนัยน์ตาข้าพเจ้าหล่นวูบหายไปจากท้องฟ้า พร้อม ๆ กับเสียงบอมบาร์ดจากปืนใหญ่พร้อมกันหลายกระบอกแผดเสียงขึ้นสนั่นหวั่นไหว ข้าพเจ้าสดุ้งขึ้นครั้งหนึ่ง สหายชาวเยอรมันของข้าพเจ้าพึมพัมด้วยความงัวเงียสองสามคำแล้วก็เงียบ

แต่พระเจ้าช่วย, ในระหว่างบอมบาร์ดนั่นเอง

เสียงโครมใหญ่ก็ดังขึ้นที่ประตูห้องหลบภัย พวกเราทั้งห้าคนผลุดลุกขึ้นพร้อมกัน เสียงนั้นไม่ได้ลดละไป มันเป็นเสียงของการทำลาย ทำลายจากภายนอก เพื่อเข้ามาสู่ภายในห้องหลบภัย ข้าพเจ้าตะโกนถามไปครั้งหนึ่ง — — เงียบ ไม่มีเสียงตอบข้าพเจ้านึกไปร้อยแปด มันจะเป็นการปล้นสถานทูตหรืออย่างไร แต่ข้าพเจ้าคิดไม่ทันเหตุการณ์ฉะเพาะหน้านั้นเสียแล้ว

— — ประตูห้องหลบภัยพังโครมลงมา

พวกเราสะดุ้ง ถอยหลบเข้ามาพร้อมกัน และตลึงเมื่อแสงไฟฉายพุ่งออกจากประตูที่พังนั้นหลายดวง เรามองทวนแสงไปที่ผู้ฉาย สรวมเครื่องแบบทหาร รูปร่างใหญ่โตหน้าเหี้ยมเกรียมถมึงทึงพระเจ้าช่วย! ไม่ใช่ทหารเยอรมันนี่นะ!!

ข้าพเจ้าตะโกนขึ้นในใจ "รัสเซีย! รัสเซียถึงแล้ว!! ทหารรัสเซีย!!! เบอร์ลินแตกแล้วหรือนี่?"

ฉับพลันนั้นเอง พวกเหล่านั้นก็ตรูเข้ามา ห้อมล้อมเราไว้ทั้งสิ้น ถือปืนกลจ่ออยู่สลอน แสงไฟฉายพุ่งกราดมาที่ดวงหน้าของเราแต่ละคน และทุกส่วนของห้อง ข้าพเจ้ารู้สึกว่าพวกนี้เมามากทีเดียว หน้าตาแดงก่ำ ทราบภายหลังว่าเป็นทหารรถรบกองหน้าที่สุดที่เข้าเหยียบถึงใจกลางเบอร์ลินในคืนนี้ รูปร่างหน้าตาประหลาด ๆ กัน คล้ายไปทางมองโกลก็มี สูงเป็นเปรตเหมือนยักษ์ก็มี หน้าตาภายใต้หมวกเล็กนั้นดุร้ายจนบรรยายไม่ถูก

พวกเราแสดงการยอมจำนนโดยสงบ จะเคลื่อนไหวอย่างใดก็มีแต่หนทางตายเท่านั้น ปืนกลทุกกระบอกพร้อมที่

จะระรัวกระสุนออกมา ดังนั้นถ้าเราคิดจะต่อสู้ ก็คงเป็นความคิดสั้นที่บ้าที่สุดในโลก ชีวิตที่จะยืนยาวต่อไปแม้แต่ปราศจากผ้าพันกาย ก็ยังมีค่าเหนือกว่าสิ่งอื่นทั้งปวงนัก

ปืนที่พร้อมจะระรัวกระสุนยิ่งจ่อใกล้เข้ามา จนแทบจะจ่อยู่ที่ซี่โครงของพวกเราทุกคน พลางเจ้าตัวนายใหญ่ก็บัญชาให้ลูกน้องรื้อข้าวของหีบห่อ อย่าง กระจุกกระจาย ของมีค่าชิ้นใดที่พึงพอใจ ท่านผู้พิชิตก็จับยัดใส่กระเป๋ากางเกง เอาไปและ เมื่อ สายตาย กวาด มาพบ นาฬิกาข้อมือของเราเข้า มือที่หนาเทอะทะกร้านและใหญ่โตก็ยื่นสลอนเข้ามาทึ้งเอาไปอย่างง่ายดาย อาศัยที่ข้าพเจ้ายืนอยู่เบื้องหลัง และลับจากแสงไฟที่กำลังพุ่งสนใจอยู่กับมิตรชาวเยอรมันผู้เคราะห์ร้ายกลุ่มนั้น ข้าพเจ้าเลยฉวยโอกาศอันรีบด่วนที่สุด ปลด ทั้ง ข้อมือ และที่ พก อยู่ ใน กระเป๋า ทั้งสองเรือนซุกไว้ ใต้ โซฟารอดพ้นการเป็น เหยื่อของผู้ พิชิตไปได้อย่างหวุดหวิด เมื่อคิดบัญชีเป็นรายตัวบุคคลเสร็จแล้ว ทหารรัสเซีย หมู่นั้น ก็ส่องไฟวูบวาบ กวาด ซ้ำไป โดย รอบอีกครั้งหนึ่ง และทันทีทีควานไปพบเครื่องวิทยุเข้าสามสี่เครื่อง ซึ่งเป็นทั้งของราชการสถานทูต และส่วนตัวของข้าราชการ

ที่ฝากไว้กับสถานทูตพ่อก็เลยใช้พานท้ายปืนทิ่มโร่อยู่ตลอดเวลานั้นกระแทกเสียยับเยิน เพียงเท่านั้นยังไม่พอ สิ่งที่ทำให้เราวุ่นใจก็คือ ตรงรี่ไปยังตู้อาหาร กวาดเครื่องกระป๋องซึ่งสต๊อคไว้บริโภคในยามฉุกเฉิน กาแฟและซิกาแรต ยัดใส่ย่ามจนเต็มแประหมดทุกคน แล้วก็พากันพาเรดออกไปจากห้องหลบภัยอย่างไม่แคร์ต่อทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ทิ้งให้พวกเรามองติดตามไปด้วยความรู้สึกร้อยแปดพันประการ แต่ที่คิดอย่างมากมายคงจะได้แก่มิตรชาวเยอรมันสามคนนั้นเพราะเป็นครั้งแรกที่ได้ลิ้มรสจากเหตุที่ชาติเยอรมันปราชัย และการกระทำต่อหน้าต่อตาเมื่อสักครู่เป็นการกระทำของทหารต่างชาติผู้พิชิตชาติเยอรมัน

ในขณะที่เรากำลังงงงันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ และมโนภาพได้ผุดขึ้นให้เห็นความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นแก่เบอร์ลินในอนาคตอันใกล้ ๆ นั้น ข้าพเจ้าก็ต้องสดุ้งขึ้นอย่างฉับพลัน เมื่อมิตรชาวเยอรมันที่นั่งอยู่ข้าง ๆ อุทานขึ้นว่า "มาอีกแล้ว" แล้วก็พอดีกับยักษ์รัสเซียนอีกกลุ่มหนึ่งมาปรากฏตัวจังก้าที่ทวาร สาดแสงไฟฉายกราดตลอดไปทั่วทั้งห้อง ข้าพเจ้าสดุ้งเฮือกเมื่อคนหน้าที่สุดปรี่

เข้ามาหาข้าพเจ้า รูปร่างสูงใหญ่เดินอย่างอาจหาญ เสียงสเปอร์แม้จะดังเพียงกุ๊กกริ๊ก ก็ดังพอที่จะทำลายความวังเวงภายในห้องหลบภัยซึ่งเสมือนถ้ำของเราไปได้ ข้าพเจ้ารีบซังกะตายลุกขึ้นต้อนรับ แต่ไม่ทันเขา—เขาได้ส่งปืนกลมือที่หัวร้องแร่งมานั้นจี้เข้าที่สีข้างข้าพเจ้าเสียก่อน เขาสรวมท็อปบู๊ทและคาดสายสพายเฉียงหน้าอก มีเครื่องหมายยศศักดิ์ที่คอเสื้อ ซึ่งข้าพเจ้าเดาไม่ถูกว่ามีอัครฐานะชั้นไหนนอกจากจะแน่ใจว่า เป็นรัสเซียนชั้นนายทหารนั้นแน่ทีเดียว

เขาเริ่มต้นส่งภาษารัสเซียน ซึ่งข้าพเจ้าไม่เข้าใจแต่ทั้ง ๆ ที่ไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าก็ตอบไปด้วยภาษาเยอรมันบอกไปอย่างส่งเดช เพราะเหตุที่ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเขาถามข้าพเจ้าว่าอย่างไร ข้าพเจ้าบอกว่าข้าพเจ้าเป็นอัครราชทูตของประเทศไทย และที่นี่คือสถานทูตของข้าพเจ้า ประเทศของข้าพเจ้าไม่ได้ก่อกรรมสงครามกับรัสเซีย ข้าพเจ้าไม่ใช่ชนชาติข้าศึกเขาฟังข้าพเจ้าทั้ง ๆ ที่เขาก็ไม่รู้ภาษาเหมือนกัน และเมื่อเห็นว่าจะส่งภาษาที่ต่างฝ่ายต่างก็ไม่

เข้าใจกัน ไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์จากการส่งภาษานั้นได้ เขาก็เริ่มส่งภาษาใบ้ ซึ่งข้าพเจ้ากลับรู้ความหมายได้ทันที และ อย่าง รวดเร็ว เพราะเขากระชับ ปืนกล มือแน่นเข้าไปอีก และชูปืนขึ้นไปสุดเอื้อมมือ ข้าพเจ้าครางเป็นภาษาไทยออกไปว่า "อื้อ" พร้อมกับผลุดลุก ขึ้นโดยเร็ว นายทหารรัสเซียนผู้นั้นจึงลดมือและปืนลงมา พร้อมกับตามข้าพเจ้าขึ้นบรรไดไปชั้นบนกับทหารอีกคนหนึ่งซึ่งใช้ดาบปลายปืนแซงอยู่ข้างซ้ายเยอรมันอีกสามคน และนงเยาว์ถูกคุมตัวอยู่ในที่เดิม

ข้าพเจ้ามีเหตุอันทำให้ระทึกใจอยู่บ้างว่า รัสเซียนกรูพที่สองนี้จะมาไม้ไหนอีกต่อไป เมื่อถึงชั้นบนของสถานทูต เขาก็ใช้ดาบปลายปืนจิ้ตวัดไปที่บานประตูอันปิดสนิทอยู่นั้น ข้าพเจ้ารู้ความหมายได้ทันทีว่า เขาประสงค์จะให้เปิดออก จึงรีบด่วนปฏิบัติตามความประสงค์ของเขา ข้าพเจ้าถูกคุมให้ปฏิบัติเช่นนี้อยู่ทุกห้อง เป็นเวลาเกือบชั่วโมงเต็ม ทหารรัสเซียนชุดที่สองนี้จึงออกไป สิ่งที่เหลืออยู่จากผลของการบังคับ ก็คือการถูกทำลายอย่างย่อยยับ

ของสิ่งของและเอกสาร ของราชการ สถานทูตอย่าง หาชิ้นดีไม่ได้ เครื่องโทรศัพท์ทุกเครื่องถูกพานท้ายปืนกระแทกแหลกละเอียด โต๊ะตู้พังทลายยับเยินหีบห่อข้าวของต่าง ๆ ซึ่งเป็นของพวกนักเรียนนายทหาร และ นักเรียน พลเรือนนำมาฝากไว้กับสถานทูตถูกตายปลายปืนทิ่มฉีกขาด เสื้อผ้าผ่อนหนังสือหนังหาถูกทิ้งออกมากระจุยกระจาย ขาวกลาดเกลื่อนดาระดาดไปทั้งสถานทูต สิ่งของชิ้นใดที่เป็นที่พอใจท่านผู้พิชิตก็จับยัดใส่ย่ามติดตัวเอาไป ทำนองเดียวกับชุดที่มาตรวจก่อนหน้านั้น

จากกระเป๋าใบหนึ่ง ของ นักเรียน นาย ทหารที่ ทำให้ข้าพเจ้าสดุ้ง เพราะได้ถูกค้นพบสิ่งที่รัสเซียนกลุ่มนี้สนใจเป็นพิเศษ และชุมนุมกันพิจารณาด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและจากไฟฉาย ข้าพเจ้าเห็นมันขาววาบเมื่อวัตถุปลอกทองเหลืองนั้นถูกพลิกกลับไปกลับมา คุณพระช่วย, กระสุนปืนคอลท์ นายทหารรัสเซียนผู้นั้นส่งภาษาอยู่ลั่นทุ่ง คงจะเป็นการแสดงความเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับกระสุนปืนลูกนั้นไว้ที่ข้าพเจ้าตัดสินใจ เมื่อหวลรำลึก ถึงภยันตรายอันจะมีขึ้นต่อไปก็คือ เมื่อรัสเซียนกลุ่มแรกกลับออกไปนั้น

ข้าพเจ้าเอารีวอลเวอร์มาเตรียม พร้อมเผชิญเหตุการณ์ไว้กับตัว ขณะนั้นมันก็ยังนอนสงบนิ่งอยู่ในกระเป๋า ข้าพเจ้าคิดว่าผลจากการค้นพบกระสุนคงจะเป็นช่องทางให้เกิดการค้นหาตัวคอลท์กระบอกนั้นให้จงได้แน่ทีเดียว และในวินาทีสุดท้ายก่อนที่เขาจะมาเล่นงานข้าพเจ้าในเรื่องที่มีปืนพกประจำตัวไว้ ข้าพเจ้าจึงรีบงัดเอารีวอลเวอร์ของข้าพเจ้าซุกไว้ใต้พรมพื้นห้องนั้นเสียทันท่วงที สนเคราห์ะไปที นึกเอาว่า ถ้าเกิดบังเอิญเคราะห์ร้ายนักถูกค้นพบเข้าใต้พรมนั้นเข้าจนได้ก็เป็นเรื่องกรรมบรรดาลของข้าพเจ้าเอง

ข้าพเจ้าคาดคะเนสิ่งใดไว้ ไม่ได้ผิดเพี้ยนไปจากความคาดคะเนนั้น เพราะพี่แกก็ตรงมาห้อมล้อมข้าพเจ้าเอากระสุนปืนนั้นมาให้ข้าพเจ้าดู สีหน้าและคำพูดเต็มไปด้วยความเกรียวกราด ขู่เข็ญให้ข้าพเจ้านำคอลล์กระบอกที่จะใช้กับลูกปืนลูกนี้มามอบให้เขาโดยด่วน ข้าพเจ้าตอบไปด้วยภาษาเยอรมัน พร้อมกับหมุนมือทั้งสองข้างให้เขาดูเป็นการประกอบคำพูดว่า "ไม่มี" แต่เขาจะเชื่อกระไรได้ ถ้าข้าพเจ้าเป็นเขา ข้าพเจ้าก็ไม่เชื่อ มีลูกปืนแต่ไม่มีปืน ในทันทีนั้น เขาก็สั่งการตรวจค้นเป็นการใหญ่ แต่พระเจ้า

ยังทรงคุ้มครองโชคชาตาของข้าพเจ้าอยู่ ริวอลเวอร์ที่ข้าพเจ้าซ่อนไว้ใต้พรมผืนใหญ่นั้น มันจึงยังคงสงบนิ่งอยู่ด้วยความปลอดภัย ข้าพเจ้าโล่งอกเหมือนยกภูเขาออกไปทั้งทิว ถ้าพย, ข้าพเจ้าก็ยังไม่ทราบว่าข้าพเจ้าจะยังมีชีวิตอยู่สืบไปตลอดราตรีอันน่าหวั่นเกรงนั้นหรือไม่ เพราะอำนาจสูงสุดของเบอร์ลินในขณะนั้นมันไม่ใช่อยู่ที่เยอรมนีผู้เป็นเจ้าของเบอร์ลินคนใด มันอยู่ที่ทหารรัสเซียนทุกคนทั้งนายและพล ถ้าเขาจะคร่าห์ชีวิต—ชีวิตใดชีวิตหนึ่งลงในกรุงเบอร์ลินขณะนี้ เพราะขัดขืนความต้องการของเขาแล้ว ชีวิตนั้นก็ไม่ผิดอะไรกับใบไม้ที่ร่วงลงมาโดยปราศจากการแยแสสนใจ

ข้าพเจ้าคะเนไม่ถูกว่า สถานทูตจะถูกตรวจค้นอีกเป็นครั้งที่สามที่สี่หรือที่เท่าไรอีกหรือไม่ เพราะข้าพเจ้ายังได้ยินขบวนยานยนต์หุ้มเกราะเคลื่อนผ่านสถานทูตอยู่กึมปนาทต่อเนื่องไม่ขาดสาย—แสดงว่า กองทัพรัสเซียนอันมหาศาลกำลังหนุนเนื่องเข้ากรุงเบอร์ลินอยู่เรื่อยๆ ริวอลเวอร์กระบอกใต้พรมนั้น ถ้ายังอยู่ในบริเวณสถานทูต

ตรายใด ก็คงจะต้องเป็นภัยแก่เจ้าของของมัน คือข้าพเจ้าเองอย่างแน่ทีเดียว ดังนั้น, เมื่อแน่ใจว่า ผู้ตรวจค้นชุดที่สองกลับไปแน่แล้ว ข้าพเจ้าจึงงัดมันขึ้นมา พร้อมกับขว้างที่ถนนนอกสถานทูตให้ไกลเท่าที่สามารถจะขว้างไปให้ไกลได้ หมดเรื่องหมดราวเสียที

— ๘ —

ค่ายเชลยในเบอร์ลิน

๒๗. เมษ. เมื่อคืนนี้ทั้งคืนตกเย็นอันไม่ได้หลับนอน รัสเซียนชุดที่สองจากสถานทูตไปสักครู่ใหญ่เท่านั้นเอง ชุดที่สามก็เข้ามาปฏิบัติการเยี่ยงชุดเดิมอีก เข้าๆออกๆกันตลอดคืน ข้าพเจ้าทอดใจให้แก่ทรัพย์สมบัติพัสฐานและเอกสารอันมีค่าต่างๆสิ้นแล้ว มันไม่มีทางที่จะป้องกันได้ด้วยวิธีใด ๆ นอกจากการกระพริบตาให้แก่เหตุการณ์อย่างจนใจจนปัญญาเต็มที่ เบื้องนอกสถานทูต กองทัพรัสเซียนยังเคลื่อนผ่านไปเป็นละลอก ๆ ไกลออกไปยังแว่วเสียงปืนโต้ตอบระหว่างหน่วยนาซีใต้ดินกับกองทัพของรัสเซียน

ขณะนั้นข้าพเจ้ากำลังเอกเขนกอยู่บนโซฟา ในห้องรับแขกของสถานทูต บางทีก็เคลิ้ม ๆ ครึ่งหลับครึ่งตื่นเพราะมันง่วงเสียเต็มประดา แต่มันก็งีบลงไปไม่ลง เหตุการณ์อันวุ่นวายสลับซับซ้อนของเบอร์ลิน จนกระทั่งถึงเช้าวันนี้ยังมืดมัวเต็มที่ และข้าพเจ้าก็ยังสงสัยตัวของตัวเองอยู่

ว่าจะพึงตกอยู่ในสถานะใด จากผลของการประกาศสงครามที่ประเทศของข้าพเจ้าได้กระทำไว้ต่ออเมริกาและบริเตนใหญ่

ข้าพเจ้าสดุ้งขึ้นวูบหนึ่ง เมื่อทั้งปืนใหญ่ปืนกลอึกกระทึกขึ้นอีก ใกล้ ๆ นี่เอง แสดงว่า กองทหารรัสเซียนได้เผชิญกับทหารนาซีใต้ดินตรงมุมใดมุมหนึ่งของพระนครเบอร์ลินเข้าแล้ว

ในท่ามกลางการบอมบ์บาร์ด และเรากำลังวิ่งกันอยู่ว้าวุ่นที่จะหอบกันลงไปสู่ห้องหลบภัยใต้ดินโดยเร็วที่สุด สมจริง เสมียนของสถานทูตก็มาปรากฏตัวขึ้นและรายงานข้าพเจ้าว่า จักรยานยนตร์คันหนึ่งนำนายทหารรัสเซียนวกเข้ามาจอดอยู่หน้าสถานทูต หะแรกข้าพเจ้าคิดว่า คงจะเข้ามาตรวจค้นอีกกระมัง แต่เมื่อข้าพเจ้าออกไปต้อนรับและเผชิญหน้ากับเขาเข้านั้น เขากลับชี้มือไปที่จักรยานยนตร์ของเขาพลางส่งภาษารัสเซียนประกอบ ข้าพเจ้าสดุ้ง มันบ่งชัดว่า เขาจะนำตัวข้าพเจ้าไปจากที่นี่แน่ทีเดียว เขาจับข้าพเจ้าหรือ ? เมื่อการสอบสวนความจริงไม่มีผลอันใดขึ้นมา เพราะต่างฝ่ายต่างก็ไม่รู้ภาษาซึ่งกันและกันแล้ว

ข้าพเจ้าจึงกลับเข้าไปสักครู่ และกลับออกมาด้วยเครื่องแต่งกายที่มีความเป็นสุภาพบุรุษพอสมควร แล้วมอเตอร์ไซซึ่งนายทหารผู้นั้นพร้อมกับ เก. เป. อู. เซอร์โฟอีกผู้หนึ่งก็นำข้าพเจ้ากลับไปจากสถานทูต "ตามบุญตามกรรม" ข้าพเจ้าคิดปัญหาเฉพาะหน้ามันอยู่ที่ว่า จะนำตัวข้าพเจ้าไปเก็บไว้ที่ไหน และจะเก็บเลยหรือเก็บโดยมีระยะเวลา

ตลอดทางที่ข้าพเจ้านั่งรถจักรยานยนตร์ในความควบคุมนี้ ไปเลี้ยวถนนนี้ วกถนนนั้น ข้าพเจ้าเห็นแต่ทหารรัสเซียนเต็มไปหมดทุกหนทุกแห่ง ตึกรามบ้านช่องยังกรุ่นไปด้วยควันเพลิง ทรากศพชาวเบอร์ลินผู้เสียชีวิตจากการบอมบ์และลูกระเบิดยังทอดร่างอยู่ เกลื่อนกลื่นอย่างน่าเอน็จอนาจบางทีในกลุ่มศพระเกะระกะนั้น ก็มีทรากม้าปะปนอยู่ด้วย ตึกใหญ่ ๆ บางแห่งพังทลายลงมา ราบคาบ ยับเยินจากผลของการขว้างระเบิดทำลาย ถ้าโดยไม่น้ำมือของนาซีเองก็รัสเซียน แสดงว่า เมื่อคืนนี้ทั้งคืน ได้มีการตลุมบอนอย่างหนักและโชกโชน มันเป็นการสู้ระหว่างนาซีผู้จนตรอกและรัสเซียนผู้พิชิต และก็จนกระทั่งบัดนี้ ข้าพเจ้ายังได้ยินเสียงปืนใหญ่เป็นพัก ๆ สลับกับ เสียงระรัวของปืน

กลอยู่ใกล้ ๆ นี่เอง มันเป็นการตัดสินใจสู้หมดลมของหน่วยนาซีใต้ดินแน่ทีเดียว ทั้ง ๆ ที่เบอร์ลินทั้งกรุงจะอยู่ในอุ้งมือของกองทัพรัสเซียนแล้วก็ตาม เสียงครื้นครานเพราะการขว้างระเบิดยังกึกก้องกัมปนาท บางครั้งข้าพเจ้าก็ได้เห็นกองร้อยทหารรัสเซียนในเครื่องแบบสนาม ชูดาบปลายปืนขาวปลาบ หมวดเหล็กหนาเทอะทะวิ่งผ่านหน้าจักรยานยนตร์ไปอย่างรวดเร็ว คงกำลังจะเปิดฉากการประจันบานกันขึ้นอีกแล้ว ข้าพเจ้าออกจะรู้สึกเสียวใจในสภาพของกรุงเบอร์ลินยามเมื่อชาตาขาดลงหยก ๆ ถอยหลังไปไม่กี่ปีมานี่เอง ยังครางกระหึ่มไพเราะด้วยแบนด์และออเคสตราอุทยานใหญ่ยังชื่นฉ่ำไปด้วยประทีปชัชวาล ตามฟลอร์ทุกหนทุกแห่งยังเคียงคู่กริดกรายอยู่ด้วยพาร์ตเน่อร์ ผู้สูงศักดิ์ในเครื่องแต่งกายราตรีสโมสร นีออนไลท์ฉายแสงสีฉาบอยู่กับใบหน้าของชาวเบอร์ลินซึ่งแออัดยัดเยียดหลั่งไหลไปตามถนนสายต่าง ๆ อิ่มเอิบและท่วมท้นไปด้วยความสุข ทิวาใดแสงทินกรจรัสรัศมิ สมาคมอาบแดดใหญ่น้อยก็พรั่งพร้อมไปด้วยสมาชิกซึ่งทอดร่างรับแสงตะวันอย่างสดชื่น แต่บัดนี้เล่า โอ้น่าอนาถนัก! เบอร์ลินนครแห่งความหลังซึ่งเต็ม

ไปด้วยแสงสีและความสุข กลับเต็มไปด้วยทรากศพ โลหิต ควันเพลิงและกลิ่นดินปืนคละคลุ้ง หมดแล้ว เบอร์ลินพินาศหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง จากเบอร์ลิน นครของสวรรค์ มาเป็นแผ่นดินแห่งภูตผีปีศาจและนรก

ความคิดของข้าพเจ้าเลื่อนลอยอยู่นานเท่านาน มาตื่นความรู้สึกเอาเมื่อ เก.เป.อู ผู้เป็นโชเฟอร์ขับรถเลี้ยวเข้าประตูตึกใหญ่เบื้องหน้า (Lichterfelde) อันเป็นที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพรัสเซียนผู้ยึดครองนครเบอร์ลิน

เขานำข้าพเจ้าไปพักอยู่สักครู่ ก็เรียกเข้าไปในห้องสอบสวนซึ่งมีหัวหน้าใหญ่ฝ่าย เก.เป.อู. สถิตย์เป็นประธานอยู่ในห้องนั้นด้วยสีหน้าอันถมึงทึง มีล่ามชาวรัสเซียนซึ่งพูดภาษาเยอรมันได้ตะกุกตะกักเต็มทีเป็นล่าม

การสอบสวนเริ่มต้นด้วยประวัติ และสัญชาติของข้าพเจ้า เป็นต้นเขาถามว่า ข้าพเจ้าเป็นลูกเต้าเหล่าใคร ? เกิดที่ไหน ? มาอยู่เยอรมันเมื่อใด ? และโดยหน้าที่อะไร? เมื่อจบประวัติและสัญชาติแล้ว ก็วกมาถึงเรื่องการเมืองของเยอรมันโดยฉะเพาะ ข้าพเจ้าให้การไปตาม

ที่สั่งที่จริงเท่าที่รู้และไม่รู้ มันเป็นการไม่มีประโยชน์แต่อย่างใดที่ข้าพเจ้าจะโกหกพกลมกลับข้อเท็จจริงให้เขาฟัง เพราะมันรังแต่จะเป็นอันตรายแก่ข้าพเจ้าทั้งสิ้นโดยฉะเพาะอย่างยิ่ง, ก็คือ ถ้าข้าพเจ้ากล่าวเท็จออกไปและเขาเชื่อ คำให้การเท็จนั้น จะให้ประโยชน์ แก่ส่วนตัว ข้าพเจ้าอย่างใดบ้าง เช่นเป็นต้นในคำถามที่ว่า ขณะนี้รัฐบาลนาซีอยู่ที่ใด ซึ่งข้าพเจ้า แน่ใจ ว่า เก. เป. อู. ของรัสเซีย จะต้อง รู้ตำ แหน่งแหล่งที่แน่นอนแล้ว เขาถามขึ้นเพื่อประสงค์จะรู้ว่าข้าพเจ้าโกหกพกลมกับเขาหรือเปล่าต่างหาก

มีคำถามประหลาด ๆ อยู่สองสามข้อที่ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าเพราะเหตุใด เขาจึงตั้งคำถามเช่นนี้แก่ข้าพเจ้า เช่นถามว่า "เยอรมันจะชะนะไหม?"

ข้าพเจ้าอดหัวเราะไม่ได้ ตอบเขาไปทันทีว่า "เยอร–มันจะชะนะได้อย่างไร ก็เมื่อกองทัพของท่านเข้ามายึดครอง จนทหารเต็มบ้านเมืองเช่นนี้แล้ว"

เก.เป.อู ใหญ่สอบปากคำข้าพเจ้าอยู่ประมาณสักสามสิบนาทีเห็นจะได้ จากนั้นข้าพเจ้าก็ถูกนำตัวเข้าไปพบกับนายทหาร รัสเซียชั้นนาย พลอีก ผู้หนึ่ง ซึ่งมีตำ แหน่งเป็นผู้

บัญชาการกองพลยึดครองนครเบอร์ลิน

นายพลผู้นั้นถามข้าพเจ้าในคำถามแรกทีเดียวว่า "ทำไมท่านจึงไม่ไปมอสโคว์"

ข้าพเจ้าตอบว่า "ท่านจะให้ข้าพเจ้าไปได้อย่างไร กรุงมอสโคว์ไม่ใช่เดินทางจากเบอร์ลินไปถึงได้ภายใน ๑ หรือ ๒ ชั่วโมง"

หลังจากนายพลรัสเซียนสัมภาษณ์ข้าพเจ้าเสร็จแล้ว ข้าพเจ้านึกว่า เขาคงจะให้ เก.เป.อู นำข้าพเจ้ากลับไปส่งสถานทูตตามเดิม แต่ผิดหวังข้าพเจ้าได้ยินเขาส่งภาษาชาติของเขากับทหารที่ถือดาบปลายปืนเรียงรายอยู่รอบห้องแล้วทหารกลุ่มนั้นก็ทำมือส่งภาษาใบ้ให้ข้าพเจ้าตามเขาไป จุดหมายปลายทางที่เดินตามเขาไปถึง เป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ในกองบัญชาการนั้น หน้าบ้านมีรัสเซียนอีกหมู่หนึ่งถือปืนกลมืออยู่สลอน เดินไขว้หลังไปมา ในลักษณะผู้ครองอำนาจ แม่ผู้หญิงรัสเซียนซึ่งเป็นล่ามเมื่อครู่ตามมาบอกข้าพเจ้าว่า "ท่านจะต้องถูกขังอยู่ที่นี่ก่อน!"

ข้าพเจ้าสดุ้ง "ขัง" คิดกลับไปกลับมาอยู่หลายตลบว่า ข้าพเจ้าจะต้องถูกโทษทัณฑ์ข้อนี้ในฐานอะไร แต่ก็

เมื่อคิดถึง ยามน่าสิ่วน่าขวาน ไม่รู้ว่าใครเป็นใครเช่นนี้ ก็แน่ละ ที่จำต้องกวาดจับไปอย่างเดาสุ่มเสียครั้งหนึ่ง เพื่อความปลอดภัยในส่วนรวมแก่กองทัพพิชิต

ขั้นแรกทีเดียว, ที่ทหารจากกรุงมอสโคว์นำข้าพเจ้าขึ้นเหยียบบ้านหลังนี้ นัยตาก็ได้กวาดไปพบสภาพของบ้านที่ไม่ผิดเพี้ยนกับสถานทูตของเราเข้าให้แล้ว กระดาษเอกสารกลาดเกลื่อน เสื่อผ้ากระจุยกระจายโต๊ะเก้าอี้ซึ่งเหลือแต่สภาพปรักหักพังเพราะถูกทำลายยับเยินคงโดนเข้าเมื่อกองหน้ารัสเซียนมาถึง อย่างที่ข้าพเจ้าโดนเหมือนกัน

ข้าพเจ้าได้พบบุคคลที่ถูกขังอยู่ก่อนหน้าแล้วรวมสี่คนด้วยกัน ทราบในภายหลังว่า เป็นข้าราชการสถานทูตสวีเดนคนหนึ่ง ข้าราชการสถานทูตแมนจูโกวอีกคนหนึ่ง สองคนหลังเป็นพระเยอรมันและผู้หญิงชาติยิว

ข้าพเจ้าถูกขังอยู่ตั้งแต่ตอนเช้า ตกตอนบ่ายทางค่ายได้ส่งรถยนตร์ไปรับพวกเราที่สถานทูตมาขังรวมไว้ณที่แห่งเดียวกันอีก ๔ คนคือสมจริง นงเยาว์ แสวง คนเดินหนังสือและสว่างโชเฟอร์ของสถานทูต

ชีวิตที่ต้องเผชิญในที่คุมขังแห่งนี้ แม่แต่เพียงวัน

แรกทีเดียว เราก็รู้สึกว่า มันหฤโหดทารุณพอใช้ อย่าว่าแต่จะได้น้ำอุ่นสำหรับอาบชำระล้างกายกันเลย แม้แต่น้ำสำหรับล้างหน้า ก็หาไม่ได้ ยามกินก็ต้องต่อสู้กับความหิวโหยพอแรง อาหารการกิน ในกองบัญชาการไม่ได้จัดขึ้นและส่งไปให้พวกเรา หากแต่ทหารรัสเซียนั่นเองไปเที่ยวปล้นสดมภ์มาจากตามบาร์และเรสเตอรอง หรือโฮเต็ลเมื่อเหลือจากพวกเขาแล้วก็ทอดมาถึงเรา โต๊ะอาหารโต๊ะยาวในสโมสรชั่วคราวที่จัดขึ้น มีผู้คนที่ผลัดกันเข้ามากินเป็นชุด ๆ ไม่ขาดระยะ และบางทีก็ต้องใช้เวลาสำหรับการรออย่างหิวแล้วโหยอีกอยู่นาน ตกกลางคืน เราต้องเอกาบนโซฟาเก่า ๆ ในห้องที่สกปรกโสมม คล้าย ๆ โกดังร้างและหนักที่สุดก็คือ ไม่มีผ้าห่มนอน ข้าพเจ้าต้องใช้โอเวอร์โค๊ททีมีติดตัวมาตัวเดียวห่อหุ้มร่างกายอยู่ตลอดเวลา สงสารแต่ลูกน้องเยาว์ซึ่งบอบบางอยู่มาก และมาได้รับการทารุณเยี่ยงนี้ แต่จะทำกระไรได้เล่า มันเป็นสิ่งที่เราจะเลือกการต่อสู้ที่เบาบางกว่านี้ไม่ได้จริง ๆ

ตกเวลาเช้า สิ่งที่ทำให้เราเอือมระอาทุกเช้าก็คือปัญหาเรื่องซ่วมซึ่งแสนจะปฏิกูล เพราะถ่ายรวมไม่รู้กี่สิบ

กสิบคน และในวันเดียวกัน สิ่งที่ติดอัตเป็นประจำก็คือ ไม่มีแปรงฯ ฟันใช้ และเสื้อผ้าที่จะพึงได้สับเปลี่ยน เรามากันแต่ตัวแท้ ๆ ในค่ายคุมขังนี้ เขาได้จัดให้ข้าพเจ้ากับลูกนงเยาว์นอนรวมอยู่ในห้องเดียวกันเป็นพิเศษ เป็นห้องเล็ก ๆ ฝาพรุนไปด้วยกระสุนปืน นับรูจนไม่ถ้วน

พวกเรามาอยู่ที่นี่จนกระทั่งสามวันล่วงแล้ว แต่การสู้รบในระหว่างหน่วยนาซีใต้ดิน หรือพวกหน่วยรังควาญนาซีกับทหารรัสเซียนก็ยังไม่จบลง เสียงปืนกลปืนใหญ่ยิงดังสนั่นหวั่นไหว และเมื่อที่ตั้งค่ายคุมขังอยู่ในบริเวณกองบัญชาการ ทหารยึดครองเต็มไปด้วยปืนใหญ่และรถยนตร์หุ้มเกราะแน่นขนัดแล้ว จุดศูนย์กลางของการต่อต้านจึงรวมอยู่ที่นี่ ปืนใหญ่ และปืนกลระดมยิงเข้ามาไม่ขาดสายครื้นครั่นอยู่ตลอดเวลา บางครั้งตัวตึกที่ขังเราอยู่ไหวสท้านไปทั้งหลัง ฝาผนังแทบจะยุบฮวบทลายลงไป บนฟากฟ้าเครื่องบินยังครางกระหึมอยู่ เพื่อค้นหาที่ตั้งของหน่วยรังควาญ

ชีวิตของเราเป็นอันต้องปล่อยให้ล่องลอยไปตามกระแสร์ลม ซึ่งสุดแล้วแต่จะพัดไปสู่เหตุร้าย หรือเหตุดีในอนาคตที่คาดหมายอย่างไร อย่างไรก็คาดหมายไม่ได้

ในสองสามวันแรกทีเดียว ถูกห้ามออกไปนอกบริเวณที่กำหนดให้กินและนอนอยู่อย่างเด็ดขาด แต่ในระยะหลัง ๆ ได้รับอนุญาตผ่อนปรนให้ออกไปเดินเล่นได้ในสวนเล็ก ๆ ข้าง ๆ ที่คุมขัง และในที่สุดขอบเขตต์แห่งฉะเพาะเรื่องการเดินเล่นก็ขยายไปถึงหัวถนน ถึงท้ายถนนในบริ—เวณกองบัญชาการ แต่ได้ถูกกำชับในเรื่องล้ำแดนออกไปจากถนนนี้ เขาบอกว่า มันหมายถึง "เส้นตาย" ถ้าละเมิดก็คือ จะไม่ได้รับการไว้ชีวิตอย่างเด็ดขาด จากทหารยามรักษาการณ์ซึ่งสพายอยู่ทั้งปืนกลมือและปืนเล็กยาว พร้อมที่จะส่งกระสุนออกพิฆาตผู้ละเมิดคำสั่งนี้โดยทันทีอยู่เสมอ

ปัญหาเรื่องน้ำล้างหน้าหรือน้ำบริโภคซึ่งบางทีก็เกือบจะทำให้เรากริ่ม ๆ ทนทานไม่ไหวนั้น ในที่สุดก็มาถึงคั่นต้องทำให้ข้าพเจ้ายากหน้าเข้าไปอ้อนวอนพวกทหารรัสเซียให้พี่แกช่วยเมตตาไปจ้วงมาให้เราจากบ่อหรือแท็งค์ริมสุดทางกองบัญชาการด้านโน้น ซึ่งเราไม่อาจก้าวล่วงเข้าไปได้ พวกพลทหารเหล่านี้บางทีปะเหมาะเคราะห์ดีเจอคนที่มีเมตตาจิตต์แก่เราหรือมีอารมณ์เขาดีพอ ก็มีแก่ใจหิ้วกระป๋องไปจัดการมาให้ แต่บางทีโชคร้าย ไปออดฉอ้อนเอา

บางคนเข้า นอกจากจะปฏิเสธแล้ว ยังตวาดเสียงลั่นทุ่งให้อีกนี่แหละ เกียรติยศของอัครราชทูต มันเป็นเกียรติยศที่ม้วยลงด้วยประเทศชาติบ้านเมือง ที่มาเป็นทูตม้วยเกียรติยศในประเทศใดที่ไร้อิสสรภาพลง นอกจากชาติผู้พิชิตแล้ว ก็อย่าหวังเลยว่าชนชาติใดอีกจะพึงเสวยเกียรติยศในแผ่นดินนั้น

เมื่อข้าพเจ้าเหลืออดในสภาพอันน่าสลดสังเวชนี้ได้ในวันหนึ่งก็ตัดสินใจเข้าไปขอร้องผู้บังคับการค่ายทั้ง ๆ ที่รู้ว่าจะมีหวังสัก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ก็ทั้งยาก ข้าพเจ้าไปแสดงคำขอโทษที่ใคร่จะขออนุญาตเขาไปสถานทูต เพื่อนำเอาเสื้อผ้า แปรงสีฟัน สบู่และอื่น ๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ประจำวันมาใช้ที่ค่ายนี้ เขาไม่ได้ตอบคำอนุญาตหรือไม่อนุญาตอย่างใด หากแต่เขาตอบข้าพเจ้าสั้น ๆ ว่า " อยู่ที่นี่เถอะปลอดภัยดีกว่า " ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าต้องถอยออกมาด้วยความหมดหวัง สุขภาพของข้าพเจ้าไม่สู้สมบูรณ์นักอยู่แล้ว เมื่อหลีกเลี่ยงสภาพอันทนทุกข์ทรมานเช่นนี้ไม่ได้ก็เริ่มรู้สึกว่าร่างกายของข้าพเจ้ามีแต่ความกระปลกกระเปลี้ยเป็นเดิมพันอยู่ตลอดเวลา

๕. พฤศภ. ตื่นเต้นนิดหน่อยเมื่อทหารรัสเซียนผู้ควบคุมพวกเรามาบอกกับข้าพเจ้าให้เตรียมตัวย้ายที่คุมขัง นึกเอาฉับพลันนั้นว่า พ้นบ้านสัปปะรังเคนไปเสียทีก็ดี เมื่อเราเตรียมตัวเรียบร้อยแล้ว ทหารก็มาคุมเราพาเรดออกไป ฉะเพาะคนไทยเท่านั้น พวกอื่น ๆ คงอยู่ที่นั่นต่อไป ตามเดิมที่คุมขังแห่งใหม่นี้ เป็นบ้านหลังใหญ่กว่าเก่า แต่ก็นั่นแหละ ความสกปรกคงพอ ๆ กับแห่งเดิม มีส่วนที่ดีอยู่ส่วนเดียวก็ฉเพาะเขากำหนดให้เป็นที่คุมขังของคนไทยล้วน ๆ

บ่ายวันหนึ่ง, มีหญิงกลางคนชาวเยอรมันอายุสัก ๕๐ เห็นจะได้เดินระทนระทวยเข้ามาในบ้าน พอพบกับข้าพเจ้าพอดี ข้าพเจ้าถามหล่อนว่ามีธุระเกี่ยวกับในสถานที่นี้หรือ? แต่หล่อนตอบว่า หล่อนเป็นเจ้าของบ้านนี้ เตลิดเปิดเปิงไปเมื่อเบอร์ลินแตกใหม่ ๆ ที่มานี่ เพื่อมาดูว่าข้าวของจะป่นปี้ยำไปอย่างไรบ้าง ข้าพเจ้าจึงนำหล่อนขึ้นไปบนบ้าน หล่อนถอนใจอย่างแรง เมื่อเห็นสมบัติพัสถานแหลกลาญเป็นพัศม์ธุลีประจักษ์อยู่ต่อหน้าต่อตาเช่นนั้น เมื่อหล่อนไปคุ้ยเอาสิ่งของเครื่องใช้และเสื้อผ้าบางชิ้นพอสมควรแล้วก็อำลาข้าพเจ้ากลับ ข้าพเจ้าถามว่า เพราะเหตุใดจึงไม่

พักอาศัยอยู่ที่นี่สืบไป หล่อนตอบว่า จะอยู่ได้อย่างไร เมื่อทหารรัสเซียนบุกเข้ามา คืนหนึ่งไม่ต่ำกว่าสิบคนทุกคืนไป และปรารถนาจะต้องการ หล่อนเป็น เมียทั้งสิบคนนั้นทุก คืน ถ้าหล่อนขืนอยู่บ้านนี้หล่อนจะต้องตกเป็นเมียของรัสเซียน หรือมองโกลนับร้อยเข้าไปแล้ว ข้าพเจ้าครางขึ้นในใจ สังเวชเรื่องราวของหล่อนอยู่พอดู แต่มันเป็นเรื่องที่ช่วยกันไม่ได้จริง ๆ ไม่ว่าทหารชาติไหนทั้งนั้นละ ความอดยากตลอดเวลาจนกระทั่งจบเกมพิชิต มันก็น่าอภัยกันได้ สุดแต่จะอภัยกันได้แค่ไหนอย่างไร ข้าพเจ้ามองดูหล่อนรีบเดินร้อนกลับไป เพราะกลัวรัสเซียนเป็นกำลัง อย่างครึ่งขันครึ่งสลดใจ แต่สงครามเป็นสิ่งที่ทั้งให้คุณและให้โทษแก่โลก

๖ พฤศภ โชคดีแต่เช้า เจ้าหน้าที่มาแจ้งว่าทางกองบัญชาการค่ายอนุญาตให้เรากลับไปสถานทูตตามเดิมได้ทั้งหมด เป็นอันว่าเราได้คืนอิสสระภาพเสียที เจ้าหน้าที่ผู้นั้นยังมีใจกว้างขวางกว่าที่ได้นำคำสั่งปล่อยมาแจ้งให้ทราบหากแต่ยังแถมท้ายว่า ถ้าปรารถนาสิ่งของหรือวัตถุอย่างใดในบ้านนี้ ก็อนุญาตให้นำติดไม้ติดมือไปได้ไม่ขัดข้อง ดังนั้นจึงไม่เป็นการประหลาดอะไรที่พวกเราบางคน (ไม่

ใช่ข้าพเจ้า) พับเอาผ้าปูที่นอนยัดใส่กระเป๋าไปด้วย ที่จริง, มันก็ถึงยุคอัตคัตในเรื่องเสื้อผ้าเข้าเต็มที่แล้ว ดีเหมือนกันถ้าคิดว่า มันจะเป็นบำเหน็จค่าตอบแทนสำหรับในเคสที่เราทนทุกข์ทรมานมาพอดู

เราพากันพาเรดกลับบ้านด้วยลำแข้ง และลำพังรองเท้าของเรา แม้จะไม่จัดยานพาหนะส่งก็ดื่มด่ำในอิสสระภาพพอดูอยู่แล้ว ตลอดทางพบแต่ทหารรัสเซียนเต็มบ้านเต็มเมือง นาน ๆ จะมีเยอรมันพลัดมาเดินอ้าวอยู่สักคนและเมื่อหลังจากใช้เวลาราวชั่วโมงกว่า ผ่านถนนหนทางสายต่าง ๆ ซึ่งเต็มไปด้วยทรากตึกรามเกลื่อนกล่น ต้นไม้โค่นล้มระเนระนาด หรือไม่ก็พระเพลิงเสวยเสียเหลือแต่กิ่งดำเป็นตอตะโก บางทีต่อหน้าต่อตาพวกเรานั่นเอง ตึกมหึมาเบื้องหน้าซึ่งควันเพลิงยังคุกกรุ่นอยู่นั้น ทนทานต่อความร้อนแรงของพระเพลิงซึ่งระอุอยู่นั้นไม่ไหวก็พังครืนลงมา เราพากันสดุ้งและชงักพร้อมกันภาพเหล่านั้นเต็มไปด้วยการเชือดเฉือนหัวใจให้แก่ชาวเบอร์ลินอย่างไม่มีอะไรเปรียบปาน ทิ่มแทงต่อความรู้สึกเหมือนคมมีดที่กรีดลงไปในส่วนลึกเท่าใดเท่าใด แต่ตรงข้าม, เสียงสรวลเสเฮฮาของ

กลุ่มทหารรัสเซียนผู้พิชิตกลับมีขันระทึก เหมือนจะเยาะเย้ยต่อความปราชัยพ่ายแพ้ของเยอรมัน—เยอรมันผู้ลงทุนซื้อค่าแห่งบทเรียนบทนี้ด้วยสิ่งอันหาค่ามิได้ที่จะประมาณค่าราคา และจากบทเรียนที่จะต้องถูกคิดบัญชีจนหมดสิ้นอย่างมหาศาลพ้นลึกแล้ว เยอรมันก็มีแต่น้ำตาเป็นสมบัติชิ้นสุดท้ายที่จะหลั่งให้แก่ปถพีกรุงเบอร์ลิน—แผ่นดินที่เต็มไปด้วยเสียงรองเท้าของรัสเซียนย่ำอยู่ทุกหนทุกแห่งและทุกความพอใจ อนิจจา—เบอร์ลิน

เราผ่านฉากแห่งความเศร้าสลดซึ่งมีอยู่ทุกถนนหนทางราวชั่วโมงเศษ ก็บรรลุถึงสถานทูต บัดแรกที่เดียวที่ย่างเข้าสู่นิวาสสถานถิ่นที่เคยอยู่ ความเศร้าสังเวชที่ผ่านมาเมื่อครู่ยังไม่ทันจางลงไป ข้าพเจ้าต้องกลับวูบใจสลดซ้ำเมื่อภาพแรกที่ประจักษ์แก่สายตาก็คือ กำแพงเสาหินของตัวตึกสถานทูตเกือบทุกด้านพังทลายยับเยิน บริเวณสนามหญ้าทั้งด้านหน้าและด้านข้างกลายสภาพเป็นหลุมสนามเพลาะซึ่งแสดงว่าเพิ่งขุดขึ้นใหม่ ๆ แล้วก็, คุณพระช่วย! ช่างทารุณอะไรเช่นนั้น ที่นอนหมอนและผ้าห่มของข้าพเจ้าและครอบครัว ถูกขนลงมาวางดาระดาดอยู่เหนือสนาม

เพลาะนั้น ต่างกระสอบทราย ห้อมล้อมรังปืนกล ถัดไปอีกด้าน รถหุ้มเกราะของรัสเซียนถูกยิงคว่ำโค่โล่อยู่สามคัน ตึกรามของเอกชนรอบ ๆ สถานทูต บางหลังก็ยับเยินหมอบกระแตราบกับพื้นดิน บางหลังก็เอียงกระเท่เร่หรือไม่ก็พรุนไปด้วยรอยกระสุนปืนใหญ่รูมหึมา บางหลังก็ถูกไฟเผาผลาญเสียราพนาสูรเหลือแต่ฐานชั้นล่าง กองอยู่ด้วยอิฐดำเป็นตอตะโกและเถ้าถ่าน กำแพงของสถานทูตทุกด้านหาชิ้นดีไม่ได้แล้ว เต็มไปด้วยรอยกระสุนปืนกลนับรูไม่ถ้วน

ในสถานทูต, เมื่อย่างเข้าไป ทุกห้องเต็มไปด้วยเอกสารของราชการถูกรื้อค้นกระจุยกระจาย ขว้างไว้ขาวโพลน โต๊ะตู้หนังสือก็ายิบเก็บเอกสารมีแต่รอยงัดยับเยินเปิดไว้ร่าท่า กระจกหน้าต่างแตกละเอียดยับนี่ป่ รูปภาพและรูปเขียนงดงาม ถ้าไม่ถูกกระชากทิ้งลงมาก็กลายเป็นลองกระสุนปืนอย่างดี

สิ่งที่ให้ความอเน็จอนาจยิ่งแก่ข้าพเจ้า เหนือไปกว่าทุกสิ่งนั้น ก็คือ พระบรมรูปฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงรูปใหญ่ที่สุด ถูกยิงตรงพระเศียรทะลุ พระ

ปกเกล้า ฯ ถูกตรงพระอุระพอดี แต่ที่น่าประหลาดพอใช้เหมือนกันก็คือ ภาพถ่ายเต็มตัวของข้าพเจ้าไม่มีรอยกระสุนเลย หากแต่รอยตัวเท่านั้นที่พรุนไปหมด พวกเราสันนิษฐานกันว่าทหารรัสเซียนคงใช้สถานทูตของเราเป็นที่สนุกสนานกันเต็มที่ ภาพซึ่งเต็มไปด้วยรอยกระสุนปรุเหล่านั้นคงเป็นเป้าสำหรับทดลองความแม่นยำของการยิงปืน

ข้าพเจ้าตรวจดูความพินาศ อย่างหาชิ้น ดีไม่ได้ของสถานทูตเรื่อยไปจนทลุออกด้านหลัง เมื่อกระทบกับความสว่างโล่งเข้า จึงแหงนหน้าขึ้นพบหลังคาที่ยุบทลายลงมาเพราะอิทธิฤทธิ์ของกระสุนปืนใหญ่ ในห้องน้ำก็เช่นเดียวกัน มีรูขนาดเย่อเร่ออยู่รูหนึ่ง อ่างน้ำแตก ประตูหน้าต่างหมดประโยชน์ที่จะใช้สืบไป ถูกงัดปั่นป่ ในห้องอาหารไม่มีอะไร ที่ จะ มี สภาพ เป็น อาหาร ให้ เรา ได้บริโภค สืบไปเพราะถูกกวาดเสียเตียนสิ้น

ข้าพเจ้าถอนใจอย่างแรงครั้งหนึ่ง เมื่อจบการตรวจลง ความรู้สึกนั้น ก็คงเป็นความรู้สึกอย่างสามัญชนผู้หนึ่ง ซึ่งสะสมทรัพย์สมบัติเหล่านี้มาเป็นปี ๆ และพินาศไปกับนัยตาไม่กี่วัน ข้าพเจ้ายังมีฐานะเป็นอัครราชทูตอยู่ก็

ตาม แต่สภาพแวดล้อมทั้งสิ้นเหล่านี้มันระบุว่า ข้าพเจ้ามีฐานะเป็นผู้ที่มีแต่ตัวต่างหาก และปัญหาใหญ่มันอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะรอดชีวิตจากการอดตาย ทำอย่างไรจึงจะมีอาหารมายาไส้เล่า?

ข้าพเจ้าทราบจากมิตรชาวเยอรมันในเวลาต่อมาว่า กองทหารรถถังรัสเซียนไม่ต่ำกว่า๑กองร้อยได้ยึดเอาสถานทูตของข้าพเจ้าเป็นกองร้อย และโดยเหตุที่สถานทูตของเราเป็นย่านสำคัญ มีถนนสายใหญ่ผ่านอยู่ทุกด้านถึง ๖ สาย ดังนั้นจึงกลายเป็นจุดศูนย์กลางของการต่อต้านอย่างฉกาจฉกรรจ์ ความพินาศย่อยยับที่เห็นอยู่ต่ำตาทั้งหมดนี้ ไม่ยังควรเป็นสิ่งที่จะทำให้สงสัยสืบไป ว่าทำไมจึงพินาศย่อยยับถึงปานนี้

ชีวิตที่ได้รับรสอิสสระภาพ เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยอิส-สระแก่ตัวก็ตาม แต่ในทันทีที่ได้รับรสชาตินี้ข้าพเจ้าก็ต้องกระโจนเข้าไปในเรื่องความแร้นแค้นแทบเลือดตากระเด็นอย่างทันท่วงที มันไม่เพียงแต่หมดไฟหมดน้ำ แต่สิ่งที่ชีวิตต้องการอยู่เป็นยอดคืออาหาร ก็หยุดลง บัตรปันส่วนอาหารกลายเป็นเศษกระดาษที่ปราศจากค่า ท่านจะเชื่อ

หรือไม่ว่าทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ามีฐานะเป็นอัครราชทูตจากราชสำนักของพระเจ้ากรุงสยามแท้ ๆ แต่ต้องใช้ชีวิตเก็บผักหักฟืนมาหุงหาเลี้ยงท้องของตัวเอง พอประทังชีวิตไปมื้อต่อมื้อ แม่ครัวของข้าพเจ้าที่ซื่อกับความหิวโหยไม่ไหว จึงเตลิดไปหลังจากข้าพเจ้าถูกจับนั่นเอง เราต้องทนกันอยู่ในดงของความแร้นแค้นอย่างน่าอนาถตัวเองเหลือกำลัง

อาหารซึ่งประกอบขึ้น อย่าง ง่าย ๆ ของข้าพเจ้าไม่มีอะไร นอกจากซุปเศษเนื้อ ใส่ผักลงไปให้มากที่สุด หุงข้าวขึ้นหม้อหนึ่งแล้ว ก็แบ่งบริโภคไปตลอด ๓–๔ มื้อรวดเดียวเลย เราเคยใช้แต่เตาไฟฟ้า และทั้งท่อน้ำอุ่น น้ำร้อนบริบูรณ์ มายัดนี้เล่ากว่าจะได้น้ำแต่ละกระป๋อง ก็ต้องหิ้วภาชนะไปขอตามเรือกตามสวนของชาวบ้านซึ่งห่างไกลจากสถานทูต และน้ำกระป๋องนี้ยังต้องแบ่งทั้งต้มกิน ต้มประกอบอาหารและต้มล้างหน้าเสียอีก เรื่องอาบไม่ต้องพูดถึงกันเลย

กรณีที่นำความจนปัญญาให้แก่ข้าพเจ้าก็คือสิ่งปฏิกูลเน่าเฟะทั้งหลาย ที่ทหาร รัสเซียนทำไว้ทุกห้อง ทั้งสถานทูต เพราะเต็มไปด้วยสถานที่ที่ใช้แทนถังขยะและซ่วม ส่งกลิ่น

อับตลบอบอวลไปหมด

อิสสระภาพครั้งหลังนี้ อันตรายยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือ โดยที่ประตูใหญ่ของตัวตึกสถานทูตพังถล่มลง บานหน้าต่างหักยับเยิน จึงเป็นเหตุให้ทหารรัสเซียนถือโอกาศลอยชายเข้ามาเดินเล่นอย่างสบาย ๆ ทุกคืน บางคืนพี่แกก็เข้ามาสองพักสามพักข้าพเจ้าไม่สามารถจะใช้ห้องนอนที่เคยนอนนอนต่อไปได้ จึงต้องใช้ห้องโถงของสถานทูตเป็นที่เอ้กากายไปทุกคืน ดังนั้นในท่ามกลางความมืดมิด ไม่มีแสงไฟแม้แต่แสงเทียนหรือแสงจากน้ำมันจะช่วยพึ่งพิงได้ทหารรัสเซียน, บางทีก็มาตะกุกตะกักอยู่แถว ๆ หัวนอนรอคนส่งของเอาไปตามใจชอบของเขา โดยมากมักจะเข้ามาตอน ๕ ทุ่มครั้งหนึ่ง แล้วก็ไปตี๒หรือตี๓อีกครั้งหนึ่งเช่นนี้ทุกคืน คืนแรก ๆ เมื่อข้าพเจ้าได้ประสพกับการลอยชายเดินเล่นเข้า ก็เลยเอาดาบซุกไว้ใต้เตียง เพื่อเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับการต่อสู้ป้องกัน — ป้องกันชีวิตของข้าพเจ้าแต่มีผู้แนะนำในภายหลังให้เลิกล้มความคิดนี้เสียดีกว่า มันไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย ถ้าดาบนั้นสามารถสังหารชีวิตใดชีวิตหนึ่งซึ่งจะมาทำร้ายข้าพเจ้าเข้า ข้าพเจ้า

ก็ต้องถูกสังหารโดยชีวิตอื่น ๆ ที่ยังเหลืออยู่ ตกเป็นอันว่าไม่มีประโยชน์ ทั้งขนทั้งล่อง ข้าพเจ้าจึงต้องยุติการเตรียมพร้อมโดยวิธีการนี้เสีย และโยนตาขนั้นทิ้งไปเช่นเดียวกับรีวอลเวอร์กระบอกนั้นของข้าพเจ้า

บ่ายวันหนึ่ง, มีตำรวจนาซีภายใต้คำสั่งของกองบัญชาการสูงสุด รัสเซียนมาแสดงความจำนงขอพบข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าออกมาพบและแสดงตัวว่าข้าพเจ้าเป็นอัครราชทูตที่นี่ เขาบอกว่าโดยคำสั่งของกองทัพรัสเซียนให้จัดเรื่องความสดวกต่อการจราจรตามถนนหนทาง ดังนั้นจึงให้ข้าพเจ้าจัดการทำความสอาดถนนโดยรอบสถานทูต ต้นหมากรากไม้ที่ล้มอยู่ระเนระนาดให้ขนออกไปให้พ้นหรือต้นใดที่ยังโด่เด่อยู่เพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ หลังจากถูกยิงขาดสบั้นตัดไปครึ่งลำต้นแล้ว ก็ให้โค่นและขนไปให้เรียบร้อยพร้อมกับการปัดกวาดถนนให้สอาดสอ้านน่าดูตาเสียด้วย

ข้าพเจ้างุนงงต่อคำสั่งนี้เต็มที่ ข้าพเจ้ามีตำแหน่งเป็นอัครราชทูตจากราชสำนักของพระเจ้ากรุงสยาม ผู้มีหน้าที่ทางการทูตกับเยอรมัน ซึ่งแม้หน้าที่นี้จะสิ้นสุดลงไปแล้ว แต่โดยตัวข้าพเจ้าเองก็ยังได้ชื่อว่า เป็น

อัครราชทูตอยู่โดยสมบูรณ์ และแม้จะไม่มีหน้าที่อะไรในกรุงเบอร์ลิน ก็ไม่ยังควรจะบังคับขืนใจให้ข้าพเจ้าไปกวาดถนน เพราะเรื่องราวของถนน ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นในโลกนี้ที่ไหนจะมีทูตของประเทศใดเข้าไปยุ่งเกี่ยวเรื่องของถนนก็เป็นเรื่องของคนกวาดถนน ข้าพเจ้าจึงตอบเขาไปว่า ต้นไม้กิ่งไม้ที่เกลื่อนกล่นตามถนนโดยรอบสถานทูตนี้เป็นเรื่องของการสัประยุทธโรมรันยิงกันวินาศระหว่างเยอรมันและรุสเซีย ข้าพเจ้าไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องแม้แต่ใบไม้ใบเดียวที่ร่วงลงมา ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอปฏิเสธเด็ดขาดในการที่จะให้ข้าพเจ้าไปเกี่ยวข้องกับต้นหมากรากไม้พวกนี้ ความแข็งขันในการไม่ยอมปฏิบัติตามของข้าพเจ้า ทำให้เขาหยุดนิ่งคล้ายฉุกคิดอะไรอยู่สักครู่ แล้วก็ออกไปจากสถานทูตโดยดุษณี.

— ๑๙ —

ถูกจับครั้งที่สอง

๑๓ มิถุน, ๑๙๔๕—๑๗.๐๐ น. ครั้ง ข้าพเจ้ากำลังนั่งอยู่ที่โต๊ะน้ำชากับภรรยาของเลขานุการ สถานทูตสวีเดน และภรรยาของมิตรชาวเยอรมันของข้าพเจ้าคนหนึ่ง เราทั้งสามคนกำลังทำธุระอยู่กับกาแฟปลอม และขนมปังดำ ๆ เท่าที่จะหาได้ตามมีตามเกิดในขณะนั้น และสนทนากันด้วยเรื่องโชคชาตาที่จะพาเอาเยอรมันเตลิดเปิดเปิงไปในสภาพเช่นใดอีกต่อไป ก็ปรากฏตัว เก. เป. อู. รัสเซียนกลุ่มหนึ่งพรวดพราดขึ้นฉะเพาะหน้า พร้อมด้วยทหาร และเกสตาโปเยอรมัน ทุกคนมีอาวุธปืนทั้งยาวและสั้นประจำตัว ขัดแรกทีเดียวเขาก็สั่งการให้คุมตัวข้าพเจ้า แจและเตรียมอาวุธพร้อม นายตำรวจ เก. เป. อู. ผู้นั้นพูดภาษาเยอรมันได้ตะกุกตะกัก ก็ยังพยายามใช้ภาษานั้นพูดกับข้าพเจ้าแทนที่จะให้ เกสตาโปพูดแทน ข้าพเจ้าตลึงงงงวยไปครู่ใหญ่เมื่อประโยคแรกที่ฟังตะกุกตะกักนั้นบอกข้าพเจ้าว่า "ให้

ท่านเตรียมพร้อมที่จะเดินทางไปกรุงมอสโคว์ภายในครึ่งชั่วโมงนี้ ข้าพเจ้าจะกลับไปก่อน และจะมารับตัวตามกำหนด!" ข้าพเจ้าตกใจตามธรรมชาติแห่งสัญชาติญาณตามสมควร แต่ที่ตกอกตกใจอย่างมากมายก็คือ แขกสตรีของข้าพเจ้าทั้งสองนั้นเพราะนอกจากกิริยาท่าทางแสดงความตื่นตระหนกอยู่มากแล้วเขาได้รีบลุกขึ้นและอำลาข้าพเจ้ากลับไปทันที หลังจากเจ้าหน้าที่ชุดนั้นกลับไปแล้ว ข้าพเจ้ายังนั่งคิดอยู่อีกหลายตลบ ใจหนึ่งนั้น มันก็หนักไปในรูปการณ์ที่ว่า หนีเสียซิ? แต่ก็ลังเลกลับขึ้นอีกอีกว่า ข้าพเจ้าจะหนีไปไหนได้อย่างไร เมื่อรัสเซียนออกเต็มบ้านเต็มเมืองเห็นอยู่ต่ำตา ถ้าเคราะห์ร้าย, ข้าพเจ้าพลาดถูกจับได้ มันก็หมายถึงขัดคำสั่งซึ่งเป็นคำสั่งที่อยู่ภายใต้กฎอัยยการศึกสูงสุดในขณะนี้ หนักที่สุดเข้าเวลาได้ไล่หลังเข้ามาทุกขณะ ข้าพเจ้าจะลังเลหรือหาทางออกอย่างใดก็ไม่มีทางหาได้แล้วจึงตัดสินใจ "มอสโคว์! ก็มอส-โคว์!" ตายเอาดาบหน้า ตราบใดที่ยังมีลมหายใจสู้ก็จะสู้ต่อไปภายในวงเขตรชาตากรรมของข้าพเจ้าเอง แล้วครอบครัวของข้าพเจ้าที่บาดกาสไตน์เล่า? เราคงไม่ได้พบ

เห็นกันสืบไป? ซูคักคีที่สวิสคงไม่รู้ว่า พ่อของเขาถูกจับ แต่ก็หมดห่วงไปได้ เพราะเขาปลอดภัย ภรรยาข้าพเจ้าและลูก ๆ ที่ขาดกาสไตน์ถ้ารู้ข่าวข้าพเจ้าถูกลากตัวไปมอสโคว์เมื่อใดคงตกใจมากทีเดียว มันเป็นกรรมที่ขีดขั้นมาเช่นนี้ ข้าพเจ้าไม่มีทางใดแล้ว วูบหนึ่งที่ข้าพเจ้านึกถึงนงเยาว์ข้าพเจ้ารีบติดต่อไปถึงที่พักให้เขาทราบ ให้เขาหาทางใดทางหนึ่งติดต่อไปที่ขาดกาสไตน์ ถ้าทำได้เพื่อรวมกันอยู่ที่นั่น ถ้าข้าพเจ้ายังไม่ตาย หลุดจากมอสโคว์ได้เมื่อใด พระเจ้าคงนำให้ข้าพเจ้าได้มารวมกับครอบครัวจนได้ มันเป็นกรรมเวรของชีวิตที่พระเจ้าลิขิตให้ข้าพเจ้าต้องระหกระเหินไม่มีที่สิ้นสุด ข้าพเจ้าคิดวุ่นวาย อยู่ร้อยแปดอยู่คนเดียว นาฬิกาพกในกระเป๋ายังทำหน้าที่ของมันติ๊ก ๆ เวลาไล่หลังเข้ามาทุกขณะอยู่แล้ว ข้าพเจ้ารีบผลุดลุกขึ้นจากอารมณ์อันว้าวุ่น ความห่วงหน้าห่วงหลังที่ประดังขึ้นมาร้อยแปด เป็นอันว่าครอบครัวน้อย ๆ ของเราต้องถูกเชือดเฉือนออกไป อยู่กันคนละมุมโลกมอสโคว์—เบอร์ลิน—ขาดกาสไตน์และสวิส เราเป็นนายของโชคชะตาไม่ได้ ก็ต้องเป็นทาสของมันต่อไปตราบจนกว่าพระเจ้าจะลิขิตให้เป็นนาย

ขึ้นมาเอง โอ้, ชีวิต ที่ล่องลอยไปตามกระแสร์ลมและเหตุการณ์ สงคราม ! สงคราม! ข้าพเจ้ารู้สึกถึงมหาอานุภาพของสงครามเต็มชีวิตวันนี้เอง

เกือบ ๑๘ น. แล้ว ข้าพเจ้าถอนใจอย่างแรงอีกครั้ง สมองน้อย ๆ ของข้าพเจ้า มันน้อยเกินไปที่จะคิดเรื่องราวและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ทัน ข้าพเจ้าคว้าได้กระเป๋าหนังใบหนึ่ง แต่มันก็ฉีกขาดไม่มีชิ้นดี เพราะการทิ่มแทงด้วยดาบปลายปืนทหารรัสเซียน ข้าพเจ้าโกยเสื้อผ้าที่เหลืออยู่จากการปล้นสดมภ์อัดเข้าไปจนแน่น เอาเชือกรัดลำทับอีกครั้ง แล้วก็ทรุดตัวลงกับโซฟา บรรยายอากาศในสถานทูตเต็มไปด้วยสิ่งอัดคันอย่างพูดไม่ถูก เงียบกริบและวังเวงเหมือนสุสาน นาน ๆ ครั้งจะมีเสียงเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วของรถยนตร์ ซึ่งแล่นผ่านไป ตามถนนด้านหน้า และด้านข้างของสถานทูต สมองข้าพเจ้ามึนงงและชาเย็นอย่างบรรยายไม่ถูก ข้าพเจ้าไม่มีโอกาสได้เห็น แม้แต่หน้าของลูกคนเดียวที่ติดตาม ข้าพเจ้า อยู่ ตลอด เวลาในเบอร์ลิน เราจะไม่ได้เห็นกันจนตลอดชีวิตหรืออย่างไร ? นอกจากพระเจ้าจะบอกได้แล้ว ข้าพเจ้าเองก็บอกไม่ถูก และ

ข้าพเจ้าก็ไม่ประสงค์ที่จะให้เขาได้มาพบเพื่อสั่งความอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะถ้าเคราะห์หามยามร้ายต้องถูกตะครุบตัวไปมอสโคว์เข้าด้วยแล้ว ก็จะเป็นห่วงที่ผูกคอข้าพเจ้าอย่างทรมาน โดยแก้ไม่หลุดทีเดียว ข้าพเจ้าคิดว่า เขาคงหาทางไปพบแม่และน้อง ๆ ที่ยาดกาสไตน์แน่ทีเดียว ขอให้พระเจ้าได้ประทานคุ้มครองเขาจนตลอดรอดฝั่งด้วยเถิด

เสียงนาฬิกาเก่า ๆ เรือนหนึ่งซึ่งเป็นโบราณสมบัติของสถานทูตขานขึ้น ๖ ครั้ง ยังไม่ทันจางหายไปในความเงียบสงัดรอบตัวข้าพเจ้าดี รถกะบะบรรทุกคันหนึ่งก็ปราดมาจอดหน้าสถานทูต "ถึงเวลาของข้าพเจ้าแล้ว!" ข้าพเจ้าคิด พร้อมกับผลุดลุกขึ้น เตรียมพร้อมที่จะยกกระเป๋าไปขึ้นรถและก็พร้อมกับที่เขามาถึงตัวและเชิญข้าพเจ้าไปพอดี

ในรถบรรทุกคันนั้น ข้าพเจ้าได้เห็นชาวต่างประเทศซึ่งไม่ใช่เยอรมันอยู่ภายในนั้นหลายคนแล้ว ถูกจับมาทั้งนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าทุกคนคงรู้สึกอย่างเดียวกับข้าพเจ้า สำหรับเหตุการณ์ที่จะเข้ามาผูกพันในอนาคตที่มอสโคว์ ซึ่งเขาจะทำอย่างไรกับเราต่อไป–รถยนต์คันนั้นเมื่อออกจากสถานทูตแล้วได้แวะเวียนไปอีกหลายแห่ง–จับคนส่งไปมอสโคว์ทั้งนั้น

จนกระทั่งเลย ๒๐ น. ไปแล้ว จึงพุ่งเข้ากองบังคับการใหญ่ของกองทัพรัสเซียนที่ Lichtenburxg

ข้าพเจ้าถูกนำตัวไปขังไว้ในบ้านเล็ก ๆ ในบริเวณกองบัญชาการนั้น กับแสวงและพวกอาเจนไตน์อีกสองคน รวมอยู่ในห้องเดียวกัน ส่วนห้องด้านหน้าในบ้านหลังเดียวกันนั้นมีฮอลันดาอีกสาม

การจับกุมครั้งนี้ เป็นการจับครั้งใหญ่เพื่อกวาดส่งไปมอสโคว์คราวเดียวกัน และออกจะเป็นการจับตะเอาจริง ๆ เสียด้วย เพราะชาวต่างประเทศในกรุงเบอร์ลินที่ถูกจับในคราวเดียวกับข้าพเจ้านี้มีแทบทุกชาติทุกภาษาในโลก สวีเดน นอร์เวย์ เดนมาร์ก ฮอลแลนด์ เบลเยียม อิตาลี ฮังกาเรียน สเปญ อาเยนไตน์ แมกซิโก จีน สวิส เยอรมัน อัฟกานิสตาน ญี่ปุ่น แมนจู แม้กระทั่งรัสเซียนขาว นับเป็นจำนวนร้อย ๆ คน ในจำนวนนี้ มีอัครราชทูตฮังการีและกงสุลใหญ่เมกสิโกที่ข้าพเจ้ารู้จักดีรวมอยู่ด้วย เจ้าหน้าที่แจ้งให้ข้าพเจ้าและคนอื่น ๆ ทราบว่า นับแต่วินาทีนี้เป็นต้นไป เป็นอันว่าตกอยู่ในฐานะเป็นเชลยศึกของประเทศรัสเซีย และจะต้องเดินทางไปอยู่ในความควบคุม

ของคุกเชลียมอสโคว์อีกสองวันข้างหน้า

ในระหว่าง พวกเราทั้งหมดถูกขัง อยู่ที่ริชเตนแบรุกนั้นรวมสองคืน ได้ประสพกับอาหารการกินที่เลวที่สุด และภายในภาชนะที่สกปรกที่สุด คล้าย ๆ กับจะเป็นสัญญาณที่กำหนดให้เตรียมตัวไว้เผชิญกับเหตุการณ์ที่ จะร้ายแรงยิ่งกว่านี้หรืออย่างไรในกรุงมอสโคว์นั้น ทุกมื้อไม่มีอะไรมากนอกจากจะได้รับแจกซุ๊ปมันฝรั่งน้ำใส ๆ กับขนมปังดำ ๆ ชิ้นหรือสองชิ้น ซุ๊ปมันฝรั่งน้ำใส ๆ นั้นไม่ว่า แต่ที่รู้สึกว่าทารุณก็คือซุ๊ปนี้ใส่ในกระป๋องส่งมาให้—กระป๋อง นั้นมันโสโครกเหลือเกิน.

ครั้นบรรลุถึงวันกำหนด ที่เรา จะต้อง จากเบอร์ลินทางค่ายริชเตนแบรุกได้ตระเตรียมกันอย่างโกลาหลพอใช้ตั้งแต่เช้า สำหรับส่วนของข้าพเจ้าและก็คงจะรวมกับคนอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่สู้จะกังวลอะไรมากนัก เมื่อการไปมอสโคว์นั้นเป็นการไปแน่นอนแล้ว และข้าพเจ้าก็มีกระเป๋าหนังฉีกขาดอยู่เพียงใบที่เห็นตัวตาอยู่ใบนี้ใบเดียวเท่านั้น

จนกระทั่งเกือบ ๑๗ น, เข้าไปเต็มที่ รถกะบะบรรทุกก็แล่นอ้าวเป็นขบวนเข้ามาประเทียบเกย แล้วตำรวจเยอรมัน

ก็มาแจ้งให้พวกเชลยทั้งหมดรวมทั้งข้าพเจ้าด้วยไปขึ้นรถที่นั่น (สถานีรีชเตนแบรุก) ข้าพเจ้าทราบว่าได้จัดขบวนรถไฟพิเศษเตรียมพร้อมอยู่แล้ว

พวกเราทั้งหมด พาเรดด้วย รถกะบะยาวเหยียดเพราะมีจำนวนถึง ๑๓๙ คน เมื่อไปถึงสถานีก็ได้เห็นขบวนรถเบอร์ลิน—มอสโคว์จอดอยู่เรียบร้อย แล้วข้าพเจ้ากับแสวงถูกนำไปอยู่โบกี้หลังสุดท้าย นอกจากนั้นก็มีกงสุลใหญ่เมกซิโกรวมอยู่ด้วย เป็นอันว่าข้าพเจ้าได้เพื่อนที่จะสนทนากันอย่างเห็นอกเห็นใจไปในโบกี้นี้ ตลอดเวลาที่รถยังไม่เคลื่อนศัพท์สำเนียงของคนเกือบทุกชาติทุกภาษาในโลกแน่นขนัดโบกี้ไปทุกหลังนั้น แม้จะไม่ถึงกับตะโกนพร้อมกันออกมา มันก็ช่างเต็มไปด้วยเสียงจ้อกแจ้กจอแจพึ่งกันจนไม่เป็นส่ำสำเนียง

มันเป็นเรื่องของเคราะห์ดีในระหว่างการเตรียมตัวไปรับเคราะห์ร้ายในมอสโคว์อย่างประหลาด เมื่อสัญญาณเตรียมพร้อมสำหรับรถไฟขบวนพิเศษเบอร์ลิน—มอสโคว์ได้ดังขึ้นแล้ว ก็ยังเกิดความอลวนขึ้นในระหว่างเจ้าพนักงานรถไฟที่สถานีอยู่พอดู เพราะเจ้าหน้าที่ไปตรวจพบโบกี้คัน

หนึ่งเกิดเพลาหักขึ้นและโบกี้คันนั้น คือโบกี้ที่ข้าพเจ้ากำลังเอกเขนกอยู่นั่นเอง ข้าพเจ้าหลับตามองเห็นภาพ—เห็นขึ้นมาทันทีถ้าหากเพลาไม่หักในขณะอยู่สถานี แต่หักในระหว่างที่พุ่งไปสู่ดินแดนรัสเซียน โบกี้คันนั้นจะเป็นอย่างไรและข้าพเจ้าจะเป็นอย่างไร กงสุลใหญ่เมกซิโกส่งมือมาให้ข้าพเจ้าสัมผัส บอกว่าโชคของเราดี บางทีจะเป็นลางดีในท่ามกลางเคราะห์ร้ายก็ได้ และดังนั้นเมื่อเจ้าหน้าที่ต้องถอนโบกี้นั้นออกจากขบวนแล้วก็มาสั่งให้เราขนย้ายสัมภาระไปอยู่โบกี้หลังอื่น ชีวิตข้าพเจ้าไม่สูญเสียไปจากการรอดพ้นอันตราย ถ้ารถเพลาหักในระหว่างทางก็จริง แต่โบกี้หลังใหม่ไม่มีห้องหับสำหรับจะหลับนอนกันเลย นอกจากจะอยู่อย่างสุม ๆ กันไป แต่มันก็ยังดีกว่าไปอย่างผาสุกและไปตายไม่ใช่ ?

ขบวน พิเศษ บรรทุก เชลยศึก เคลื่อน ออก จาก สถานีเบอร์ลินเมื่อหลัง ๑๘ น. เล็กน้อย เมื่อโบกี้กระชากตัวเองตามโบกี้คันหน้าออกไปนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกสท้อนใจ—สท้อนด้วยภาพอันสลับซับซ้อนที่ทิ้งไว้ในกรุงเบอร์ลิน ภาพบ้านแตกสาแหรกขาด—ภาพที่เรา เคย อยู่กัน อย่างผาสุก ที่ดาห์

เล็ม ในระหว่างพ่อแม่และลูก ๆ แต่บัดนี้อสุนิบาตได้ฟาดลงมาแยกแยะเราไปคนละทิศละทาง แยกไปอย่างไม่มีอนาคตและจุดหมายว่า จะได้รวมกันอย่างสดชื่นและเป็นแฟมมิลี่ที่มีชีวิตชีวาอีกสักเมื่อใด โดยฉะเพาะอย่างยิ่งก็คือ ข้าพเจ้าจะไปร้ายหรือไปดี ก็เป็นสิ่งที่ตอบไม่ได้ โอ้. เบอร์ลิน ข้าพเจ้ากำลังจะลับจากปถพีแห่งนี้ไปในบัดนี้แล้ว ลาก่อนเบอร์ลิน ข้าพเจ้าจากไปในขณะที่เต็มไป ด้วยความพินาศทั้งวัตถุและจิตต์ใจ แต่ข้าพเจ้าได้อยู่กับเบอร์ลินจนวินาทีสุดท้าย ได้อยู่อย่างผู้ที่ดูใจเบอร์ลิน—เบอร์ลินหมดลมไปต่อหน้าต่อตาข้าพเจ้าจริง ๆ

ขบวนรถพิเศษเริ่มใช้ฝีจักรเร็วขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งทิ้งนครเบอร์ลินไว้ในท่ามกลางความขมุกขมัวอยู่เบื้องหลัง แล้วก็ สายตาข้าพเจ้าเขม้นไปไม่เห็นเบอร์ลินอีกต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าถอนใจขึ้นอีกครั้งหนึ่งข้าพเจ้าจะจากเบอร์ลินไปจนชั่วชีวิตหรืออย่างไร ? ลาก่อน....เบอร์ลินอนาคตข้างหน้าของข้าพเจ้าอยู่ที่พระเจ้า

ข้าพเจ้ากับกงสุลใหญ่เมกซิโกเริ่มปรับทุกข์กันถึงอนาคตที่เดาไม่ถูก จนกระทั่งเวลาพลบค่ำรำไรนั้นสิ้นแสง

ลงสนิทแล้ว และโคมไฟในรถสว่างเจ้าขึ้นเพียงครู่หนึ่ง ก็มีหญิงรับใช้ชาวรัสเซียนหอบที่นอนกระเร่อกระร่ามาให้เรา ข้าพเจ้าพิศดูสาระรูปของที่นอนอันที่หอบมาให้ข้าพเจ้าแล้ว ชักจะมีอาการวิงเวียนขึ้นมาถนัดใจ เพราะว่าข้างในฟูก อันนี้จะมีอะไรอยู่ก็ตาม แต่ถ้าที่ห่อหุ้มฟูกลูกนี้ดำมอมแมม เสียยิ่งกว่าผ้าเช็ดเท้าที่สถานทูตของเราดำเสียอีก แต่มันก็เป็นสิ่งที่เลือกไม่ได้แล้ว ก็จำต้องรับไว้รองรับร่างกายของตัวเองไปคืนหนึ่ง ข้าพเจ้าหลับ ๆ ตื่น ๆ ในโบกี้คันนี้ไปตลอดคืนกับโอเวอร์โค้ทที่ใช้แทนผ้าห่มนอนอากาศหนาวเยือกเย็นสิ้นดี สุขภาพของข้าพเจ้าทรุดโทรมอยู่ไม่น้อยเมื่อถูกจับครั้งแรก มาครั้งนี้ต้องซ้ำด้วยสภาพเช่นนี้อีกก็แทบจะหมดเรี่ยวแรง หมดกำลังใจเอาทีเดียว

ข้าพเจ้าตื่นขึ้นมาในตอนอรุณ ด้วยน้ำเพียงหยดเดียวใช้แตะนัยตาให้สว่างพอที่จะมองดูโลกเท่านั้น เพราะมันช่างแร้นแค้นเสียเต็มประดา ประกอบกับอุปกรณ์อื่น ๆ อย่างที่มนุษย์เขาตื่นกันทั้งโลกใช้นั้น ข้าพเจ้าก็ไม่มีเพราะพี่รัสเซียนแกขนเอาไปเสียหมด ไม่ว่าจะเป็นแปรง

สะบู่ ผ้าเช็ดหน้า หรือมีดโกน ข้าพเจ้าและกงสุลใหญ่นั่งซึมกระทือ ดูภูมิประเทศสองข้างทางอย่างซึมเซา จนกระทั่งบ๋อยนำซุ๊ปเลว ๆ ใส่กระป๋องที่ข้นสนิมหนาเตอะมาเสือกให้ไว้ตรงหน้า เราหิวกันมาแต่เมื่อคืน จึงตะกรุมตะกรามล่อเบร๊คฟาสต์เช้านี้เข้าไปอย่างไม่แยแสต่อสนิมในกระป๋องซุ๊บนั้นว่า มันจะหนาจนแทบจะเป็นขนเพียงใด

ข้าพเจ้าทนทุกข์ทรมานอยู่ในโบกี้ของรถขบวนนี้วันแล้วคืนเล่า โดยปราศจากโอกาศที่จะลงไปยืดแข้งยืดขาตามพื้นดินตามสถานีใหญ่ ๆ ที่รถหยุดมันแออัดยัดเยียดกันเหมือนปลาซาร์ดินที่อัดอยู่ในกระป๋อง จนกระทั่งบรรลุเข้าเขตต์อาณาจักรแห่งสหภาพโซเวียตรุสเซีย สิ่งที่สดุดตาเป็นประการแรกก็คือ ทุกสถานีเต็มไปด้วยเครื่องจักรเครื่องยนตร์กลไกกองไว้พะเนินเทินทึก ข้าพเจ้าได้ความในภายหลังว่า รัสเซียได้ขนเอามาจากหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นหัวเมืองอุตสาหกรรมของเยอรมันทุกหัวเมืองที่อยู่ในอำนาจยึดครองแล้ว และเมื่อขบวนรถไฟได้ผ่านเข้าไปในหัวเมืองใหญ่ ๆ ของรัสเซีย จึงได้พบภาพสลักหักพังพินาศอันเกิดแต่น้ำมือเยอรมันเมื่อคราวรุกเข้าไปถึงเขตต์หัว

เมืองนั้น ๆ

ขบวนรถได้ใช้เวลาอย่างรีบด่วนที่สุดทั้งกลางวันกลางคืน แม้กระนั้นก็เข้าไปถึง ๖ วัน ๖ คืนจึงถึงกรุงมอสโคว์ ข้าพเจ้าคิดว่า, ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นเชลยชั้นอัครราชทูตเช่นนี้ คงจะได้รับเกียรติยศอย่างน้อยที่สุดก็น่าจะได้อยู่ตามโฮเต็ล แต่เป็นความหวังที่ออกจะหวังมากเกินไปมากทีเดียว เมื่อทราบโดยแน่ชัดที่สถานีมอสโคว์นั่นเองว่า ไม่ว่าข้าพเจ้าหรือใคร ๆ ก็ตามทั้งหมด จะต้องถูกลำเลียงจากสถานีไปยังค่ายเชลยทีเดียว และโดยเหตุที่ทางค่ายเชลยยังไม่พร้อมที่จะรับเชลยทั้งหมดในเย็นวันนั้นจึงจำต้องค้างอ้างแรมอยู่ในโบกีที่สถานีนั้นอีกหนึ่งราตรี นอกจากเชลยญี่ปุ่นซึ่งเมื่อขบวนรถเข้าเทียบที่สถานีทันทีนั้น ทางสถานทูตได้จัดเจ้าหน้าที่มารับไปสถานทูตเลย (ขณะนั้นรัสเซียยังไม่ได้ประกาศสถานะสงครามกับญี่ปุ่น)

เชลยญี่ปุ่นที่ร่วมมาในคราวนี้ ส่วนมากเป็นนักหนังสือพิมพ์และนักกายกรรมห้อยโหน ข้าพเจ้าและเชลยอื่น ๆ มองดูความเป็นพิเศษของเชลยญี่ปุ่นด้วยใจระทดระทวย แต่เมื่อไม่มีลู่ทางอะไรเสียเลยที่จะตะเกียกตะกายไปสู่ความ

เป็นพิเศษเยี่ยงอย่างนั้นได้แล้ว ราตรีแรกที่ผ่านไปณะสถานี มอสโคว์ จึงเป็นราตรีที่เต็มไปด้วยนิมิตรร้าย สดุ้งและหวาดผวาต่อภาพ ความ ทนทุกข์ ทรมาน ในค่ายเชลยซึ่งจะต้อนรับข้าพเจ้าเป็นสมาชิกในวันพรุ่งนี้แล้ว.

— ๑๐ —

KRASNOGORSK

รุ่งเช้า เพียงหลังแสงอรุณเท่านั้น เราก็ได้เห็นรถยนตร์กะบะมาจอดเรียงรายที่สถานี และนำเชลยทั้งหมดออกเดินทางไปยังค่ายเชลยที่กราสโนกอสค์ ห่างจากกรุงมอสโคว์ราว ๒๐ กิโลเมตรขนาดกรุงเทพ ถึงปากน้ำของเราเห็นจะได้ ขัดแรกทีเดียวเมื่อรถซลอเครื่องเลยวเข้าสู่ประตูค่าย และข้าพเจ้าสดุ้งจากภวังค์นั้น สายตาก็ได้ปะทะกับรั้วลวดหนาม ซึ่งกั้นอาณาเขตต์มหึมาเบื้องหน้าอยู่ถึง ๓—๔ ชั้น หอคอยสูงลิ่ว รอบด้านมีทหารยามถือดาบปลายปืนเตรียมพร้อมที่จะสังหารผู้เล็ดลอดออกจากค่ายทุกขณะ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่า ขณะนี้ได้มีผู้ถูกคุมขังอยู่บ้างหรือหาไม่ แต่ข้าพเจ้าได้เห็นตึกหลังยาวเหยียดปลูกเป็นจำพวกขัดแตะถือปูนเป็นทิวไปหมด

เมื่อพาหนะนำมาหยุดในบริเวณค่ายแล้ว ทหารรัสเซียได้นำเราทั้งหมดไปที่กองรักษาการณ์ เพื่อตรวจค้น

ต้องของห้าม และเมื่อถึงลำดับข้าพเจ้าเข้าเจ้ากระเป๋าสัปรังเคใบนั้นก็ได้ถูกรื้อค้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน ธนบัตรของข้าพเจ้าที่ติดตัวมาทั้งหมดถูกยึด รวมทั้งเอกสารบางอย่างซึ่งถูกสงสัยว่าเป็นเอกสารเพื่อการสงคราม ดังนั้น, ข้าพ – เจ้าจึงมีแต่เสื้อผ้าลุ่น ๆ นิดหน่อยติดเข้าไปในค่าย

เมื่อการตรวจค้นได้กระทำ อย่างถี่ถ้วน แก่เชลยทั่วโลกทั้ง ๑๓๙ คนนั้นแล้ว ดาบปลายปืนขาวปลายแซงอยู่ทุกระยะก็นำแถวเราเดินขบวนไปที่ตึกยาวหลังหนึ่ง ซึ่งมีห้องอยู่ราว ๑๓ ห้อง ตึกหลังนี้ข้าพเจ้าได้ทราบในภายหลังว่าได้สร้างเป็นค่ายเชลยไว้แต่ปี ๑๙๑๔ ครั้งสงครามก่อน เป็นตึกแบบโบราณดังที่กล่าวแล้ว เขาจัดให้เราอยู่กันห้องละ ๑๖ คน ภายในห้องหนึ่ง ๆ มีเตียงอยู่ครบจำนวนคือ ๑๖ เป็นเตียงไม้ผุเหมือนงัดเอามาจากโลงศพเก่า ๆ ทำขึ้น แต่เป็นที่น่าประหลาดยิ่งก็คือทำเตียงเหล่านี้เป็นสองชั้น ถ้าใครถูกกำหนดให้อยู่เตียงบน ก็ต้องปีนป่ายขึ้นไปจากเตียงคนล่าง ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าการสร้างโดยวิธีนี้มีวัตถุประสงค์อย่างใดบ้าง เพราะแต่ละเตียงเป็นเตียงลุ่น ๆ ไม่มีอะไรที่จะเป็นประกันการตกเตียงในขณะนอน

หลับเลยโดยฉะเพาะอย่างยิ่งก็คนที่อยู่เตียงบน มันสูงเอาการจนกระทั่งอาจตกลงมาถึงแก่ความตายได้ความคาดคะเนของข้าพเจ้าไม่ผิด เพราะหลังจากที่ข้าพเจ้าได้ชิมรสค่ายของนี้เข้าแล้ว ก็มีข่าวมาถึงหูว่า เชลยทหารเยอรมันที่ถูกคุมขังอยู่ในตึกหลังอื่นได้ตกลงมาถึงคอหักตายคาที่ก็เคยมี และก็ปรากฏขึ้นเนือง ๆ หลายรายเสียด้วย ส่วนมากมักจะละเมอเอาหัวพุ่งหลาวลงมา และไม่ต้องสงสัยว่าจะไม่ถึงแก่วิสัญญีภาพไปเลย ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้ามีโชคดีได้นอนอยู่เตียงล่าง แต่ก็ยังอดเป็นห่วงพวกข้างบนไม่ได้ และโดยฉะเพาะก็แสวง ข้าพเจ้าเตือนเขาให้ระวังตัวจงหนัก เพราะมันเป็นการแกล้งประหารกันตรง ๆ ดี ๆ นี่เอง

บนเตียงทุกเตียงมีที่นอนผ้าดิบดำมอมใช้ฟางยัดไว้พร้อมกับผ้าห่มแบลงเก็ตสำลีบาง ๆ เตียงละผืน คืนแรกทีเดียวที่ข้าพเจ้าลิ้มรสเตียงมฤตยูนี้เข้า แม้ว่าเป็นเตียงล่าง ตัดความกังวลในเรื่องตกลงมาคอหักไปได้ แต่ก็เจ้าประคุณเอ๋ย, พอสิ้นแสงตะวันเท่านั้น เลือดก็วิ่งพรูออกมาตามรูกระดานหยุบ ๆ มันคงกระหายเลือดเพราะว่างคนนอนมานานเต็มที่ ได้กลิ่นมนุษย์เข้า เลยวิ่งขึ้นมา

แทบจะหัวเกยกัน คืนแรกทีเดียวข้าพเจ้า ล้มตัวลงด้วยความสดุ้ง เพราะแทบไม่เชื่อว่า มันจะเป็นไปได้ แต่มันก็เห็นอยู่ต่ำตาตลอดรุ่ง ภยันตรายของการนอนนอกจากเจ้าตัวเลือดที่หินกระหายโลหิตมนุษย์แล้ว ยังอีกก็คือโพรงไม้ฝาผนังนั้นเป็นที่อาศัยของบรรดาครอบครัวหนูทุกโพรง วิ่งพล่านตามหัวนอนและปลายเท้าสนุกกันใหญ่

ในค่ายมหึมานี้ ถัดไปทางตึกหลังโน้น เป็นที่ขังทหารเยอรมันที่ถูกจับเป็นเชลย อยู่ราว ๒๐๐๐ คนในจำนวนนี้มีนายทหารชั้นนายพลรวมอยู่ด้วย ตึกหลังนี้ถูกแยกเป็นที่คุมขังเชลยทหารโดยฉะเพาะ จะติดต่อกันไม่ได้เลย

ระเบียบการบังคับบัญชาภายในตึกของเรา กำหนดให้ขึ้นตรงต่อ เก.เป.อู. รัสเซียนได้แต่งตั้งให้นายสิบเชลยศึกชาวเยอรมันคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงรองมา ส่วนพวกเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของค่าย เช่นพวกทำความสอาดปัดกวาดยกอาหารเหล่านี้ใช้พวกทหารเยอรมัน

ว่าถึงอาหารการบริโภค เชลยทุกคนได้รับส่วนเฉลี่ยอาหารเท่าเทียมกัน โดยมากพวกอาหารเช้ามีน้ำชา หรือ

กาแฟ (ปลอม) ข้าพเจ้าทราบว่าพี่แกเล่นใช้ข้าวมาขั้ว หรือไม่ก็ใช้ลูกไม้ขั้วกับเปลือกไม้ แม้กระนั้นก็ซึ่งเสียจนบางคนไม่ใช้โดยปราศจากรสชาติสิ้นดี ส่วนอาหารกลางวันเป็นประเภทซุปน้ำใส ๆ หรือไม่ก็แป้งเปียก นาน ๆ ครั้งจะได้รับเนื้อสัตว์บ้าง แต่อย่างดีก็มีฐานะเพียงเศษเนื้อหรือพังผืดซึ่งโดยปรกติตามบ้านเราใช้เป็นอาหารบริโภคของสุนัขมากกว่า มื้อเย็นของเราคือ แป้งเปียกหรือซุป

อาหารต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นอย่างไรก็ตาม เขาบอกว่า แม้เชลยชั้นนายพลที่ขังอยู่ตึกโน้นก็คงได้รับจ่ายเช่นนี้เหมือนกัน ที่จริง เมื่อพูดถึงปริมาณอาหารแล้ว ถ้าคนที่กินไม่จุจนเกินไปนัก ก็นับว่าพอเพียง เพราะปริมาณอาหารวันหนึ่งเช่นขนมปังดำหรือขาว เราได้รับส่วนบริโภคคนละ ๖๐๐ แกรม น้ำตาลทรายหรือลูกกวาด ๒๐ แกรม ไขมัน (มักการีนหรือเนยโดยมากเป็นหมูเค็ม) ๒๕ แกรม ที่ดีที่สุดคงจะได้แก่บุหรี่ เพราะจ่ายให้วันละ๑๕มวน บุหรี่รัสเซียนที่แจกให้เราสูบนี้ มีก้นกระดาษแข็งยาว ตอนปลายมีเนื้อยาเพียงนิดเดียว และบุหรี่นี่เอง ในที่สุดก็ได้กลายเป็นวัตถุกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนขึ้นภายในตึก

เพราะเหตุที่สตางค์ของพวกเราถูกเก็บหมด คุณค่าของบุหรี่มีมากแก่พวกที่ไม่สูบ ใช้ซื้อขนมปัง ไขมัน เป็นค่าซักเสื้อผ้าได้พร้อมบริบูรณ์ ข้าพเจ้าออกจะถนัดทางบุหรี่ และขนมปัง ๖๐๐ แกรม กินไม่หมด ก็มักจะขายให้แก่เพื่อนเชลยด้วยกันที่กินขนมปังจุ ๆ รับบุหรี่แทนเงินมา

ว่าถึงการแจกจ่ายอาหาร ทุกคืนตอนตีสามหรือตีสี่ทหารเยอรมันจะเดินโครม ๆ เอะอะตูมตามเข้ามา ขนขนมปังน้ำตาลมาโยนไว้กลางห้อง ครั้งแรกทีเดียวเราสะดุ้ง นึกว่าเกิดมหาวินาศวุ่นวายอะไรขึ้นมา แต่ในที่สุดก็เป็นเรื่องจำเจนจำตา จนกระทั่งเราชะเง้อดูจากเตียงตามปรกติ อาหารที่นำมาสำหรับห้องหนึ่งนำรวม ๆ กันมา เราจะต้องแบ่งปันกันเองครั้งแรกการแบ่งก็ดูเป็นการยุติธรรม แต่ในระยะหลังลูกไม้ต่าง ๆ ก็เกิดมีขึ้น ดังนั้นจึงต้องหาวิธีกำหนดความยุติธรรมทางตาชั่ง โดยใช้เศษกระดาษแข็งหรือสังกะสี แล้วใช้ก้อนอิฐหรือก้อนหินเป็นเครื่องวัดน้ำหนักตรวจตามจำนวนแกรม แม้กระนั้นเวลาแบ่งกันทุกครั้ง ก็ยังอดชะเง้อชะแง้มาจากเตียงของตัวแทบทุกคนไม่ได้ เพื่อรักษาประโยชน์ของตนไม่ให้ขาดแม้แต่แกรมเดียว ถ้าเกิด

ขาดเกิดเกินขึ้นครั้งใด ก็ต่อว่าต่อขานทะเลาะกันเอ็ดอึง แต่อย่างซุบหรือแข้ง เปียกคงเป็น อาหารที่ตวงเป็นช้อนได้ง่าย ทุกคนได้เพียงคนละหนึ่งช้อน ไม่มีโอกาศเกินไปกว่านั้น

เป็นที่เข้าใจว่า อาหารและตลอดจนการปรุงอาหารไม่ได้รับการเอาใจใส่ หรือการเหลียวแลใด ๆ ของหัวหน้าเชลยนี้เลย เพราะบางทีพี่แกก็เล่นพิเรนส่งปลาเค็มดิบ ๆ มาให้เรากิน เราก็ต้องดันทุรังกินไปทั้งดิบ ๆ นั้น ถ้าไม่กินก็ต้องอด การปรุงอาหารสุกเล่า ก็เต็มไปด้วยความสกปรกโสมมสนิด ทั้งค่ายมีถังเหล็กใช้หุงต้มอยู่เพียงสองใบ ต้มน้ำชาก็ใบนั้น ต้มซุปก็ใบนั้น ดังนั้นจึงไม่เป็นการประหลาดอะไรเลยที่เราได้เห็น น้ำชา มีไขมัน ลอยอยู่พ่อง ๆ เพราะพี่แกเล่นล้างถังเอาลวก ๆ หนำซ้ำที่ร้ายไปกว่านั้น ในซุปบางครั้งก็มีตัวเลือดแหวก ว่าย อยู่อย่างสบาย ๆ ยกช้อนเข้าปากเหม็นให้คลุ้ง ขยะแขยง และคลื่นไส้เป็นกำลัง

เรื่องภาชนะใช้สอยก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าเอ็นจอนาถพอใช้ ครั้งแรกจ่ายชามกาละมังให้คนละใบต่อมาภายหลัง

เรียกไปเปลี่ยนเป็นจานเคลือบ ทั้งครั้งแรกและครั้งหลังมี จ่ายเหมือนๆ กันอย่างหนึ่งคือจ่ายชามและจาน โดยไม่ให้ ช้อนหรือซ่อมข้าพเจ้าไม่เคยพกช้อนซ่อม หรือมีประจำตัว ทีแรกก็อึดอัดพอดู เพราะจะยกชามซุปขึ้นซดก็ดูกระไร มีมีหลายคนที่เหมือน ๆ กับข้าพเจ้า แต่บางคนขณะถูกจับ เขายัดเอาช้อนซ่อมใส่มาในกระเป๋าด้วย ดังนั้นในที่สุด การแก้ปัญหานี้ จึงลงเอยในรูปที่ขอยืมผู้ที่มีเขาใช้ เมื่อเขาใช้เสร็จแล้ว

อย่างไรก็ดี การต่อสู้ที่เป็นเรื่องหนักแก่ชีวิตข้าพเจ้า อย่างเหลือทนก็คือความหนาว ในรัสเซียขณะนี้กำลังหนาวจัด ความเยือกเย็นของอากาศถึงขนาด ๔๐ ดีกรีใต้ศูนย์ ดังนั้นตามถนนหนทางจึงเต็มไปด้วยน้ำแข็ง ในห้องนอนที่เรานอนกันอยู่เต็มไปด้วยน้ำแข็ง เท่ากับว่าเรานอนกันอยู่บนกองน้ำแข็งในโกดังน้ำแข็งชัด ๆ ข้าพเจ้าทนทานต่ออากาศเช่นนี้ไม่ไหว ร้ายแรงขนาดนี้แล้วยังขาดเชื้อเพลิงสำหรับขจัดความหนาวเสียอีก ข้าพเจ้ามีโอเวอร์โค้ทเพียงตัวเดียว ความหนาว ๔๐ ดีกรีใต้ศูนย์จะไปครณาอะไรเล่า

เรื่องที่น่าสังเวช จนขนาดเป็นการอบรมบ่มนิสสัยให้เป็นคนปราศจากยางอายไปเองก็คือ เรื่องซ่วม ซึ่งจัดไว้สองแห่ง แห่งหนึ่งสำหรับเชลยผู้หญิง และอีกแห่งสำหรับผู้ชาย ซ่วมหญิงนับว่ามิดชิดพอใช้ แต่ของผู้ชายมันตลกสิ้นดี เพราะมันเป็นห้องโถงโล่ง แบ่งเป็นสี่ช่อง เมื่อเข้าไปชุดละสี่คราวใด ก็มองเห็นทะลุปรุโปร่งกันไปหมด เท่ากับล้อกันกลางแจ้งดี ๆ นั่นเอง ทีแรกข้าพเจ้าก็รู้สึกว่ามันออกจะทารุณหฤโหด ไปทำท่าทำทางคล้ายพวกสัตว์มันทำกันตามถนนหนทาง ทนไม่ไหว ก็เลยระงับความต้องการไว้ทีสองที แต่เรื่องพรรค์นี้ธรรมชาติมันบังคับ เพราะกินอยู่วันหนึ่ง ๆ ตั้ง ๓ – ๔ มื้อ มันก็ต้องหาทางออกเป็นธรรมดานั่นเอง ข้าพเจ้าสรวมโอเวอร์โคทไปนั่งอยู่เช้าวันหนึ่ง หนาวสิ้นดีจนตัวแทบจะแข็งทื่อไปตามน้ำแข็งซึ่งเต็มไปทั้งส้วมกระดาษชำระให้หาทั้งค่ายก็ไม่ได้ ข้าพเจ้าต้องงัดเอาซองบุหรี่เก่า ๆ ขึ้นมาใช้แทน ภายหลังที่คุ้นกับซ่วมประหลาดของโลกซ่วมนี้แล้ว ก็เลยชินไปหนัก ๆ เข้าอ้ายซองบุหรี่ก็หมดลง ข้าพเจ้าต้องแอบตัดชายผ้าห่มไปทีละชิ้น ๆ ทั้ง ๆ ที่ผ้าห่มนั้นก็เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างมาก

เพียงใด ในท่ามกลางอากาศที่หนาวที่สุดในโลกอย่างประเทศรัสเซียนี้

ในสัปดาห์หนึ่ง ทางค่ายจัดน้ำอุ่นให้อาบมีกำหนดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง แต่มันก็เป็นเรื่องตลกหรือจะแกล้งทรมานกันอย่างใด ก็ไม่มีใครที่อยู่ในฐานะเชลยจะพึงไปสอบเหตุผลจากเขาเข้า เพราะไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอนอันใด บางทีแกก็เล่นพิเรนมาปลุกเราให้ไปอาบตอนตีสองก็มี ตีสามก็มี ขณะที่อากาศแสนจะเยือกเย็น หัวใจจะหยุดเต้นอยู่รำไรนั้น เขาก็สั่งให้เราแก้ผ้าเข้าแถว เดินตามกันไปเป็นหางอย่างเปรตสุริกายพาเรดชุดละ ๒๐ คน บางทีนายทหารรัสเซียนเพียงคนเดียวต้องการใช้ห้องน้ำขึ้นเราก็ต้องยืนแก้ผ้ารอจนกว่าเขาจะเสร็จ การกลั่นแกล้งทรมานกันแบบนี้ พวกเราบางคนที่ทนไม่ไหวก็เลยกลับมาเสียดื้อ ๆ ไม่อาบมันเสียเลย

ตลอดตึกของเราซึ่งขังคนอยู่ถึง ๑๓๙ คนนี้ มีอ่างล้างหน้าอยู่เพียงสองใบ อยู่ในห้องเล็ก ๆ เป็นห้องที่ชื้นและเต็มไปด้วยน้ำคร่ำแสนจะสกปรก ต้องเดินย่ำกันเข้าไป ข้าพเจ้าเคยเข้าไปทำกิจธุระนี้ครั้งหนึ่ง พบไส้เดือนซึ่ง

ยั้วเยี้ยอยู่ข้างล่างปีนขึ้นไปยั้วเยี้ยอยู่ในอ่างนั้น เลยหมดศรัทธาต้องกลับ อ่างล้างหน้าสองใบนี้นอกจากเป็นที่อยู่ของไส้เดือนแล้วยังใช้เป็นที่ล้างชามและซักผ้าอีก หนักๆ เข้าข้าพเจ้าไม่รู้จะเรียกอ่างสองใบนี้ว่ากระไรดี เพราะมันร้อยแปดปฏิกูลจริงๆ

พูดถึงการซักผ้า ข้าพเจ้าแทบจะต้องขาดใจให้ได้ เพราะการซักผ้าในน้ำแข็งนั้น มันทารุณเพียงใด คนใช้ของข้าพเจ้าคือแสวงที่ถูกขังรวมอยู่ด้วยแรกๆก็ได้รับการช่วยเหลือในหน้าที่คนใช้จากแกบ้าง แต่ในระยะหลังๆพี่แกก็หมดประโยชน์ไปจากข้าพเจ้า พร้อมทั้งสติสตังก็ดูๆจะฟั่นเฟือนไปเสียด้วย ที่จริงแกก็ค่อนข้างแก่แล้ว กระปรกกระเปรี้ยเหมือนๆข้าพเจ้า ถูกนำมาทนทุกข์ทรมานเช่นนี้ประสาทจึงเลอะเลือนไป

ความจริงการอยู่ในค่ายของเรานี้ มันทิ้งปริศนาไว้มากมายพอใช้ มากจนไม่รู้ว่า อนาคตจะเป็นไปในรูปไหน จะปล่อยกันเมื่อใด หรือจะจองจำกันอยู่เช่นนี้ตลอดชาติตลอดชีวิต เพราะจู่ๆเตียงข้างๆเราก็ถูกเรียกตัว แล้วหายไปเลยไม่กลับมาอีก ข้าพเจ้าเองและใครๆก็ไม่ทราบ

ว่า เอาไป "เก็บ" เลยหรือไปไว้ที่ไหน นี่แหละ มันเป็นเช่นนี้ต่างหาก ความหวาดหวั่นร้อยแปดจึงประดังให้เราคิดและหมกหมุ่นอยู่ตลอดเวลา ไม่รู้ "อนิจจังอันไม่เที่ยง" นั้น จะเกิดขึ้นแก่ตัวของตัวเองเมื่อใด

ระเบียบการภายในคุกใหญ่ของค่ายนี้ ตอนแรก ๆ เต็มไปด้วยการกวดขันอย่างเคร่งครัด เช้ามืดถูกเรียกตัวมาเข้าแถวให้พวกทหารเชลยเยอรมันตรวจนับเป็นรายตัว ทั้งหญิงและชาย ต้องยืนแกร่วทนความหนาวแทบเลือดตากระเด็น อยู่เป็นชั่วโมง ๆ จนเขาแน่ใจว่าไม่มีการหลบหนี แต่ต่อมาระเบียบนี้ได้คลี่คลายเบาบางไป ตกถึงค่ำแล้ว ให้เราอยู่ภายห้องครบครัน แล้วเข้ามาตรวจนับเอาเอง

ดังที่กล่าวแล้วในตอนต้นว่า ภาวะของการนอน ซึ่งนอกจากเราจะใช้ที่นอนนั้นสำหรับเรานอนแล้ว มันยังเป็นที่อยู่อย่างหยุบหยับของเจ้าตัวเลือดซึ่งลุกขึ้นมาเล่นงานเราอย่างบ้าปีทุกครั้งเมื่อตะวันลับ และในขณะเดียวกันมันยังเป็นสถานที่วิ่งเล่นอย่างมโหฬารของหนูจากโพลงข้างเตียง ข้าพเจ้านอนไม่หลับมาหลายคืน ลุกขึ้นขับไล่อย่างใดก็ไม่สำเร็จ หนัก ๆ เข้าจึงต้องเปลี่ยนระบบการนอนใหม่

คือลงมือนอนเอาเมื่อหลังอาหารเช้าแล้ว และไปตื่นเอากลางคืน แม้ว่าจะเป็นการนอนในดงกระจองอแงของพวกผู้หญิง ซึ่งติดเอาลูกเต้าเล็กอ่อนไปด้วย ส่วนกลางคืนตกเป็นเวลาถ่างตาอยู่ตลอดเวลา

ความทนทุกข์ทรมานในคุกใหญ่นี้ โดยเหตุที่เราไม่ทราบว่ามันจะไปจบเกมเอาเมื่อใด วันใด ปีใด ข้าวของที่ติดตัวมาก็ร่อยหรอลงๆ เพราะต่างก็ติดไม้ติดมือกันมาคนละเล็กละน้อย จึงเป็นเรื่องที่บังคับจิตต์ใจให้กลายเป็นคนเห็นแก่ตัวตาม ๆ กันไปหมด ถึงเท่าข้าพเจ้าถูกหนูเล่นงานเอารูเบ้อเร้อ เพียงหันหน้าไปพึ่งพิงขอยืมเข็มเย็บผ้ามาเย็บให้มันติดกันสักหน่อยยังไม่สำเร็จ ข้าพเจ้าไม่รู้สึกโกรธเพราะสถานะการณ์มันบังคับให้คนเราต้อง กลับกลายมีจิตต์มีใจเป็นเช่นนั้นไปเอง

เหตุการณ์ล่วงมาในคุกใหญ่นี้ มีที่น่าสนใจอยู่ระยะหนึ่งก็คือ การสไตรค์ไม่ยอมกินอาหารของเชลยชาวสวิสพวกปฏิบัติการเกี่ยวกับกาชาด ทั้งนี้ก็ด้วยผลประการเดียวที่หวังว่า จะได้ถูกปลดปล่อยไปโดยเร็วที่สุด เขามีเหตุอันอ้างอยู่อย่างสมบูรณ์ว่า ไม่มีส่วนเกี่ยวกับการศึกซึ่งเยอร–

มันกระทำต่อสหภาพโซเวียตรุสเซีย แต่เป็นการบังเอิญที่การสไตร์คได้ส่งจังหวะเหมาะพอดีกับที่โซเวียตกับสวิส เปิดเจรจาทำสัญญาสัมพันธ์ทางการพานิช หลังจากได้ชะงักมาตลอดเวลาสงคราม พวกกาซาดสวิสจึงได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสสระภาพในทันที ในจำนวนเหล่านี้ มีกงสุลสวิสคนหนึ่งที่ข้าพเจ้ารู้จักดีเคยประจำอยู่ที่กัลกัตตาได้อยู่ในจำนวนผู้ได้รับอิสสระภาพคราวนี้ด้วย เพราะที่สวิส มีพระพหิธานุกรกิจ อัครราชทูตไทยประจำอยู่ที่เบอร์ลิน ข้าพเจ้าจึงไปขอร้องเขาให้ช่วยติดต่อกับสถานทูตไทยที่เบอร์ลินให้ติดต่อไปยังกระทรวงต่างประเทศที่กรุงเทพฯ เพื่อกระทรวงต่างประเทศจะได้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวแก่อิสสระภาพของข้าพเจ้า เขายินดีรับปากจะช่วยเหลือ ซึ่งแม้ว่ามันจะเป็นความหวังที่มืดมัววกอ้อมกันอยู่คนละมุมโลก ข้าพเจ้าก็ยังหวังไปตามแกน เราอยู่ด้วยความหวัง ดีกว่าอยู่ด้วยไม่มีความหวังอะไรเลยไม่ใช่หรือ? นี่เป็นการดิ้นรนครั้งแรกของข้าพเจ้าเพื่ออิสสระภาพ โดยติดต่ออ้อมไปถึงรัฐบาลของข้าพเจ้าที่กรุงเทพฯ

ความสำเร็จของพวกสวิส เนื่องจากเหตุสไตร์คเป็น

ที่ตื่นเต้นสนใจ แก่พวกเราไม่น้อย ในทันทีนั้นก็ได้เกิดมีความคิด ที่จะจำเริญรอยเยี่ยงอย่างแบบฉะบับขึ้นบ้างแก่สหายร่วมห้องของข้าพเจ้าสองคน เป็นชาวนอร์เวย์คนหนึ่งและเด็นมาร์กอีกคนหนึ่ง เขามาหารือทำนองชักชวนข้าพเจ้าให้ปฏิบัติการเพื่ออิสสระภาพโดยวิธีนี้บ้าง ข้าพเจ้าให้ความเห็นแก่เขาว่ามันอาจไม่เป็นผลดีอะไรเลยก็ได้ เพราะมีจำนวนน้อยเพียง ๒–๓ คนเท่านั้นเอง แต่สองคนไม่เห็นด้วยกับข้าพเจ้า จึงปฏิบัติวิธีการของเขาขึ้นในฉับพลันนั้น และผลที่เกิดขึ้นก็คือ ตำรวจรัสเซียนมานำตัวคนทั้งสองไปจากเตียงของเขา เอาไปจนกระทั่งนานเท่านานแล้ว ข้าพเจ้าก็หาได้รับข่าวไม่ว่า เขาเอาไปทำอะไร เป็นที่รู้กันว่า คงจะได้ถูก "เก็บตัว!" เพราะมันก็อิงหลักธรรมดาอยู่ง่าย ๆ ว่า ถ้าใครอยากออกจากคุกนี้ไป ก็ก่อการอดอาหารขึ้นแล้วหนัก ๆ เข้าคุกนี้ก็คงจะมีแต่ความว่างเปล่า

การต่อสู้ดิ้นรนเพื่ออิสสระภาพของข้าพเจ้า หลังจากที่ได้กระทำผ่านไปทางกงสุลสวิสแล้ว ข้าพเจ้าได้กระทำย้ำอยู่อีกหลายครั้งหลายคราว ข้าพเจ้าได้เขียน

หนังสือถึงเปรสิเด้นท์สตาลิน ถึงมิสเตอร์โมโลตอฟกรรม-การราษฎรกำกับการต่างประเทศและถึงผู้บังคับการเก.เป.อู. หนังสือทุกฉะบับหลังจากได้อ้อนวอน มอบให้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารรัสเซียไปแล้ว ข้าพเจ้าก็มิแต่รอ—รอหาย เข้าใจว่าคงไปติดอยู่เพียงเลขานุการ หรือพวกมีตำแหน่งชั้นรอง ๆ เท่านั้น เพราะเหตุผลของข้าพเจ้าถ้าให้เขาทั้งสามคนทราบ ข้าพเจ้าเชื่อว่าคงได้รับการปลดปล่อยอย่างแม่นมั่นทีเดียว

ข้าพเจ้าถูกเรียกตัวไปสอบถามปากคำอยู่สามสี่ครั้ง แต่ละครั้งเป็นคำถามที่ซ้ำ ๆ กันทุกครั้ง แบบแห่งสอบสอนทำนองนี้ ข้าพเจ้าได้ทราบภายหลังว่า ถ้าคำให้การในคำถามเดียวกันผิดแปลกแตกต่าง หรือกลับสัตย์อย่างใดแล้ว เก.เป.อู. ของรัสเซียนจะถือว่า เป็นผู้มีพิรุธทันทีและโทษทัณฑ์นั้น จะเป็นสิ่งที่คะเนไม่ถูก

บางครั้ง เขาเรียกตัวข้าพเจ้าไปสอบสวนที่กองบัญชาการค่าย บางครั้ง เขาก็มาเผชิญสืบข้าพเจ้าในตึกเอง คำถามที่ถามซ้ำซากอยู่ทุกครั้งก็คือ เขาถามว่า ข้าพเจ้าชาติใด อายุเท่าใด ทำอะไร และสังกัดพรรคการเมือง

พรรคไหน มีอาชีพอะไร และบางที ก็ให้ข้าพเจ้านั่งเล่าชีวิตประวัติให้ฟังอย่างเพลิดเพลินเป็นเวลานาน ๆ แต่ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ไม่มีอะไรเป็นพิรุธแก่ตนเอง ไม่มีเงื่อนงำอันใดที่ข้าพเจ้าควรจะถอนสัตย์ ข้าพเจ้าจึงให้การตามความเป็นจริงยืนเป็นสัตย์อยู่ทุกครั้งเสมอไป

ข้าพเจ้าเคยกระซิบบอก แสวงในฐานะ เป็นคนไทยอีกหนึ่งคนอยู่ในคุกมหาศาลนอกจากข้าพเจ้า ถึงเรื่องการให้การต่อ เก.เป.อู. ชั้นแรกทีเดียวเขาก็ให้การอย่างที่ข้าพเจ้าฝึกสอนไว้ แต่ต่อมาในระยะหลัง อาการโรคเส้นประสาทรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับพิแกคลุ้มคลั่งถึงเรื่องลูกเรื่องเมีย ซึ่งไม่รู้ว่า บัดนี้จะเตลิดเปิดเปิงไปอยู่แห่งหนตำบลใดจากแฮมเบอร์ก จึงเกิดวิตถารขึ้นโดยฉับพลัน ชวนเอาเยอรมันคนหนึ่งซึ่งรู้ภาษารัสเซียนดีไปหาหัวหน้า เก.เป.อู. ด้วยกัน ให้เยอรมันคนนั้นเป็นล่ามขอเปลี่ยนคำให้การที่ว่า มีสัญชาติเป็นไทยนั้น เป็นสัญชาติเยอรมัน มีภูมิลำเนาที่แฮมเบอร์ก และลูกเมียของเขาก็ยังคงอยู่ที่นั่น ล่ามกลับมาบอกข้าพเจ้าว่า แสวงไปแสดงอาการคลุ้มคลั่งขนานใหญ่ วิงวอนให้ เก.เป.อู. จัด

ส่งแกไปเบอร์ลินหรือไม่ก็แฮมเบอร์กภูมิลำเนาเดิม ล้าม บอกว่าก่อนจะกลับจากกองบังคับการ แสวงยังท้าทายให้ยิงทิ้งเขาเสีย ถ้าไม่เห็นด้วยกับคำวิงวอนอันนั้น ข้าพเจ้าเกิดหนักใจขึ้นมาทันที เพราะอย่างไร ๆ ข้าพเจ้าก็จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยกับเหตุการณ์ที่แสวงไปกลับสัตย์เป็นแน่ทีเดียว

เป็นจริงเช่นนั้น ข้าพเจ้าถูกเรียกตัวไปกองบังคับการทันด่วน หัวหน้าใหญ่ เก.เป.อู กระทู้เอากับข้าพเจ้าว่า เป็นถึงอัครราชทูตแล้ว ไม่ทราบว่าคนของตัวเป็นใครรึ? ข้าพเจ้าตอบเขาไปว่า เรื่องการสอบสวนพนักงานโดยฉะเพาะอย่างอย่างยิ่ง พนักงานในหน้าที่คนใช้เช่นแสวงนี้แล้ว มันไม่ใช่เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าต้องทำเลย เลขานุการเขาจัดการเสร็จ เขาบรรทึกคำให้การของข้าพเจ้าไว้แล้วก็บอกให้ข้าพเจ้ากลับได้

เดือนแล้วเดือนเล่าที่ผ่านไปในคุกมหมาแห่งนี้ข้าพ–เจ้ารู้สึกว่ามีแต่ความเศร้าและวังเวงทับทวีขึ้นเป็นเจ้าเรือนทั้งในเหตุการณ์ที่ขับคั้นอยู่ทุกโมงยาม แล้วเบื้องหลังแต่ละคนยังเต็มไปด้วยการพลัดพรากอย่างน่าเวทนา บางราย

กงสุลเยอรมันถูกจับมาทั้งผัวทั้งเมีย แต่เมียเป็นรัสเซีย ทีแรกขังรวมกัน ต่อมาแยกผัวไปไว้ค่ายหนึ่ง ส่งเมียไปอยู่อีกค่ายหนึ่งบางรายผัวเป็นกรีก เมียเป็นเยอรมัน แม่ยายเป็นรัสเซีย รวมไปรวมมา ส่งผัวกับเมียไปที่อื่น ขังเดี่ยวไว้แต่แม่ยาย ทุกคนรอแต่สิ่งที่ไม่มีหวัง รอแต่ความไม่แน่นอน และรอแต่จะพบกับการเรียกตัวไปเก็บ อย่างที่เก็บอยู่ตำตามาหลายต่อหลายรายหนักหนาแล้ว

—๑๑—

แสงทองแห่งอิสสระภาพ

๒๐ มกร. แสงทองแห่งอิสสระภาพได้ทอดเงามาถึงข้าพเจ้าอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัวในคืนวันนี้เอง เมื่อนายสิบทหารเยอรมัน ผู้บังคับบัญชาโดยตรง มากระซิบบอกกับข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้ามีโชคดี เพราะทราบอย่างแน่ชัดว่ารัสเซียจะปล่อยตัวเป็นอิสสระภาพพรุ่งนี้แล้ว ได้เตรียมเสบียงกรังสำหรับการเดินทางให้มีกำหนด ๑๕ วัน นายสิบผู้นี้กำชับข้าพเจ้าว่าอย่าเพิ่งแพร่งพรายเรื่องการปล่อยข้าพเจ้านี้ให้เชลยผู้ใดระแคะระคายเป็นอันขาด ต้องถือเป็นเรื่องลับอย่างเคร่งครัด แต่ฉุกคิดด้วยเรื่องเสบียงที่จะให้ข้าพเจ้าไปกิน ๑๕ วันนั้น ข้าพเจ้าสงสัยว่าจะส่งข้าพเจ้าไปทิศทางใด เพราะเท่าที่ทางค่ายเชลยได้ปฏิบัติมานั้นข้าพเจ้าทราบว่าได้จัดเสบียงให้เพียงคนละไม่เกิน ๗ วันเท่านั้น คือหมายถึงการเดินทางจากมอสโคว์ถึงโอเดสซ่า ซึ่งเป็นค่ายเชลยแห่งใหญ่อีกแห่งหนึ่งเพื่อรอที่จะโดยสารเรือใน

เที่ยวที่ถึงรวมกันกลับประเทศ ถ้ากระนั้น ๑๕ วันของข้าพเจ้ามันจะหมายถึงไซบีเรียหรืออย่างไร ข้าพเจ้าออกจะตกใจพอใช้แม้ว่าจะกำลังดีใจต่อรสชาดของ อิสสระภาพอยู่ก็ตามถ้าเป็นการเดินทางโดยผ่านไปทางไซบีเรียละก็เสร็จแน่, มันหมายถึงในขั้นที่สุดอาจจะต้องไปเป็นวณิพพกเอากลางทางได้ทีเดียว ข้าพเจ้าแทบจะไม่มีสตางค์ติดตัวอยู่แล้วในขณะนี้

ความปิติอันล้นเหลือของข้าพเจ้าได้ผ่านความปริวิตกในเรื่องไซบีเรียนี้ไว้พลาง เมื่ออิสสระภาพมาอยู่ในอุ้งมือแล้วปัญหาปลีกย่อยว่ากันทีหลัง อย่างไรก็ดี ทั้ง ๆ ที่เขากำชับข้าพเจ้าไม่ให้แย้มพรายในเรื่องอิสสระภาพ แต่ข้าพเจ้าก็อดที่จะบอกเล่าแก่เพื่อนฝูงไม่ได้ แม้เจ้าหน้าที่เองก็เถอะ ทั้ง ๆ ที่ห้ามข้าพเจ้าไว้ไปพูดขึ้นเหมือนกันดังนั้น ภายในเวลาอันรวดเร็วนั่นเอง ข่าวอิสสรภาพของข้าพเจ้าก็เลื่องระบือไปทั่วคุกมหิมารวดเร็ว รู้ว่าข้าพเจ้าจะได้รับการปลดปล่อย รู้ว่าจะต้องผ่านไซบีเรีย และรู้จนกระทั่งว่า เขาเตรียมมันและขนมปังให้ข้าพเจ้าหนึ่งกระสอบ ใครคนหนึ่งพูดกับข้าพเจ้าว่า "เอ๊ะ! นี่อัครราชทูต

ไทยจะเดินทางไปกรุงเบอร์ลิน โดยผ่านไซบีเรียพร้อมด้วยกระสอบมันและขนมปังอย่างนั้นหรือ?" แล้วเชลยทั้งห้องก็หัวเราะขึ้นพร้อมกันครื้นใหญ่

รุ่งขึ้น ข้าพเจ้ารวบรวมข้าวของเตรียมพร้อมตั้งแต่เช้า เพราะตามหมายกำหนดการ เขาว่าจะมาเบิกตัวข้าพเจ้าในเวลา ๑๐ น.นี่เอง แต่ข้าพเจ้าคอย – คอยจนเลยเวลานั้นไปแล้ว และวันนั้นทั้งวันก็ผ่านไปแล้ว ก็ไม่มีเจ้าหน้าที่คนใดมาปรากฏตัววี่แววให้ข้าพเจ้าเห็นเลย หรือจะเป็นเรื่องตลกไปเสียแล้ว ข้าพเจ้าคิดวุ่นวายอยู่คนเดียว ความหดหู่ที่เป็นเจ้าเรือนมาตลอด ๗ เดือนครึ่งในคุกนี้ซึ่งศูนย์หายไปเมื่อวานได้เริ่มหวลเข้ามาสิงสู่อีกครั้ง แต่ก็การที่นายสิบเยอรมันมาบอกข้าพเจ้านั่นน่ะ รูปการณ์มันเป็นเรื่องจริง! ไม่ใช่เรื่องตลกเลยนี่นะ

๒๔ มกร. ข้าพเจ้ารออิสสระภาพ รอการกลับบ้าน รอกลับเมืองไทย และพบกับแฟมิลี่ของข้าพเจ้าผ่านมาเป็นเวลา ๔ วันเต็มแล้ว อิสสระภาพที่ว่าก็ยังเป็นเพียงความหวังและฝันเท่านั้นเอง ข้าพเจ้าออกจะสงสัยอยู่ครั้น ๆ ว่า กรณีของแสวงจะเป็นเรื่องขัดจังหวะข้าพเจ้า

ไว้ก็เป็นได้ จนกระทั่ง ๑๙ น.แล้วข้าพเจ้าเพิ่งตื่นขึ้นตามระบบการนอนที่จัดไว้ใหม่ของข้าพเจ้า ขณะที่กำลังฝันครุ่นคิดถึงอิสสระภาพที่เขายื่นให้แล้ว ฝันถึงต้นไม้อันเขียวชอุ่มในสวนรอบ ๆ บ้านบางซ่อน และฝันถึงเมียและลูกซึ่งคงจะไปรอข้าพเจ้าด้วยใจกังวลอยู่ณะแห่งใดแห่งหนึ่งในโลกนี้ ก็มีนายพันตรีรัสเซียนคนหนึ่งเข้ามาหาข้าพเจ้า และบอกให้ข้าพเจ้า "เตรียมตัวเดินทาง !" ข้าพเจ้าขนลุกเกลียวไปด้วยความยินดี อิสสรภาพ! อิสสรภาพ!! อิสสรภาพแน่ทีเดียว ข้าพเจ้าไม่ต้องฝันต่อไปแล้ว และดังนั้นภายใน ๕ นาที ข้าพเจ้าก็เตรียมตัวเสร็จ พร้อมที่จะเดินออกจากคุกใหญ่ ข้าพเจ้าถือโอกาศใน เวลา อันรีบด่วนนั่นเอง ร่ำลามิตรผู้ร่วมทุกข์ทั้งหญิงทั้งชาย ที่อยู่กับข้าพเจ้าในคุกอันทรมานนี้มาเป็นเวลา ๗ เดือนครึ่งเต็ม ๆ เขาจับมือแสดงความยินดีในอิสสรภาพแต่นัยน์ตาของของทุกคนเหล่านี้ข้าพเจ้ารู้ได้ทันทีว่า มันยิ่งกลับเศร้าลงไปถนัดใจ เป็นนัยน์ตาของผู้ที่ไม่มีหวังอะไรในอิสสรภาพเช่นที่ข้าพเจ้าได้รับยื่นนี้ และเป็นนัยน์ตาที่ไม่ทราบว่าอิสสระภาพนั้นจะมาถึงเมื่อใด มันมืดคลุ้มเต็มทน ข้าพเจ้าส่ง

สารสุดใจ แต่เราช่วยกันไม่ได้จริงๆ ข้าพเจ้าขอบใจในการแสดงความยินดีอย่างจริงใจของเขาต่อข้าพเจ้า แล้วก็รีบร้อนตามนายพันตรีผู้นั้นออกไป ข้าพเจ้ารู้ดีว่า ถ้าข้าพเจ้าหันกลับไปดูภาพในห้องนั้นอีกครั้งข้าพเจ้าคงได้พบนัยน์ตาของเพื่อนร่วมห้องที่จะต้องทนทุกข์ทรมานอยู่อีกต่อไปทั้ง ๑๕ คนนั้น มองติดตามข้าพเจ้าออกมาตลอดเวลา

ข้าพเจ้าออกจะรู้สึกว่า ครึ่งเศร้าครึ่งตื่นเต้นซอบกลโคมไฟสลัว ๆ ในคุกทอดแสงไปสู่ความมืดสนิทเบื้องนอก ข้าพเจ้าคลุมตัวด้วยโอเวอร์โค้ตตัวเดียวที่มีอยู่ หิ้วกระเป๋าฉีกขาดร่องแร่ง เดินตามนายพันตรีออกไปในความหนาวเยือกเย็นอย่างจับใจละอองหิมะโปรยอยู่พรูพราย ลงมาสุมกันกองเป็นพะเนินอยู่ขาวโพลนตลอดไปทั้งถนน ที่เรารีบร้อนผ่านไปในราตรีอันเงียบเชียบวังเวงนั้น

ลาก่อนคุกใหญ่ ซึ่งให้แต่ความทุกข์ทรมานแก่ข้าพ–มาตลอด ๗ เดือนครึ่ง – ๒๒๙ – วันเต็มลาก่อน, สหายเชลยทั้งหลาย อนาคตไม่มีแน่นอนเราอาจพบกันอีก ณ ที่มุมใดมุมหนึ่งของโลกนี้ก็ได้

นายพันตรีได้นำข้าพเจ้าไปรับเสบียง ซึ่งมีปลาเค็ม

ดิบ ๆ ใบชา น้ำตาล พอกินกลางทางประมาณ ๒–๓ วัน เท่านั้น ทำให้ข้าพเจ้าฉงนใจแกมดีใจว่าคงจะไม่ต้องผ่านไซบีเรียหรืออย่างไร แล้วเขาก็นำข้าพเจ้าไปกองบังคับการค่ายเพื่อรับเอกสารและหนังสือต่าง ๆ ที่ยึดไว้ เขาเร่งรัดให้ข้าพเจ้าตรวจดูให้เรียบร้อยว่าตรงกับเท่าที่ยึดไว้หรือเปล่า แต่เมื่อข้าพเจ้าเปิดดูนั้น เอกสารทั้งหมดอันตรธานสิ้นแล้ว ตราประจำสถานทูตก็สูญหาย ข้าพเจ้าไม่คิดใจที่จะเรียกร้องจากเขา เกรงจะทำให้เสียเวลาเนิ่นนานสืบไป ข้าพเจ้าได้รับการปลดปล่อยนี่ก็เป็นบำเหน็จชีวิตอันสูงสุดของข้าพเจ้าแล้ว และไหน ๆ สถานทูตก็ย่อยยับเป็นพินาศ จบเกมกันเสียทีดีกว่า ก็เลยตอบเขาไปว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อย" จากนั้นนายพันตรีก็นำข้าพเจ้าขึ้นรถยนตร์เคลื่อนพ้นจากอาณาเขตต์อันไพศาลของคุกเชลยที่มหึมาที่สุดในโลก มืดสนิทและหนาวเย็นอย่างไม่มีอะไรเปรียบ – สิ้นเวรสิ้นกรรมในคุกนี่เสียที

เป็นการปลาดอยู่ข้อหนึ่งว่า นายพันตรีผู้นั้น, ในขณะที่เรานั่งรถไปเงียบ ๆ กันเพียงสองต่อสองโดยฉะเพาะนั้น เขาไม่ยอมที่จะเข้าใจภาษาที่ข้าพเจ้าถามเขาว่า จุดหมาย

ปลายทางที่เรากำลังจะไปกันนั้นที่ไหน? แม้ข้าพเจ้าจะได้เพียรส่งภาษาเยอรมันก็แล้ว อังกฤษก็แล้ว ฝรั่งเศสก็แล้ว ก็คงนิ่งอื้นอยู่นั่นเอง ข้าพเจ้ารบเร้าหนัก ๆ เข้าก็ได้ยินแต่คำว่ามอสคาววา—มอสคาววา อยู่ท่าเดียว ข้าพเจ้าไม่คิดว่า นายทหาร ขนาด ชั้นนาย พันจะไม่มี ความรู้ภาษาต่างประเทศ อย่างน้อยก็ภาษาอังกฤษเอาเลย แต่เมื่อเขาไม่ตอบอะไรมากทั้งสิ้นมากไปกว่ามอสคาววาแล้ว ข้าพเจ้าก็ต้องยอมจำนน ยุติการถามสิ้นไปเอาเอง ข้าพเจ้านั่งรถไปกับเขาเงียบ ๆ ในท่ามกลางความหนาวเย็นจนปวดกระดูก ละลองหิมะกำลังพรูพรายจากฟากฟ้า บางทีก็กระเด็นสาดเข้ามาในรถของเราจนกระทั่งข้าพเจ้ารู้สึกเปียก

ข้าพเจ้ามีนงงต่อจุดหมายปลายทาง จนกระทั่งมาถึงกรุงมอสโคว์ จึงแน่ใจว่าเขาคงนำข้าพเจ้าไปสถานีรถไฟ – ถึงสถานีแล้ว ผู้นำของข้าพเจ้าก็หายตัวไปชั่วครู่ โดยไม่ได้บอกกล่าวเล่าสิบแก่ข้าพเจ้า ตามอัธยาศัยเดิมของเขา ปล่อยให้ข้าพเจ้าหิ้วกระเป๋าฉีกขาดใบนั้นเก้ๆ กังๆ อยู่คนเดียวสักครึ่งชั่วโมงเห็นจะได้ ก็มีรัสเซียนสองคนมาหาข้าพเจ้าแนะนำตัวเอง ว่าเป็น ข้าราชการ กระทรวงต่าง

ประเทศนี้ พร้อมกับมอบพาสปอรทให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าดูทั่วซ้ำเห็นหนังสือจีนโร่อยู่ ก็เกิดหวั่นใจขึ้นวูบหนึ่ง คิดว่าถ้าจะไซบีเรียเสียแน่ ต่อข้าพเจ้าถามเขาขึ้นว่าจะให้ข้าพเจ้าเดินทางผ่านเมืองจีนกลับประเทศไทยทางไซบีเรียหรือ? เขาตอบว่า "สต๊อคโฮม" สิ้นเคราะห์ไปที่สำหรับไซบีเรีย แล้วเขาก็ย้อนถามข้าพเจ้าว่า "ท่านจะไปสต๊อคโฮมทำไม?

ข้าพเจ้าตอบว่า "ครอบครัวของข้าพเจ้ารอข้าพเจ้าอยู่ที่นั่น" ซึ่งเป็นการมุขส่งเดชของข้าพเจ้าไปทีหนึ่ง, พอให้ผ่าน ๆ ไปทีและเรียกร้องความเห็นใจจากเขาบ้างไปตามแกน จะได้รับหรือไม่ได้รับก็ตามเรื่อง แต่ความจริงจนกระทั่งบัดนี้แล้ว ข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่า ครอบครัวของข้าพเจ้าเตลิดเปิดเปิงไปแห่งหนตำบลใด ข้าราชการสองคนนี้ได้มีไมตรีจิตต์เชิญข้าพเจ้าไปกินอาหารที่ร้านเล็ก ๆ ข้างสถานี แม้ข้าพเจ้าจะบริโภคอาหารอันสกปรกมามากต่อมากในคุกเชลยมาแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังยืนยันได้อยู่ว่า อาหารที่นี่ก็เป็นอาหารที่โสโครกและสกปรกที่สุดเหมือน ๆ กันทั้งตัวอาหารเองและภาชนะ

ได้เวลาขบวนรถเคลื่อน นายพันตรีก็นำข้าพเจ้าไปอยู่

ในรถนอนคันหนึ่ง เต็มไปด้วยพวกคนโดยสารชั้นต่ำสกปรกโสมมทั้งนั้น และในรถนอนคันนี้ก็มีภาวะเช่นเดียวกับผู้โดยสารเหล่านั้น

ข้าพเจ้ากับนายพันตรี นั่งจมปลักอยู่ในขบวนรถด่วนขบวนนี้ คืนหนึ่งและวันหนึ่งผ่านไปแล้ว จึงบรรลุถึงกรุงเลนินกราดเมื่อเวลา ๑๙.๐๐ น.

ข้าพเจ้าขอร้องต่อผู้นำปลาดของข้าพเจ้า ในทันทีที่รถเข้าเทียบสถานีว่า ข้าพเจ้าหิวเป็นกำลังต้องการอาหาร เขาไม่ได้ตอบคำวิงวอนนี้ หากแต่หายตัวไปอีกครู่ กลับมาพร้อมด้วยรถยนตร์คันหนึ่ง ข้าพเจ้าดีใจนึกว่าเขาคงจะพาไปกินอาหารที่โฮเต็ลแห่งใดแห่งหนึ่ง แต่ผิดจากความคิดอย่างร้ายแรง เขาได้นำข้าพเจ้าตรงไปขังไว้ที่กองบังคับการกรมทหารเลนินกราด ข้าพเจ้าหิวจนแสนหิว จึงงัดขนมปังแห้ง ๆ มาแทะพอยาไส้บำบัดความหิวไปตามมีตามเกิด ยัดแรกทีเดียวเขาบอกข้าพเจ้าว่า ให้เตรียมตัวเดินทางไปยังกรุงเฮลซิงกี้ในฟินแลนด์ในคืนนี้ เพราะจะมีรถอีกขบวนหนึ่งออกในเวลา ๑ หรือ ๒ น. แต่ข้าพเจ้าคอย ๆ ก็ไม่ปรากฏนายพันผู้นำของข้าพเจ้า มาเบิกตัวข้าพเจ้าไปสักที

เลยหลับไปด้วยความอ่อนเพลียจนตลอดคืน ต่อรุ่งขึ้นค่ำแล้วจึงนำตัวข้าพเจ้าไปขึ้นรถไฟที่สถานี

ขบวนรถได้นำข้าพเจ้ากับนายพันรัสเซียน ตะบึงตะไปจนถึงพรมแดนรัสเซีย ซึ่งจะเข้าอาณาเขตต์ของฟินแลนด์ ที่นั่นมีด่านตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งทำการตรวจอย่างถี่ถ้วนมาก ค้นทุกสิ่งทุกอย่างที่นำติดตัวไป แม้แต่ซองธนบัตรที่ข้าพเจ้าพกไว้ในกระเป๋าเสื้อโอเวอร์โค๊ตเบื้องซ้าย ในกระเป๋าเสื้อผ้าของข้าพเจ้ามีซองบุหรี่เปล่า ๆ อยู่หลายซองซึ่งติดมาแต่ครั้งอยู่ในค่ายเตรียมไว้ บำบัดความต้องการแทนกระดาษชำระ เขาก็ริบไว้เสียหมด เพราะสงสัยว่าข้าพเจ้าอาจมีอะไรขีดเขียนไว้ในซองบุหรี่เหล่านั้น แต่ที่ทำให้ข้าพเจ้าตกใจมากก็คือ เมื่อเอาซองธนบัตรของข้าพเจ้าไปตรวจค้นพบเงินสวิสอยู่ ๓๐๐ แฟรงค์ในนั้น เขาก็ตะคอกเอากับข้าพเจ้าว่า เอาเงินนี้มาจากไหน? และรัฐบาลของเขาได้อนุญาตให้นำเข้าฟินแลนด์แล้วหรือ? ข้าพเจ้าตอบว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ซึ่งเพิ่งพ้นมาจากฐานะเชลยศึกในกรุงมอสโคว์ ข้าพเจ้าจะปฏิบัติอย่างไรกับเงินสวิสนี้อย่างใดก็ไม่ได้ เพราะเมื่อเขาปล่อยให้ข้าพเจ้ามีเงินนี้มา ข้าพเจ้า

ก็นำมา มันเป็นธนบัตรของประเทศเดียวในตัวข้าพเจ้าซึ่ง จะใช้จ่ายสำหรับการเดินทางจนถึงสต๊อคโฮม เขาไม่ตอบข้าพเจ้าอย่างใด หากแต่รับเงินทั้ง ๓๐๐ แฟรงค์นั้นไว้ พร้อมทั้งสมุดเช็คของฮ่องกงเซี่ยงไฮ้แบงค์ที่ลอนดอนซึ่งปราศจากค่าเพราะข้าพเจ้าตุ๋นเงินนั้นหมดแล้ว

ข้าพเจ้าสตุ้งเมื่อ ๓๐๐ แฟรงค์ในชีวิตถูกริบข้าพเจ้าจะทำอย่างไรเล่า แต่ร้ายก็คือเมื่อจวนแจขบวนรถจะเคลื่อนต่อไป เพื่อเข้าสู่อาณาเขตต์ของฟินแลนด์มุ่งตรงไปเฮลซิงกิ คุณพระช่วย! นายพันตรีผู้นั้นหายตัวไปแล้ว ตั๋วรถไฟเล่า? ข้าพเจ้างงต่อการปฏิบัติการทั้งหลายแหล่อยู่นานเท่านาน นี่หมายความว่านายพันผู้นั้นจะส่งตัวข้าพเจ้าแค่นี้ละหรือ? ข้าพเจ้าตัดสินใจในวินาทีสุดท้าย จะอย่างไรก็อย่างไร แล้วแต่เหตุการณ์ในอนาคต ข้าพเจ้าจะลองเผชิญดู ผิดนักนาฬิกาเรือนทองของข้าพเจ้าสองเรือนซึ่งเป็นสมบัติชิ้นสุดท้ายในโลกนี้แล้ว ก็เห็นจะต้องงัดมาเซ่งลี้กันเสียที

ข้าพเจ้าเลยนั่งติดรถไปต่อๆ ทั้งๆ ไม่มีสตางค์และไม่มีบัตรโดยสารรถไฟ สักครู่หนึ่งเจ้าหน้าที่ผู้รับเงินของข้าพ–

เจ้าก็นำเงิน ๓๐๐ แฟรงค์นั้นมาคืนให้ แม่ผู้หญิงที่เป็นล่าม บอกแก่ข้าพเจ้าว่า—เขาสงสาร

ถึงสถานีกรุงเฮลซิงกิ ข้าพเจ้าเดินหิ้วกระเป๋าโดกเดกออกมาเก้งก้างที่หน้าสถานี มันถึงปัญหาเรื่องการนอนแล้ว ข้าพเจ้าเห็นตำรวจฟินแลนด์ คน หนึ่ง ยืน อยู่ใกล้ ๆ ก็เร่ไปถามว่าโฮเต็ลสำหรับพักแรมอยู่ที่ไหนใกล้ ๆ นี้บ้างรึ? เขาชี้มือไปเบื้องหน้า ข้าพเจ้าจึงอำลาเขาไปตามทิศทางนั้น ครั้นถึงโฮเต็ลเข้าเจ้าหน้าที่โฮเต็ลกลับบอกปัดเสียอีกว่า โฮเต็ลเต็มหมดทุกห้องไม่มีที่ว่างเหลืออยู่เลย ข้าพเจ้าเลยลองขอร้องเขาดูว่า ข้าพเจ้าเป็นอัครราชทูตของประเทศไทยถูกปล่อยตัวจากคุกใหญ่ของมอสโคว์ จะช่วยหาช่องทางกรุณาให้แก่ข้าพได้พัก สัก คืนหนึ่งได้หรือไม่? เขาอึ้งอยู่สักครู่หนึ่งก็รับว่าจะช่วยจัดการให้ แต่อยู่ได้เพียงคืนเดียวเท่านั้น—ข้าพเจ้าตกลง

เขาจัดห้องอันโอ่โถงให้ข้าพเจ้าพอดู ฟูกสอาดอาหารอย่างดี ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้าได้เริ่มพบกับความสุขริน ๆ อยู่แล้ว รุ่งขึ้นข้าพเจ้ายังอาลัยโฮเต็ลแห่งนี้อยู่มาก อีกทั้งยังจัดธุระเรื่องเรือและรถไฟจะไปสต๊อกโฮมไม่

เสร็จ ข้าพเจ้าจึงบอกผู้จัดการว่า ข้าพเจ้าจะขอต่ออีกสักหนึ่งราตรีได้ไหม ? ทีแรกทีเดียวเขาตอบว่า ไม่ได้! แต่ก็อีกน่ะแหละ นิ่งอึ้งไปสักครู่กลับตอบว่าไม่ขัดข้อง และจะอยู่ต่อไปอีกกี่วันกี่คืนก็ไม่ขัดข้องเสียด้วย

ข้าพเจ้าได้ขอร้องให้พนักงานของโฮเต็ลสืบเรื่องเรือที่จะไปสต๊อกโฮม และให้เขาช่วยจัดการเรื่องบัตรโดยสารให้ข้าพเจ้าเสร็จ ซึ่งได้ความตามกำหนดว่าวันที่ ๒๘ นี่แล้วจะมีเที่ยวไปสู่สต๊อกโฮม

ตกถึงวันเรือออกข้าพเจ้าถือโอกาศเจียดค่าใช้จ่ายที่จะต้องเสียค่าโฮเต็ลต่อไปอีกหนึ่งคืน โดยหอบตัวเองไปนอนในเรือฟรีเสียในคืนนั้น และโทรเลขไปยังสถานทูตไทยที่สต๊อกโฮมให้ทราบกำหนดการไปถึงของข้าพเจ้า ดังนั้น เมื่อหลังจากที่ข้าพเจ้าได้รอนแรมไปในน้ำกับฟ้าจนบรรลุถึงท่าเรือสต๊อกโฮมแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้มีโอกาศเห็นดวงหน้าของคนไทยเราเป็นครั้งแรก หลังจากที่ได้เห็นหน้านายแสวงเป็นครั้งสุดท้าย ที่นั่นมีหลวงอรรถฯ อัครราชทูตกับภรรยา อังกาบ กนิษฐเสน เลขานุการสถานทูตและเลขานุการกงสุลใหญ่มารอรับกันพร้อมเพรียง

ข้าพเจ้าใจยานขึ้นเป็นกอง ไม่ตายแน่แล้วและเมืองไทย แผ่นดิน บ้านเกิดเมืองนอนที่ข้าพเจ้าฝันมาตลอด ๗ เดือนครึ่งในคุกใหญ่นั้น คงจะเป็นฝันจริงอย่างแน่นอนทีเดียว

สถานทูตของเราที่สต๊อกโฮม ออกจะคับแคบพอดู ข้าพเจ้าจึงแยกจากหลวงอรรถ ฯ ไปพักโฮเต็ลเล็ก ๆ แห่งหนึ่งสุขสบายพอใช้ นอกจากที่ไม่สบายนิดเดียวก็คือทรัพย์สินทั้งโลกข้าพเจ้ามีติดตัวอยู่เพียง ๑๐๐ แฟรงค์เดียว

แต่ที่ข้าพเจ้าเบาใจไปพอแรงก็คือ รายงานของหลวงอรรถ ฯ เรื่องครอบครัวของข้าพเจ้าว่า ได้ถูกจับที่บาดกาสไตน์นั่นเอง และเจ้าหน้าที่อเมริกันได้จัดส่งไปวอชิงตันแล้ว

ข้าพเจ้ากำลังแก้ปัญหาเรื่องเงิน ซึ่งจะรวบรวมกลับเมืองไทย โดยเหตุที่ยังมีเป็นส่วนตัวฝากอยู่ที่แบงก์ในสวิสอยู่บ้าง จึงได้โทรเลขไปขอให้เขาส่งมาสต๊อกโฮม แต่หากได้รับคำตอบว่า เงินสถานทูตหรือส่วนตัวของใครก็ดีถูกกักหมด ข้าพเจ้าจึงต้องจนแก้ปัญญา

หนัก ๆ เข้าข้าพเจ้าได้ขอร้องให้หลวงอรรถ ฯ ทดรอง

เงินสถานทูตให้ หลวงอรรถ ฯ ก็ว่าเงินสถานทูตแย่เต็มที่ไม่มีเลย แต่ก็ได้พยายามขวนขวายมาให้ข้าพเจ้าก้อนหนึ่งไม่มากมายนัก พอเป็นค่าโฮเต็ลและค่ากินอยู่ไปพลาง

ในระหว่างนี้เองโชคดีได้เข้ามาขัดจังหวะความอับจนในปัญหาเรื่องการเงินไปได้อย่างหวุดหวิด เมื่อภายหลังที่ข้าพเจ้าได้โทรเลขติดต่อกับภรรยาไปทางกรุงวอชิงตันแล้ว ข้าพเจ้าก็ได้รับทราบถึงเรื่องราวของมิตรชาวต่างประเทศที่เราสนิทสนมกันมากทั้งในทางงานการและส่วนตัวผู้หนึ่ง คือ มิสเตอร์ Allah Nawaz Khan. นาวาสข่านผู้นี้ได้ให้ความเป็นมิตรแก่ข้าพเจ้าอย่างเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันมาตลอดเวลาในกรุงเบอร์ลินแต่อดีต ข้าพเจ้าได้ความช่วยเหลืออย่างสุดเหวี่ยงจากเขามาครั้งหนึ่ง เมื่อคราวอพยพครอบครัวไปอยู่เวียนนา – ไปอยู่ที่บ้านของเขาเอง ภายหลังข้าพเจ้าได้ทราบว่าถูกรัสเซียนจับตัวไปแต่สืบไม่ได้ความว่าจับไปไว้ที่ไหน เพราะค่ายเชลยของรัสเซียกระจัดกระจายอยู่ถึง ๓๐–๔๐ แห่ง ข้าพเจ้าเพิ่งได้ทราบจากโทรเลขของภรรยาเดี๋ยวนี้เองว่าบัดนี้ นาวาสข่าน ได้ไปปรากฏตัวอยู่ที่สวิสแล้ว ดังนั้นข้าพเจ้าจึงไม่ได้รีรอใน

การที่จะติดต่อไปถึงเขา ซึ่งนอกจากเขาจะได้เอื้อเฟื้อจัดการส่งชูศักดิ์ขึ้นเครื่องบินมาพบกับข้าพเจ้าที่สต๊อกโฮม เขายังส่งเงินจำนวนหนึ่ง มาให้ ข้าพเจ้าสำหรับใช้จ่ายไปพลางในสต๊อกโฮมด้วย

๓๐ มี.ย. ๑๙๔๖ ออกเดินทางจากสต๊อกโฮมกลับเมืองไทยโดยเรือ Bencal ซึ่งมุ่งมาทางตะวันออกไกลเป็นลำแรก พร้อมกับ อังกาบ กนิษฐ์เสนและชูศักดิ์ หลังจากที่ต้องแกร่วอยู่ในสต๊อกโฮมเป็นเวลาร่วม ๒ เดือนเต็ม โดยหาสาระประโยชน์อันใดไม่ได้ เราได้จับเรือโดยสารลำที่กล่าวนี้ได้ ในลักษณะพิเศษอยู่สักหน่อย เพราะเป็นเรือเที่ยวแรกที่สุดที่มาตวันออก ในขณะที่มีคนจองเคบินไว้ถึง ๔๐ คน แต่มีที่สำหรับรับรองผู้โดยสารทั้งหมดเพียง ๘ ที่เท่านั้น เรือลำนี้เป็นของสวีเดน หลวงอรรถฯ ได้ติดต่อไปทางสถานทูตสวีเดน เพื่อขอความช่วยเหลือเจรจากับบริษัทเดินเรือให้ เนื่องจากพวกเราที่จะเดินทางไปนี้อยู่ในลักษณะด่วนพิเศษ หากรอเที่ยวต่อไป ก็จะเป็นการรอที่ไม่มีกำหนดอันแน่นอนเลย สถานทูตสวีเดนได้มีใจอนุเคราะห์ในเรื่องนี้ให้ ดังนั้นในจำนวน ๘ ที่ต่อคนของ ๔๐ คนนั้น สามคน

ในกรุ๊พของเราได้มีโอกาศมาได้ในคราวเดียวกันอย่างพร้อมเพรียง

เรารอนแรมกันมาจนกระทั่งถึงอ่าวเบงคอล จึงเกิดเอะอะมะเทิ่งกันขนานใหญ่ กัปตันบอกว่าใบพัดขาด ต้องปล่อยให้ลอยเท้งเต้งตามบุญตามกรรม ซ่อมใบพัดอยู่ถึงสองวันสองคืน ทะเลนเป็นทะเลลึกกว่า ๑๘๐๐ เมตร สมอไม่อาจหยั่งถึงได้ ที่น่ากลัวอันตรายก็คือว่า ถ้าทะเลเกิดบ้าขึ้นมาเมื่อใดพลิก Bengal คว่ำลง ก็ไม่ต้องสงสัยว่าพวกเราจะต้องตกเป็นเหยื่อของฉลามสิ้น เพราะทะเลแถบนี้เป็นทะเลของฉลามโดยฉะเพาะ

เราถือโอกาศพักผ่อนในขณะเรือกำลังจัดการแก้ไขใบพัดอยู่นั้นตกฉลามเล่น ได้ขนาดเขื่อง ๆ เหมือนกันแต่ไม่มีปัญญาที่จะทำมันให้เกิดประโยชน์ขึ้นมาได้ พวกกลาสีได้มาขอจากเราไป ตัดหูออกตากแห้งส่งไปขายเมืองจีน

ถึงสิงคโปร์ เรือเกิดไม่ยอมเทียบท่า ได้ความว่าเขาไม่กล้าสู้ค่าใช้จ่ายสำหรับการเทียบท่า ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่แพงอย่างหูดับ อย่างไรก็ดี กัปตันได้เอื้อเฟื้อโทรเลขติดต่อไปยังผู้จัดการที่สิงคโปร์ล่วงหน้ามาแล้ว และดังนั้น

เมื่อ Beneal ได้มาลอยลำอยู่ห่างจากท่าสิงคโปร์ประมาณ ๓–๔ ไมล์ ซึ่งเป็นระยะใกล้ที่สุดที่เขาจะช่วยได้ เรือยนตร์ลำเล็กก็มารับเราสามคนนำไปขึ้นเมืองสิงคโปร์

ผู้จัดการบริษัทที่สิงคโปร์เป็นนายทหารอังกฤษได้มีใจอารีเอื้อเฟื้อในเรื่องโฮเต็ล และการบุ๊คตั๋วเรือบางนราซึ่งจะเป็นพาหนะลำสุดท้ายนำเราขึ้นเหยียบแผ่นดินกรุงเทพฯ เขาคุยกับข้าพเจ้าว่าเขาถูกจับเป็นเชลยครั้งสงครามแป๊ซิฟิค ส่งไปทำงานที่กาญจนบุรี ได้รับความทุกข์ทรมานสาหัส ดังนั้นจึงเห็นใจเชลยทุกคนเหมือน ๆ กับที่เห็นใจตัวเอง อย่างไรก็ดี เขาย้ำว่า ได้รับความปรานีจากคนไทยอยู่มาก ในขณะที่เขาเป็นเชลยภายใต้ความทารุณของญี่ปุ่น เหตุนี้กระมังเขาจึงได้ให้ความช่วยเหลือแก่ข้าพเจ้าทุกประการ เมื่อทราบว่าข้าพเจ้าเป็นคนไทย เชลยศึกมาจากมอสโคว์

โฮเต็ล Raffle ที่สิงคโปร์ได้ต้อนรับข้าพเจ้าด้วยค่าเช่าอันแพงหูฉี่ เพราะกดราคาเข้าไปถึงวันละ ๒๐ เหรียญ และเป็นเวลาที่ข้าพเจ้าได้ใช้เงินหมดสิ้นเนื้อประดาตัวแล้ว นอกจากนั้น เงินที่ส่งไว้ที่สต๊อคโฮมให้ส่งมาคอยที่เซี่ยงไฮ้

แบงก์ในสิงคโปร์ก็ยังไม่ปรากฏโฉมหน้า ดังนั้นที่สิงคโปร์นี่เอง ข้าพเจ้าจึงต้องตัดใจเปิดการเซ็งลขนช่วยภาวะคับขันอันเร่งด่วนนั้น โดยนำสิ่งของทรัพย์สมบัติที่มีอยู่กับตัวข้าพเจ้านั้นเองออกไปเปลี่ยนเป็นดอลลาร์มาใช้

ข้าพเจ้าได้เพียรพยายามเต็มที่ที่จะกลับกรุงเทพ ฯ โดยเร็ว เพราะทนต่อค่าใช้จ่ายรุนแรงในสิงคโปร์ไม่ไหว ถ้าขืนเนิ่นนานวันไปเท่าใด ข้าพเจ้าก็จะมีแต่ตัวกลับถึงเมืองไทย ข้าพเจ้าไปที่แบงก์วันหนึ่งได้รับแจ้งว่า เงินของข้าพเจ้าจากสต๊อคโฮมมาถึงแล้ว แต่เมื่อได้รับก็มีมูลค่าเพียงฉะเพาะค่าโฮเต็ลเท่านั้น ค่าโดยสารเรือเข้ากรุงเทพฯ ล่ะข้าพเจ้าจะทำอย่างไรดี ?

"บางนรา" มาถึงสิงคโปร์แล้วพร้อมด้วยข้าวแต่จะรอผ้าจากอินเดียกลับไปด้วย จึงไม่มีกำหนดเวลาอันแน่นอน ข้าพเจ้าออกจะกระสับกระส่ายพอใช้อย่างไร–อย่างไร อย่าให้ข้าพเจ้ากลายเป็นวณิพพกอยู่ที่นี่ก็แล้วกัน ขอให้ได้กระเสือกกระสนถึงแผ่นดินกรุงเทพ ฯ แม้จะโดยวิธีใด ข้าพเจ้าก็จะพอใจยิ่งแล้ว

ข้าพเจ้าอยู่อย่างกระสับกระส่ายในสิงคโปร์มาถึง ๔ วันเต็ม ก็ยังไม่มีวี่แววว่าจะได้กลับเมืองไทยเมื่อใด จนกระทั่ง "อโยธยา" พร้อมด้วยนายหลุยพนมยงค์ ลอยลำเข้ามาในน่านทะเลสิงคโปร์ ข้าพเจ้าเจ้าจึงรีบถือโอกาศตะครุบการเดินทางกลับพร้อมกับนายหลุยเสียเลย และก็โดย "อโยธยา" นี่เองที่ทำให้พวกเราทั้งสามคนเกือบเอาชีวิตไปทิ้งเสียที่ข้างกำแพงบ้านของเราเอง เมื่อ "อโยธยา" ผ่านถึงสงขลาได้เกิดไฟไหม้ขึ้นในห้องเครื่อง หากแต่ลูกเรือได้ช่วยกันตลุมบอนดับเสียทันท่วงที อโยธยา จึงลอยลำได้ต่อมาตามปรกติ จนกระทั่งเข้าสู่อ่าวไทย และเทียบท่ากรุงเทพ ฯ ในเย็นวันที่ ๑๘ เดือนเดียวกันโดยสวัสดิภาพ

ข้าพเจ้าได้จากเมืองไทยไปตั้งแต่โลกยังสุขสงบ และบัดนี้ข้าพเจ้าก็ได้กลับมาถึงเมืองไทย บ้านที่ข้าพเจ้าเกิด—เมืองที่ข้าพเจ้านอนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อโลกได้สุขสงบเหมือนเมื่อครั้งข้าพเจ้าไปเหมือนกัน แต่สุขสงบครั้งหลังเป็นความสุขสงบของมนุษย์เกือบทั่วโลกที่มีเบื้องหลังเป็นน้ำตา และความพินาศหมดสิ้นเนื้อประดาตัว เพราะการเผาผลาญ

และทำลายล้างโดยมหาสงครามซึ่งได้กลืนเอายุโรปและเอเซียไว้ในทะเลเลือดเป็นเวลานานพอดู

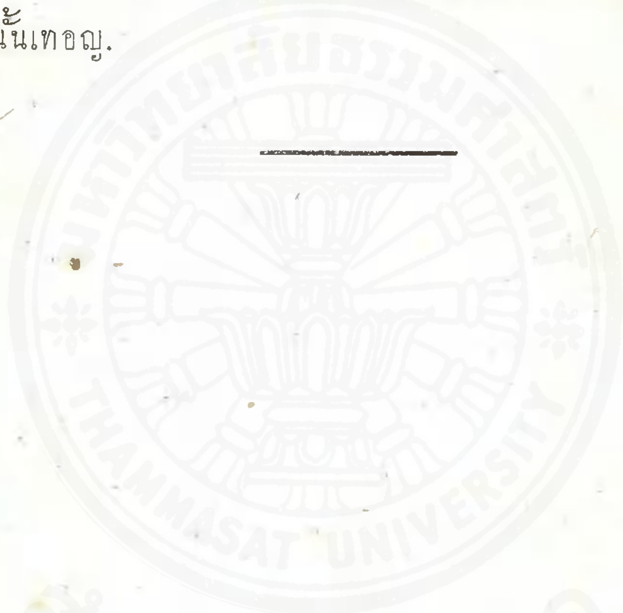
สงครามเป็นผู้สร้างขึ้นโดยมนุษย์ และจบเกมก็โดยมนุษย์ ข้าพเจ้าจึงไม่เข้าใจ ก็ทำไมเมื่อมนุษย์บรรดาลทุกสิ่งทุกอย่างบรรดาลได้ ทำไมจึงไม่บรรดาลให้สงครามล้มเหลวหายสาปสูนย์ไปจากโลกมนุษย์เสียเลยเล่า

ชาวโลกทั้งหลาย, ขอท่านได้ร่วมกันเพียรแต่สร้างสันติภาพอันถาวรขึ้นเกิด ตราบใดที่สงครามยังเป็นอาวุธที่ประหัสประหารให้ความพินาศทั้งวัตถุและจิตต์ใจแล้ว การขัดขวางเพื่อสงคราม จงมีขึ้น อย่างแข็งแกร่งเท่าที่จะทำได้เถิด–สหายทั้งหลาย

ข้าแต่เจ้าแม่แห่งสงคราม, บัดนี้ท่านได้สิงสถิตย์อยู่ ณ แห่งหนใดในจักรวาฬโลกนี้เล่า ขออัญเชิญท่านจงก้าวพระบาทย่างกรายออกไปจากโลกมนุษย์นี้ให้ไกลแสนไกลเท่าที่จะไกลแสนไกลได้เถิด ขุนศึกทั้งหลายในโลกนี้จักไม่มีโอกาศเข้าเฝ้าสนองรับพระราชเสาวณีรับสั่งของท่านได้

โอม, ขอเทวีแห่งสันติภาพ จงชุมนุมรับสิ่งที่ข้าพเจ้า

ได้ถวายพร และขอประทานความแข็งแกร่งแก่สันติภาพ เพื่อปกป้องรักษาความสงบสุขแก่โลกของข้าพเจ้านี้จนชั่วนาตาปี ไม่จบสิ้นในอนาคตของอนาคตเท่านานแสนนานนั้นเทอญ.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

